

PAÍS VALENCIÀ,
SEGLE XXI
Noves reflexions crítiques

PAÍS VALENCIÀ, SEGLE XXI

Noves reflexions crítiques

Antoni Furió, Gustau Muñoz, Pau Viciano (eds.)

*Vicent Olmos • Juli Peretó • Rafael Xambó • Francesc Esteve
Rosa Serrano • Carme Miquel • Manuel Alcaraz • Rosa Solbes
Víctor Maceda • Vicent Usó • Xavier Aliaga • Mavi Dolz
J. J. Pérez Benlloch • Josep Sorribes • Marc Baldó
Enric Balaguer • Ignasi Mora • Josep Lluís Gómez Mompert
Ximo Puig • Manuel S. Jardí • Vicenç M. Rosselló*

Josep Iborra, Epíleg

Quaderns d'Orientació Valencianista

2009

Aquesta publicació no pot ser reproduïda, ni totalment ni parcialment, ni enregistrada en, o transmesa per, un sistema de recuperació d'informació, en cap forma ni per cap mitjà, sia fotomecànic, fotoquímic, electrònic, per fotocòpia o per qualsevol altre, sense el permís previ de l'editorial.

© Els autors, 2009

© D'aquesta edició: Universitat de València, 2009

Publicacions de la Universitat de València

Arts Gràfiques, 13

46010 València

ISBN: 978-84-370-7467-2

Dipòsit legal: V-1744-2009

Impressió: Impremta Lluís Palàcios

Índex

Presentació.....	9
------------------	---

PAÍS VALENCIÀ, SEGLE XXI

<i>Vicent Olmos</i> , Lorella suïcida del particularisme	11
<i>Juli Peretó</i> , Notes d'un miop	19
<i>Rafael Xambó</i> , Paisatges per al canvi	27
<i>Francesc Esteve</i> , El revisionisme lingüístic: retorn al pas- sat, secessionisme de fet	37
<i>Rosa Serrano</i> , La llengua, els llibres i la construcció de la consciència nacional.....	59
<i>Carme Miquel</i> , Un país sense pedagogia.....	65
<i>Manuel Alcaraz</i> , Contra l'imaginari de la derrota i altres utopies	75
<i>Rosa Solbes</i> , Els Ajuntaments, del País als PAIs	83
<i>Víctor Maceda</i> , I com serà l'endemà?	91
<i>Vicent Usó</i> , De què parlem quan parlem de fracàs?.....	99
<i>Xavier Aliaga</i> , Una història d'universos paral·lels (i di- vergents)	109
<i>Mavi Dolz</i> , El País que volem.....	115
<i>J. J. Pérez Benlloch</i> , La lluita és política	121
<i>Josep Sorribes</i> , Massa anys transitant per camins erronis.	125
<i>Marc Baldó</i> , Al vent del món	131
<i>Enric Balaguer</i> , Literatura catalana, segle XXI	141

<i>Ignasi Mora</i> , Recontextualitzar el moviment valencianista	149
<i>Josep Lluís Gómez Mompert</i> , Per un <i>civilisme glocal</i> valencià.....	153
<i>Ximo Puig</i> , Més País. (Guanyar el paradigma)	161
<i>Manuel S. Jardí</i> , Les cartes marcades	171
<i>Vicenç M. Rosselló</i> , Punts de meditació civil	179
<i>Josep Iborra</i> , Epíleg: L'eterna qüestió	187
Autors	193

Presentació

L'acollida que ha trobat el primer volum d'aquests quaderns que apareixen sota el rètol comú de *País Valencià, segle XXI* ha vingut a confirmar que existeix un espai per al debat que valia la pena explorar i estimular. En efecte, sota l'aparença del predomini i l'hegemonia d'un discurs monocromàtic que cancel·la els grans temes de la represa nacional del País Valencià, o de l'adaptació subalterna i resignada, persisteix un fort corrent d'opinió discordant. El conjunt ben nodrit de veus que s'apleguen en aquests quaderns, i en altres que vindran i en diferents instàncies, demostra, si calia, la puixança de la impugnació crítica de les desraons del poder, que arrossegueu el País a una crisi sense precedents, i de les mancances dels qui s'hi han d'oposar des de la raó democràtica.

L'esperó immediat d'aquesta temptativa de repensar aspectes centrals de la nostra realitat ha vingut de la mà d'algunes estratègies maldestres i profundament errades de bandejar referents bàsics de la nostra història recent, en un exercici tan estèril com contraproductiu d'atansar-se al terreny de joc definit pel poder. Un poder, val a dir-ho, entestat a esborrar les millors aspiracions col·lectives, associades a la concepció moderna del País Valencià, a una idea de civilitat, de redre-

çament cultural, d'estructuració i salvaguarda del territori, de normalització lingüística, de comarcalització, de dignitat col·lectiva.

Cap malson dura eternament. Des de la nostra perspectiva, la imprescindible decisió democràtica adreçada a la superació dels problemes actuals, de la paràlisi i la crisi actual, haurà de partir d'una maduració, certament complexa, en el terreny de les idees i dels projectes. Per això considerem tan important l'elaboració d'un pensament innovador i alhora lleial, d'un pensament, en definitiva, a l'alçada del temps. Obrir una nova pàgina de la nostra història i recuperar el País és la tasca compartida que ens haurà de convocar. Segur que podrem.

Antoni Furió, Gustau Muñoz, Pau Viciano

Maig 2009

Lorella suïcida del particularisme

EL PASSAT, PASSAT ESTÀ, però continua vivint entre nosaltres... Joan Fuster va morir el 1992 i continua present entre nosaltres, els valencians. Per a bé o per a mal... Des del punt de vista intel·lectual, es mire com es mire, Fuster ha estat la figura central en la «construcció» de la modernitat al País Valencià. Va voler ser «la mesura de totes les coses» i ho va aconseguir perquè la seua reflexió fou concebuda i escrita des de la intel·ligència, des del pensament més lúcid —sense renúncies— que va caracteritzar la seua obra. Des de l'acceptació del passat tal com havia estat, sense apriorismes, va tractar de comprendre'l i ens el va explicar filtrat pel sedàs del seu pensament i de la seua obsessió més noble, segons ell mateix: el País Valencià. Sobre això, o sobre alguna cosa semblant, en parlava Fuster allà per l'inici dels anys seixanta del segle passat, no recorde exactament quan ni on, però devia ser en algun dels articles que publicava regularment a *El Correo Catalán*, o potser a *La Vanguardia*. Després —poc després— vindria el seu llibre més emblemàtic per als valencians que, com tothom sap, fou publicat el 1962 —ja fa quaranta-set-anys! Un llibre que va significar una porta a l'esperança enfront del paisatge àrid i depriment de la postguerra —de la dictadura. Una obra que en

aquell moment encara podia semblar impossible, impensable, i que va enfurismar la dreta més antivalenciana. Tant, que van cremar l'autor en efígie en un aquelarre faller... Anys després vindrien també les bombes...

He volgut iniciar aquesta breu cavil·lació citant expressament Fuster. Darrerament he vist massa vegades requerit el seu nom en va, o això em sembla. Massa vegades supèrfluament i poques — massa poques — raonadament, per assentir-hi o per oposar-s'hi al que va deixar escrit a la seua imponent obra, als treballs d'història o d'assaig que es publiquen a casa nostra, especialment a les nostres universitats. Que Fuster havia de ser llegit i rellegit, estudiat i interpretat — discutit —, d'això, no en tinc ni el més mínim dubte. Ha de ser així per la seua dimensió intel·lectual. I si no ho és, malament... Ja ho vaig explicitar a la breu introducció que vaig escriure al número doble que la revista *Afers* (XVII:42/43, 2002) va dedicar a Fuster quan feia deu anys de la seua mort. Sempre he defensat — i defensaré — que sense discutir Fuster, abans o ara, en vida d'ell o després de la seua desaparició, no avançarem, si més no com a valencians. Fuster no és, com afirma d'un temps ençà la dreta més inculta i incivilitzada — i alguna que es pretén civilitzada, ai las! —, cap bèstia que ens ha impedit avançar pel camí que molts valencians — i molts catalans — hem volgut i volem ple i transformador de la realitat.

Fa anys que vivim en un escenari polític i cultural que en fa un gra massa dels grans esdeveniments esportius o mediàtics, per no parlar de les infectes obres públiques que ens han condemnat a habitar massa temps «terres mítiques» closes per enderrocament. O d'unes discutibles i economicistes eurozones i eixos turístics propugnats — també — per empresaris d'amén al Partit Popular i al seu actual president. La via

valenciana ha de ser la d'un valencianisme —polític i cultural— amb recursos propis, que no es deixe vèncer —ni convèncer— pel costerut de la petjada... I per contra, tenim uns governs que impedeixen tant com poden l'intercanvi cultural entre territoris que, diguen el que diguen, tenen una cultura que els uneix, o que contra repetides sentències judicials, no accepten l'homologació de títols universitaris de filologia, com no permeten l'arribada de les ones televisives de Catalunya al nostre país i a l'inrevés, per posar algun exemple.

Quan durant la Transició albiràvem la fi de la dictadura, la valencianització de la política i de la cultura semblava un fet evident irreversible al País Valencià. Arribàrem a creure que amb la fi del franquisme, els valencians, com a poble, passaríem a adoptar plenament aquells valors cívics i culturals —democràtics— que representen el bo i millor de la història europea. Ben aviat, però, ens vàrem adonar que això no seria així, o almenys que el camí no seria fàcil. Algunes iniciatives dels primers governs autonòmics van suposar un avanç important —almenys sobre el paper ho eren— per consolidar aquelles esperances preautonòmiques (la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià en seria una de les més esperades i de les més importants), això és veritat. Però també ho és que aviat vàrem copsar com, cada vegada més, legislatura rere legislatura, aquella valencianització, aquella recuperació de l'estima per nosaltres mateixos, fou impossibilitada des de Madrid i, per descomptat, i des de l'inici, des de casa nostra, des de les nostres pròpies institucions, com d'altra banda ha succeït històricament amb els afers valencians.

Poc s'ha legislat a favor dels valencians com a valencians i el poc que s'ha legislat no s'ha complert d'acord amb la llei. Així, la política lingüística no es va complir mai perquè no es

va exigir la capacitació lingüística dels qui concorrien a les oposicions... Com tampoc no es va exigir a l'escola primària, ni a l'educació secundària, ni a la Universitat, on encara ara costa estudiar una carrera sencera en la pròpia llengua i on, dia rere dia, aquella valencianització que als anys seixanta i setanta semblava imparabile ha convertit el català en la «llengua pròpia» que s'usa ínfimament, a un tret de pedra d'esdevenir novament «una morta viva»; l'ensenyament, especialment a l'escola primària, funciona mal que bé, mentre que l'ús perd pistonada cada dia que passa.

L'anticatalanisme ha estat des de la Transició la bandera més exhibida pels qui han volgut tallar siga com siga els camins que ens menen cap a un futur que no ens malmeta com a valencians. Uns camins que haurien de conduir-nos a preservar la cultura, la llengua, el paisatge, el medi ambient... Uns camins per on haurien de circular les reformes necessàries per cobrir les necessitats del país i que inclouen la sanitat, l'educació o l'habitatge, i fins a les polítiques d'integració o d'igualtat.

Val a dir que al País Valencià, des de la Transició fins avui, inclosos els darrers anys de govern del Partit Popular, s'han creat importants infraestructures culturals: a València, però també a Alacant i Castelló, o a Xàtiva o Alcoi o Elx. La Ciutat de les Ciències en seria un bon exemple. Una altra cosa és com es fan servir i quina cultura hi promocionen o mostren que, evidentment, no és la nostra, la que ens diferencia de la castellana, de l'espanyola més rànica. Llàstima que l'antivalencianisme furibund s'haja escampat i haja amarat totes les esferes de la vida pública valenciana.

Al País Valencià, malgrat els «malgovern» que ens ha tocat i ens toca patir, especialment des del punt de vista polític i cultural, tot i que no només, la cultura pròpia, en català,

manté un pols bastant tonificat. Iniciatives com Escola Valenciana, grups de teatre o de música en català de qualitat i amb èxit considerable arreu dels Països Catalans, edicions de llibres o de revistes culturals de qualitat i prestigi fonamentats, per donar només alguns exemples, són «normals» al País Valencià. I del País Valencià estant, l'estat de la cultura vista des dels paràmetres autòctons em sembla, en general, amb una bona salut «productiva». Una altra cosa és allò que podríem anomenar «el mercat en català», que no funciona, o funciona malament. I això per molts motius. El primer per l'oposició sistemàtica dels agents polítics. Un altre, perquè gairebé cap mitjà de comunicació no el fa servir ni hi sembla creure gaire. Més encara, perquè al llarg dels anys les «fronteres autonòmiques» ens han collat i se'ns han fet més i més costerudes. Fet i fet, aquestes «ratlles» divisòries artificials s'han consolidat i juguen a la contra de la cultura catalana al País Valencià. I no sembla que aquest «fet fronterer» —que evidentment ha fragmentat i fragmenta el mercat cultural català— tinga ara com ara cap aturador. I encara n'hi ha un, letal al meu parer, que ens porta per terceres i quartes vies a la regionalització, a la perifèrització espanyola, amb tot el que això comporta. Passem per un bon moment cultural, i amb l'ajuda decidida d'un govern decidit podríem prendre un impuls important, definitiu... Això, però, avui dia sembla més un desig que no una possibilitat.

Potser arribats on som ens calen estratègies que ens ajuden a prendre protagonisme, però si les estratègies passen per intentar desfer-nos dels nostres trets identitaris, per ignorar el nom del territori o el de la llengua, o per crear institucions que censuren els escriptors o els intel·lectuals —i no ho dic pas retòricament—, el retrocés esdevindrà imparable. Remou-

re el que els tribunals ja han deixat assentat i demanar que la universitat deixi d'anomenar català al valencià, a hores d'ara, és si més no suïcida. Com també ho és la censura de llibres i l'intent de convèncer els autors perquè canvien paraules o expressions que poden semblar massa catalanes (!); o demanar que se suprimesquen les crítiques a la política del govern de la Generalitat, quan no d'aquell o d'aquell altre ajuntament governat pels «populars», o pels que governen al seu torn. Aquests mètodes els utilitzen, fins i tot, alguns acadèmics d'una institució com l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, creada teòricament per acabar amb un conflicte que no té raó de ser, però que ens porta de coroneta. Acadèmics que, a més, professen a la universitat... Un fet molt greu, aquest, que s'ha de sumar a les iniciatives contra la llengua de la Televisió Valenciana, o dels manuals escolars. Diuen que això és el millor perquè hi haja pau, però no deixa de ser una censura i una manera de treballar per diluir-nos en el no-res.

Manuel Tarancón, que fou conseller de Cultura de la Generalitat Valenciana, va deixar escrit amb molta claredat l'ideari del Partit Popular. Al *Diario de Valencia* del 12 de setembre del 2002, deia: «*La medicina que nos propuso Fuster ha sido letal. Letal sobre todo porque la han seguido las jóvenes clases emergentes que han tenido un peso decisivo en la política valenciana —hasta la llegada de Eduardo Zaplana al gobierno de la Generalitat en 1995— y sobre todo en la Universidad, donde el 'valencianismo' fusteriano gobierna a sus anchas masacrando a quienes piensan distinto, aplicando el fascismo ideológico a machacamartillo...*» És un tast, només una mostra —en podríem trobar tantes com volguéssim— d'una manera de fer política a la qual hem de plantar cara sense haver de renunciar a aquest «catalanisme» —o «valencianisme», tant és el nom— profilàctic, necessari, sense el qual deixarem

d'existir com a valencians. I ho podem fer perquè arreu del país hi ha molta gent que treballa sense esperar cap recompensa personal, ans col·lectiva.

En tot cas, Fuster va dir la seua i caldria contextualitzar la seua obra. Rellegir-lo per discutir-hi o per assentir-hi no ho hauríem de deixar de fer, si més no pel que això tindrà d'as-tringent, d'higiènic... Desautoritzar-lo, simplement per assem-blar-nos als qui ens governen —ahir o avui—, ni que siga amb el bon propòsit de millorar resultats electorals, no és més que una manera de suïcidar-se com a poble. Avançar sols, independ-entment de la cultura catalana, ens aboca a la desaparició: «l'orella suïcida del particularisme».

Notes d'un miop

JO M'ACUSE DE TENIR una visió desenfocada de la realitat valenciana. I si no l'enfoque és perquè no vull, perquè no m'agrada *eixa* realitat. Aquesta és la meua manera de rebel·lar-me i de rebutjar una realitat inventada pel PP, sobre les cendres d'una realitat bastida abans pel PSOE. Els mitjans de comunicació públics fan miques els fets seguint el dictat dels polítics i reinventen la veritat oficial. Així, els cervells de la majoria dels ciutadans graviten al voltant d'una pseudorealitat. Tot és banal i epidèrmic en aquesta realitat inventada i virtual, passada pel sedàs de la ideologia imperant. No necessitem idees grans ni brillants perquè ací regna el pensament *fofo*.

La crua realitat, l'autèntica, no interessa perquè embruta la imatge idíl·lica de la Comunitat Valenciana. Primer Zaplana i després Camps, des de sempre Barberà, han contribuït a construir aquest paradís d'arquitectures desmesurades, de velocitats vertiginoses, de veles unflades i de dispendi dels diners de tots en aparadors enlluernadors. Els visitants, fins i tot els més benintencionats, queden meravellats pel *progrés* valencià. Mira que bonica està València! Però darrere de la traïmoia espectacular s'amaguen els dèficits de la sanitat pública, els barris abandonats i marginals, el transport públic deficitari

i perillós, la devastació del territori i l'urbanicidi descontrolat, els barracots escolars, l'escanyament pressupostari de la universitat pública, la desolació de l'agricultura i un etcètera llarg, trist i impresentable. Tot això ben amanit de corrupteles i favoritismes.

Un element essencial en aquesta tasca de reinvençió de tot plegat és la censura i l'acció positiva destinada a esborrar o amagar tot allò que no encaixa en el decorat meravellós. Per exemple, per què censurar i prohibir el terme País Valencià? Perquè dir-se *Comunitat Valenciana* és la manera post-estatutària de dir-se *Levante Español* i no es poden admetre dissonàncies en aquesta nova versió del «per a ofrenar noves glòries a Espanya» o del *regionalismo bien entendido*. La partitura, com el pensament, és única i les altres veus estan prohibides. Ara el regionalisme renovellat pot buscar tots els referents prefusterians que vulga, pot treure a passeig totes les venerables mòmies que trobe oportú, però no es podrà desprendre mai de la pudor a naftalina, ni tampoc podrà dissimular mai el joc soterrat de fer-li el caldo gros als governants de torn —en el seu dia fou l'exèrcit victoriós, ara toca el PP, però més endavant, déu-lo-sap quan, serà el PSOE. Si el nacionalisme de llinatge català a València encetés aquesta estratègia mimètica i provinciana, a base de renúncies, dissimulacions o corriments cap a posicions menys catalanistes, no sols no aconseguiria traduir la feblesa política en rèdits electorals sinó que seria fagocitat pel nacionalisme de la nació més forta.

I és que el tòpic més suat i reiterat és que partits, sindicats o intel·lectuals s'han de reinventar en matèria identitària, han de desprendre's del llast del passat —ací llast s'ha de llegir com qualsevol vel·leïtat catalanista i, més concretament, qualsevol referència a Joan Fuster— i s'han d'adaptar a la realitat repre-

sentada per les opinions majoritàries sobre la denominació del país, la bandera, la llengua, etc. Això és un cercle viciós: si tota la maquinària mediàtica al servei del govern, si totes les estratègies de les dretes cavernícoles que hi han pul·lulat des de la transició, han usat i abusat de l'anticatalanisme, aquest arriba a ser un ingredient indestriable de la realitat fabricada. Aleshores, tota la resta del món s'ha d'adaptar a aquesta realitat fabricada, amb l'anticatalanisme ben encastat. Però sempre s'ha de fer seguidisme del que creu la majoria? No es pot fer absolutament res per eixir d'aquest parany?

Posem un exemple sobre creences majoritàries falses i què fer-ne. Les enquestes més fiables indiquen que dos països amb un grau de rebuig extrem de l'evolució biològica de les espècies són Turquia i els Estats Units d'Amèrica (EUA). En el primer cas tenim un estat amb algunes vel·leïtats islamistes, amb un govern i una judicatura que alimenten activament el creacionisme de base alcorànica, sota la vigilància atenta d'un exèrcit procliu a la via laica. En el cas dels EUA tenim un partit, el republicà, que quan governa incentiva els grups creacionistes cristians més extremistes i una judicatura que vetlla per l'estricta separació església-estat i que al llarg del segle XX ha mantingut el creacionisme a ratlla i fora de l'escola pública. Al mateix temps, els EUA ocupen una posició de lideratge pel que fa a recerca científica i, en particular, en biologia evolutiva. Una cosa és el que creu la massa alienada, cegada pel fonamentalisme religiós dels telepredicadors i alimentada per la dreta més conservadora, i una altra realitat diametralment oposada és la potència científica del país. No és obligat, per tant, mimetitzar sempre el que creu la majoria, si aquesta creença no té fonaments rigorosos o si ens porta pel camí del desastre. Què passaria si les polítiques de salut pública o les

de desenvolupament agronòmic es basaren en el creacionisme en comptes de l'evolucionisme? El precedent de Lysenko, un negacionista de la genètica mendeliana que va provocar una catàstrofe agronòmica a la Unió Soviètica de Stalin, n'és una resposta eloqüent. Els creacionistes turcs o nord-americans es posen en mans de Darwin, sense saber-ho, cada vegada que es vacunen contra la grip o es mediquen contra la SIDA.

Si més no, al País Valencià portem acumulades un bon grapat de sentències judicials que avalen la unitat de la llengua catalana contra les disposicions del govern, per bé que, irresponsablement, el PP no vol assabentar-se'n i no aplica les sentències. És una història al·lucinant que demostra, una vegada més, que ací hi conviu més d'una realitat. Però, tan important és això de la unitat lingüística? No és fer catastrofisme portar ací l'analogia amb Lysenko? No sé vaticinar quin futur li espera a la llengua catalana, a llarg termini, en el supòsit que continue sent una llengua sense estat, però m'incline a pensar que, més aviat, li n'espera un de ben magre en competència amb altres llengües més fortes. Ara bé, el que em sembla de sentir comú és que un valencià esqueixat del tronc lingüístic unitari, fragmentat per la reducció del mercat d'usuaris i afeblit per la dialectalització que l'allunya de l'estàndard, està destinat a l'extinció segura. Si formuleu la pregunta de la importància de la unitat lingüística a les acadèmies de la llengua espanyola tindreu una resposta contundent: la unitat de totes les variants de l'espanyol és imprescindible per a la seua supervivència en el món globalitzat. Com no hauria de ser-ho més encara per a una llengua demogràficament menor?

Arribats en aquest punt, plantejem un altre exemple de censura que comencem a ensumar: per què els valencians hauríem d'eliminar qualsevol referència a *llengua catalana*, fins i tot

(o sobretot) en l'àmbit acadèmic? La redacció impecable dels Estatuts de la Universitat de València, legítima en peu d'igualtat les dues denominacions de la llengua (valencià i català) en l'àmbit acadèmic. Durant anys les dues denominacions han coexistit i s'han consolidat amb les sentències favorables dels tribunals, incloent-hi la històrica del Constitucional de 1997. Tanmateix, des de la transició, els polítics valencians han estat incapaços de plasmar legislativament el que sí que admeten en privat. Siguen de dreta o d'esquerra, cap polític valencià mínimament racional s'atreveix a negar, en privat, la unitat de la llengua catalana. Hi ha pitjor perversitat que alimentar i mantenir la presa de pèl d'aquestes realitats contradictòries?

Per tal d'amagar aquest fiasco polític reiterat i colossal, s'han de seguir els cànons del victimisme que tant s'estila per ací: cal tirar-li la culpa de tots els fracassos als *altres*, cal amagar la mediocritat i la incompetència pròpies amb un oportú i fantasmal *altre*. Que no podem o no sabem desplegar polítiques eficaces en matèria educativa i sanitària? La culpa és del govern central. Que no hi ha manera d'assolir un mínim èxit electoral al voltant d'una idea moderna de valencianisme? La culpa és dels catalanistes, dels fusterians o d'Eliseu. Que no som capaços de plantar cara als censors funcionaris de l'administració? La culpa és de la *mania* de dir-li a la llengua català i no valencià... Ressuscitar una vegada més —i encara pitjor si es fa des de posicions acadèmiques— la falsa i interessada oposició entre les denominacions *valencià* i *català*, seria per afartar-se de riure si no fos perquè resulta patètic i fatigós.

La sentència del Tribunal Constitucional que legitima la doble denominació per a la llengua fou el detonant del famós encàrrec de Zaplana al Consell Valencià de Cultura per a elaborar el dictamen que serviria de base a la creació de l'Aca-

dèmia Valenciana de la Llengua. La recerca dels fets i l'argumentació raonada i documentada aportada per les universitats valencianes davant el CVC serví de ben poca cosa. Vist en retrospectiva, una excrescència administrativa fútil com el CVC en generà un altra, d'excrescència igualment prescindible, per molt que ara estiga consolidada en l'Estatut. Les dues realitats hi conviuen: s'assumeix oficialment la unitat lingüística mentre es fomenta un secessionisme de baixa intensitat. Però la mesura del món virtual i esperpèntic que ha creat el PP la dona l'inefable president del CVC. Aquest singular prohom és capaç de signar un *manifesto* en defensa de la llengua espanyola, pel que sembla perseguida, arraconada i quasi extingida per l'avenç implacable de la llengua catalana i, sense ruboritzar-se, admetre que la solució a l'artificial conflicte lingüístic valencià ha consistit en crear l'AVL i aplicar la vaselina de les dietes als *uns* i als *altres*.

Però hi ha altres realitats crues, altres veritats incòmodes: per exemple, la política educativa fa aigües per tots els cantons. Els darrers informes oficials ens situen en posicions de retrocés en educació: som líders, sí, però en fracàs escolar. El polític responsable (*sic*) del sistema educatiu —sí, el mateix de la docència en anglès sense prou professorat competent, mentre l'ensenyament en valencià recula— s'afanyarà, com mana el cànon, a tirar les culpes als altres i mirar cap un altre costat: ja que les criatures ho fan tan malament en castellà i valencià, per què no provar amb el xinès? Si les joves generacions valencianes creixen enmig de tanta absurditat general, quin futur li espera al país? Més munició per a la banalitat, més matèria de realitat virtual.

Jo m'estime més enfocar la meua imatge del País Valencià cap a realitats com la que representa Escola Valenciana,

una organització cívica que si no existís caldria inventar. Són aquests escolars, mestres, professors, famílies que s'apleguen cada primavera per a proclamar amb alegria el seu compromís amb l'ensenyament de qualitat i en valencià, i que treballen cada dia de cada mes per la dignitat de l'educació dels nostres fills sense cap recolzament oficial de les institucions públiques. Jo preferesc enfocar la imatge en l'esforç cívic que tracta de vertebrar una cultura on es puguen guanyar la vida artistes, escriptors o músics que no apareixen en les postals del PP; o en els *salvem* que mantenen la flama de la defensa del territori; o en ACPV i la lluita per la lliure circulació de la informació en català, per compensar saludablement l'oferta minsa dels mitjans valencians amb mordassa; o en el treball sacrificat de les editorials que malden per la publicació, digna i en valencià, de llibres, amb visió de país sencer, de mercat complet, sense prejudicis i malgrat el «blaverisme» principatí. Hi ha, en fi, un nacionalisme cultural i cívic, sense expressió parlamentària, que treballa molt i molt bé, i que pot fer-ho encara millor en aquest món en xarxa.

Sóc, per tant, un miop que reclama el seu dret inalienable a enfocar la mirada allà on vol i no allà on alguns els agradaria. Reclame el dret a posar-me unes ulleres, de factura fusteriana, i mirar cap a un futur de més llibertat i millor democràcia, de respecte al paisatge i l'ambient, on governar no siga sinònim de corrupció, enriquiment ràpid i amiguisme, on el valencià, el nostre català, siga vehicle normal de comunicació en tots els àmbits. Un futur on totes les terres on es diu bon dia tinguen una presència efectiva i conjunta a Europa. Quant més impossible em sembla la idea, més m'agrada i més la desitge.

Paisatges per al canvi

ALGUNES QÜESTIONS PRÈVIES

DURANT ELS ANYS 60 i 70 del segle passat, al País Valencià, va emergir i es va desenvolupar un moviment social de característiques pròpies i alhora connectat amb els principals corrents socioculturals i polítics de l'època. Es tractava d'un nou valencianisme sense complexos ni subordinacions, radicalment democràtic, compromesament antifranquista, lleial a la llengua, amb passió per la cultura i el coneixement, ambiciós quant al projecte de redreçament nacional dels valencians i que considerava un valor estratègic i una realitat ben viva la comunitat d'història, llengua i cultura amb la resta de territoris de parla catalana. Si Joan Fuster havia posat les bases per a mirar la nostra realitat des d'una perspectiva no provinciana, si ens havia contat la nostra història des d'una òptica no espanyola, si ens permetia albirar un renaixement valencià, foren els joves universitaris els qui es posaren a la feina de conèixer i entendre el País lluny dels tòpics de la ideologia burgesa llorentina i el castissisme castellanista i centralista. Les ciències socials varen experimentar un desenvolupament extraordinari i les obres d'aquells joves professors —economistes, soci-

òlegs, historiadors, antropòlegs, sociolingüistes, filòlegs- han esdevingut les peces fonamentals de la ciència social moderna al País Valencià.

Ahora, es multiplicaven per tot arreu els actes culturals i artístics que també eren l'expressió política de les ànsies de canvi. Si la Nova Cançó fou el moviment més multitudinari i l'aplec l'expressió més sovintejada, també s'hi expressava per mitjà de les arts plàstiques i les lletres en general. Ser valencianista era ser antifranquista, modern, partidari de les llibertats polítiques i els drets dels pobles, llevat del cercle reduït de reaccionaris ratpenatistes que es morien d'enveja davant la intel·ligència, la saviesa i la modernitat de Fuster i la seua influència sobre les noves generacions. Valencianisme i democràcia esdevingueren un binomi fonamental. No hi havia cap conflicte entre el nom popular de la llengua —valencià— i la denominació científica universal —català. Parlar valencià esdevingué un valor en alça entre els partidaris de la llibertat, una forma d'incomodar els franquistes per part dels joves rebels, una moda progressista, una esperança de canvi. El valencianisme, a la fi del franquisme, esdevé el programa mínim de tota l'oposició, no només dels nacionalistes, també de comunistes, socialistes i democratacristians. El lema: Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia.

A la mort del dictador més sanguinari que hem patit els valencians, el moviment sociocultural i polític del valencianisme havia quallat i les expectatives eren altes quant al futur immediat. Fou llavors quan es desfermà una violenta operació contra el valencianisme —bombes, escamots feixistes, rebentaplenaris, agressions quotidianes, amenaces— amb el diari *Las Provincias* com a instrument de propaganda i tots els recursos de l'estat postfranquista. Qui era vicepresident del

govern espanyol de l'UCD, Fernando Abril Martorell, declarava literalment a *Las Provincias*: «Hay que acuchillar al catalanismo». El primer GAL del govern espanyol postfranquista el patírem els valencians i mai no s'ha aclarit. El segon president del govern preautonòmic quan els mateixos socialistes feren dimitir Josep Lluís Albinyana per massa autonomista, Enrique Monsonís, em va reconèixer en conversa privada, molts anys després, que hi havia posats fons reservats de l'Estat en la gran operació contra el valencianisme.

La por al canvi que prometia el valencianisme mobilitzà tots els nostàlgics de l'ordre anterior, els quals tenien ara una coartada per a la seua violència, per al seu odi, per refermar-se en les seues lleialtats. Ells eren els defensors de les essències valencianes — amb molt de blau i escortats per l'extrema dreta- i els altres uns traïdors renegats catalanistes. Només va faltar que posaren en marxa els forns crematoris a què al·ludeix J. F. Mira, citant Fuster, en el volum anterior de *País Valencià, segle XXI*.

El possibilisme dels partits d'obediència espanyola, la contundència de la dreta en la seua pressió, orquestrada pels sectors més reaccionaris del món faller que el franquisme havia dominat, i l'escassa adhesió — més aviat oportunista— dels dirigents socialistes i comunistes — amb destacades i admirables excepcions — al projecte valencianista va portar a la Pax Valentina: un estatutet per a un poble subaltern, una sarsuela obsequent com a himne, l'exclusió del nom científic de la llengua, un nom ridícul com a denominació oficial, la imposició de l'única senyera que coneixien els fallers i els franquistes, i un sostre electoral per a impedir o entrebancar l'accés del valencianisme a les Corts, sostre que els socialistes mai no modificaren en tots els anys que governaren.

No és cap disbarat afirmar, i no és la primera vegada que ho afirme, que la Transició política no s'ha acabat al País Valencià. En els darrers temps s'han repetit les agressions a persones, entitats i partits valencianistes, i continua sense aclarir-se res. El partit del govern valencià, hereu del franquisme més ranci amb embolcalls postmoderns i beats alhora, segueix negant la unitat de la llengua i atiant l'odi contra els catalanistes. Com a sociòleg de la comunicació em resulta difícil explicar a altres col·legues europeus les pràctiques de la RTVV —una ràdio televisió pública europea!— sense que creguen que exagere; igual com els costa de creure que el propi govern persegueisca el nom científic de la llengua i no atenga les repetides resolucions del Tribunal Suprem.

Resulta curiós que a alguns els preocupe més la conveniència d'adoptar exclusivament el nom particular de la llengua que la defensa de la raó científica i que no se'ls escolte quant a les polítiques de retrocés del valencià que practica l'actual govern. Resulta curiós també que alguns s'endinsen en una crítica apresada i poc documentada del llegat fusterià sense cap consideració sobre la pervivència i revifalla del franquisme sociològic al País Valencià, sense calcular a qui serveixen aquestes diatribes. O sí que el fan, el càlcul? Quant a l'autonomisme polític i el valencianisme cultural d'aquell moviment reaccionari contra el valencianisme, només cal veure on va acabar la pràctica totalitat d'Unió Valenciana i la llengua que parlen i ensenyen als seus fills.

PAÍS EN VENDA

Els primers governs socialistes al País Valencià menysprearen el valencianisme —Joan Lerma, president de la Generali-

tat, declarava a *Las Provincias* que s'emocionava amb l'Himne Regional—, desmobilitzaren tant com pogueren la societat civil convertint una gran part dels agents socials més dinàmics en funcionaris a les seues ordres, actuaren amb por respecte del blaverisme, tot donant-li aire amb l'estratègia suïcida d'afeblir la dreta d'UCD i AP, modernitzaren les infraestructures i enfortiren els serveis públics, tot defugint el conflicte lingüístic i confiant que la modernització portaria la pau, negaren l'equivalència de títols de valencià i català, mai no feren una llei de comarcalització, concediren les emissores FM als grups espanyols amics del PSOE i bastiren una RTVV que, a les mans d'Amadeu Fabregat, va partir d'un model comercial allunyat del servei públic —més propi de Tele5—, de baixa qualitat informativa i cultural. Als primers 90 TVV era la televisió pública que més corregudes de bous retransmetia, va vetar notícies quan els escàndols del govern central del PSOE i va elaborar un llistat de paraules prohibides per massa catalanes per distreure l'atenció sobre el model mediocre que havien llançat i satisfer l'anticatalanisme ferotge de *Las Provincias* i la dreta valenciana. Les pel·lícules es difonien en castellà. Fou així com, en comptes de pau cultural i lingüística, els socialistes van caure en un parany de xantatge permanent. Si feien el que manava Maria Consuelo Reyna —directora de *Las Provincias*— i la dreta, els deixaven tranquils. Si tractaven d'anar més enllà, organitzar el territori, posar fre a la cobdícia, millorar el sistema públic d'ensenyament, generalitzar en valencià una àrea de coneixement a la primària, aquells atiaven l'anticatalanisme ferotge i els socialistes reculaven. Quant als consells d'administració de les caixes d'estalvi, sempre es posaven d'acord.

Sí, feren la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, però concediren la pràctica totalitat de les exempcions per al seu

aprenentatge als alumnes de les comarques castellanoparlants, toleraren el secessionisme lingüístic en els centre privats, sempre anaren per darrere de la demanda d'ensenyament en valencià i mai no compliren quant als requisits lingüístics per a la funció pública. Tal com ara, ofegaren econòmicament la Universitat tant com pogueren i intentaren retirar dels seus Estatuts la denominació científica de català. Menysprearen els creadors en valencià —escriptors i cantants— i potenciaren les arts no lingüístiques. Foren els primers que impediren la recepció de TV3 tapant el senyal amb el de Canal 9. Molt de glamour era la divisa, i el rock de la *movida* madrilenya. Comportant-se, tímidament i sense ganes, suposadament «forçats» per les circumstàncies, com la dreta, destruïren l'impuls regenerador dels 60 i 70 i prepararen el camí per a l'èxit del PP.

El balanç dels 14 anys de govern del PP, ara que s'ha anunciat la recessió econòmica, que s'ha enfonsat la febre constructora, que comencem a veure la punteta de l'iceberg corrupte, ha sigut ben danyós per a la societat i el territori. Tot i que no és tan simple, l'operació de demolició del terme País Valencià, l'atiament del secessionisme lingüístic si convé, ha sigut l'estendard en l'àmbit simbòlic de la devastació del territori i la posta al dia de la vella ideologia jocfloralesca i castellanista de la burgesia valenciana. Els va millor si l'educació pública va mal, si la informació manipula i oculta, si baixen els índexs de lectura, si hi ha pocs llibres a les biblioteques, si el valencià retrocedeix a les gran àrees urbanes. Menys identitat, menys vincle social, menys solidaritat intergeneracional, menys crítica, més mitjans afectes, més periodistes venuts; és l'antiquíssima fórmula de la dreta que ens han volgut fer passar com l'última moda. El País Valencià ha patit l'agressió més intensa i profunda dels temps moderns des de la rebel·lió feixista del 36 i la brutal repressió

de la postguerra. La diferència, entre moltes, ha estat ara que l'operació s'ha fet amb un somriure i amb cosmètica publicística i televisiva, amb manipulació ideològica i vanes promeses.

PAISATGES PER AL CANVI

No sóc d'aquells que insistint que les coses van malament porten a la consciència de la gent la idea que no hi ha res a fer, que estem perduts, que hem perdut. Tampoc no sóc un optimista forassenyat. Conèixer la nostra realitat material i mediambiental, social, cultural, política i econòmica, aprofundir en l'anàlisi de com s'ha arribat en aquest estat de coses és imprescindible per tractar de posar-hi remei. Hi ha els qui volen conèixer per dominar —el coneixement privatitzat i al servei del poder—, tanmateix, també en som molts els qui tractem de saber per transformar, per dur la realitat a un estadi més just per a tots, per construir la bona societat. Aquesta dimensió afirmativa i utòpica que sempre ha caracteritzat l'esquerra no és de l'ordre de la fantasia. Qui més usa la fantasia per atarantar el personal és el capitalisme de consum que ens voldria a tots fets uns imbècils perseguint desitjos irrealitzables, mai no complerts. Com assenyala Terry Eagleton, només quan no és probable que una alternativa viable al règim actual serà més dura que el règim vigent és quan la gent pot arribar a prendre la decisió eminentment racional de no continuar amb l'establert. Per això cal conèixer i difondre la nostra realitat, avaluar les experiències del passat i del present i construir col·lectivament un sentit compartit de la identitat i el canvi que volem. I en una societat que necessita un canvi urgent, la teoria ha d'anar lligada a finalitats polítiques pràctiques.

Tenim tendència a destacar les derrotes i minimitzar els èxits. D'això, en fan discurs els apocalíptics cíncics. Què haurien d'haver fet, doncs, els reduïts cercles valencianistes i demòcrates dels anys 40 i 50 del segle passat? Potser hem menystingut que no es va edificar al Saler, que el vell llit del riu Túria no és una autopista, que el Xúquer, amb tot de dificultats, continua desembocant a Cullera, que el moviment dels *Salvem* ha aturat moltes bestieses urbanístiques, que tenim una xarxa social ben viva, tot i que en hores baixes, per fer front a la devastació del territori. I algú s'ha parat a pensar com es trobaria el valencià sense Escola Valenciana? L'esforç i la tenacitat de milers de mestres, pares i mares, i alumnes ha fet el que no feia una Conselleria més interessada en afavorir l'ensenyament privat i religiós i en reduir el valencià.

En l'àmbit de la producció cultural, tot i l'exili interior de la majoria dels nostres artistes, tenim la més esplèndida producció literària que mai no havíem tingut. I igualment passa amb la música. Feia dècades que no hi havia tants concerts de música en valencià i mai no havíem tingut tanta diversitat i qualitat com ara.

Perquè una cultura segueisca viva necessita autonomia dels creadors i, malgrat tot, la tenim. Necessita capacitat de transformació, perquè sense canvi no hi ha identitat. La identitat és el relat que contem als altres sobre qui som, què hem fet, què ens mou i quines esperances ens animen a seguir. Com diu Jesús Martín Barbero, el gran comunicòleg colombià, si no sabem contar-nos no ens tindran en compte. I una cultura necessita projecció, perquè, si no li ho contem al món, ho farà algú altre.

El que ens cal, doncs, és imaginació social i comunicativa, recolzar-nos en les victòries parcials i les lluites amb èxit i

bastir instruments eficaços de transformació. Els partits polítics són un instrument necessari en democràcia, però l'experiència ens ensenya que la seua lògica, massa vegades, no és la de l'interès col·lectiu. Amb l'afany del poder i la curtedat de mires electoral es predisposen fàcilment a la transacció i a prometre el que no compliran. Podem imaginar què hauria passat amb el Xúquer amb una taula de partits? El nou paradigma de la comunicació en xarxa subratlla que valen més les moltes connexions entre petits projectes que les gran maquinàries de la política.

Enfortir la societat civil, afavorir una opinió pública crítica, fer viable un territori sostenible davant les importants amenaces climàtiques, de reducció de la diversitat i de desertificació que patim, potenciar la participació democràtica en el cada dia dels problemes col·lectius, regenerar i reinventar la democràcia i dignificar l'activitat política, recuperar la projecció cultural, reelaborar el sentit de la identitat dels valencians autònomament, sense adoptar els discursos dels qui ens volen deixar al calaix de la història, recuperar i consolidar l'escàs estat de benestar i serveis públics que havíem assolit; són tasques urgents i necessàries que només podem fer col·lectivament, sense esperar líders salvadors.

Hem de produir una veu pròpia davant el món global a partir dels molts projectes petits i locals que podem oferir al país i al món. La diferència entre estar simplement connectat en xarxa o projectar-s'hi la dona tenir un projecte de País. Una intel·ligència col·lectiva en xarxa pot ser el Fuster del segle XXI.

El revisionisme lingüístic: retorn al passat, secessionisme de fet

SI RES NI NINGÚ no hi posa remei, assistim a la consolidació d'una nova versió, molt més subtil, del secessionisme lingüístic valencià, d'allò que hom anomena popularment blaverisme. Més exactament, ha començat a escampar-se una versió que, sense proclamar-se secessionista —sense negar la unitat de la llengua catalana—, practica un aïllacionisme cultural respecte a la resta de l'àrea catalanoparlant, adopta un particularisme lingüístic militant i pren unes posicions ideològiques que fan que, en els resultats reals, la distància amb l'actuació i els postulats del blaverisme estricte, almenys del més moderat, siga ben curta.

I quines són les característiques d'aquest revisionisme o tercera via lingüística, tan propers al blaverisme? Mirarem de resumir-les i de fonamentar-les.

En primer lloc, una sobrevaloració extremada del model lingüístic com a causa principal del conflicte obert que els valencians han viscut des dels darrers anys del franquisme a l'entorn del paper que la llengua pròpia ha de tenir dins la societat. Els motius de l'enfrontament no serien causes socials —que el catalanisme emergent de la dècada dels 70 qüestionava l'*statu quo* de predomini absolut del castellà i de les classes

que l'havien adoptat com a signe de distinció social— sinó el rebuig del poble valencià sa i pla envers un model de llengua que trobava allunyat del seu parlar espontani, artificios i «imposat» des de l'exterior, des de Catalunya.

En segon lloc, una proscripció enèrgica i activa contra el nom unitari de *català*, que ni tan sols s'hauria d'usar en els pocs àmbits en què, amb molt d'esforç i contra les pressions polítiques, s'ha aconseguit de mantenir al País Valencià: en els usos cultes, acadèmics, internacionals o amb referències a la comunitat lingüística sencera.

Tercer tret, simètric amb l'anterior: una reivindicació de noms com *llengua valenciana* i *idioma valencià*, que, en opinió d'aquests partidaris de la tercera via lingüística i en consonància amb el blaverisme clàssic i amb la tàctica del PP, servien per a fer créixer l'autoestima del poble valencià i la identificació amb la seua llengua. Un postulat que no casa gens amb els fets, que demostren —en parlen ben eloqüentment els més de vint processos judicials a què ha calgut recórrer— que *llengua valenciana* o *idioma valencià* són termes que, durant quatre dècades, només han servit per a facilitar el secessionisme. Un secessionisme que ha invocat i utilitzat la literalitat de la legislació —començant per l'Estatut d'Autonomia— per fer valdre que el valencià és, tal com afirma la llei, una «llengua» o un «idioma». I, per tant, diferent de la llengua catalana.

Quart: una exacerbada exaltació sentimental del valencià i d'allò valencià, amb una retòrica d'inflamat patriotisme regional presa del blaverisme i no gaire alterada, i una insistència a reaccionar contra l'excessiu racionalisme del fusterianisme catalanista i el poc lligam afectiu —i fins i tot menyspreu— envers les manifestacions més populars i festives —incloent-hi les més beatament religioses i coentes— dels valencians.

Cinquè: una consideració homogènia de la societat valenciana, donant per descomptat que tots els valencians o almenys la immensa majoria comparteixen aquests pressupòsits ideològics del blaverisme dit «sociològic» i els qui en dissenteixen són sospitosos de manca de lleialtat valenciana o d'un hipovalencianisme quasi patològic o causat per agents virals externs.

El sisè tret és una obsessió omnipresent amb Catalunya i els catalans, que esdevenen motiu de comparació i referència permanent, sovint per a compensar idealment un complex d'inferioritat manifest, en què Catalunya fa o aconsegueix coses de què ells no se'n senten capaços. I, en els casos d'individus més rupestres, la fixació en Catalunya és un *casus belli* més que justificat per a defensar, amb la raó que dóna l'agressió a la *lesa pàtria*, una valencianitat amenaçada pels catalans imperialistes o pels agents pancatalanistes que operen al País Valencià.

El setè tret concomitant es dóna en el terreny lingüístic i consisteix a interpretar qualsevol discrepància dialectal o de normativa en què no es recull la característica lèxica o morfològica del valencià —o de la rodalia de València— com una mostra o un intent malèvol de «subordinació» del valencià al «català». O bé com un menyspreu pel valencià, que, d'acord amb aquesta visió, seria, per als catalans i/o els catalanistes, un «dialecte» castellanitzat i escassament valuós.

En vuitè lloc podem ressenyar una apel·lació constant a construir un consens social superficial i difús. Una concòrdia en progrés, que trencarien els «extremistes» d'un cantó i de l'altre: els blavers més silvestres i els catalanistes més fusterians. Hem dit consens social «superficial i difús» i ho explicarem. Ho és, al nostre parer, perquè hi sura la creença que tot

el conflicte que ha patit el País Valencià —allò que hom ha batejat com a «batalla de València»— pot arreglar-se amb un acord de bona voluntat entre les faccions ex-blavera i ex-catalanista, com si fos una baralla de pati, sense altres consideracions més profundes d'ordre social i polític.

I això porta a la característica següent, la novena, que explica l'anterior: la simplificació màxima de la realitat que subjau al conflicte i dels termes en què pot intentar-se'n una solució. Aquesta simplificació causal redueix el conflicte a la brega entre dos valencianismes igualment vàlids, però tristament desavinguts, que podrien decidir per ells mateixos la superació de les hostilitats, amb un simple acord de pau, sense comptar amb altres actors socials i polítics, que són els que han atiat les causes fonamentals del conflicte, i que tenen tot l'interès a encendre'l o apagar-lo a conveniència. O que poden, si cal, resoldre'l només en els fenòmens més epidèmics, mentre el temps va dissolent de fet allò bàsic: el paper del català com a llengua *de* la societat valenciana i el projecte nacional que hi ha al darrere.

Tot plegat fa que molts dels integrants d'aquesta tercera via es creguen en possessió de la fórmula que menaria a la solució ràpida i efectiva i que abunden els qui pensen que han trobat la fórmula salvadora. Així, no són rars els ideòlegs de la causa que atribueixen un paper quasi màgic a foteses purament simbòliques. Un exemple: un membre de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, antic pancatalanista, proposava un canvi ortogràfic que, en un mot tan connotat com el de la ciutat de València i en un terreny com el lingüístic, hauria pogut esdevenir un nou motiu per a una altra polèmica, tan encesa com estèril. Malgrat el caràcter suposadament prudent i corporatiu dels acadèmics envers la seua institució, el pro-

hom en qüestió es creia en el deure patriòtic i cívic d'acudir a la premsa per donar a conèixer la seua oferta de concòrdia i proposava: formalment escriure *València* amb accent agut. Ho feia —afirmava— per reflectir la pronúncia valenciana real i així contribuir a la adhesió a la llengua i l'autoestima i l'entesa entre els valencians. La realitat, però, és que ja fa quasi vint anys que la televisió valenciana exhibeix la forma «València», dia a dia, en els rètols i subtítols de les seues emissions, igual com l'escriu una entitat de masses tan poc intel·lectual i pancatalanista com pot ser el València Club de Futbol. Així, sense que hi haja hagut cap problema social sobre la qüestió, ha de sorgir un il·luminat pròcer que ens ofereix la seua ciència per «resoldre el conflicte» allà on no n'hi ha cap.

Aquesta simplificació i reducció a esquemes arriba també a la interpretació de la història, amb una considerable tirada pel mite en detriment del logos de la documentació històrica i la seua interpretació racional i contrastada. I dins aquesta mitologia hi cueja amb insistència el mite del retorn a un passat gloriós i —atesa l'agudesesa del conflicte— també a un temps pretèrit de concòrdia i unitat valencianista. Així, el valencianisme anterior al fusterianisme catalanista que comença a estendre's a partir de la dècada de 1960 hauria estat un exemple de convivència pacífica, d'arrelament al medi i de conreu responsable dels senyals d'identitat dels valencians. Però amb el predomini ideològic de Fuster i la petita gran revolució que fou *Nosaltres els valencians*, es posa fi a aquesta tradició de concòrdia i de valencianisme no sucursalista i se subordina tot a un projecte de Països Catalans i de llengua catalana unificada que —en aquesta visió amb fortes concomitàncies amb la interpretació blavera— és la causa «normal» i «comprensible» de la reacció del poble valencià que rebutja una llengua que

no és la que parla espontàniament i que es revolta contra una idea de país que no és la seua.

Per acabar aquesta caracterització apuntarem una darre-
ra característica: hi ha una acceptació real — tot i que la retò-
rica inflamada pot dir una altra cosa en moments d'exaltació
patriòtica més o menys ritual— del marc nacional espanyol,
compensada, això sí, per una recerca intensa dins l'espai de
l'autonomisme. Un autonomisme revestit i legitimat amb un
neoforalisme i valencianisme neogòtic una miqueta més abran-
dat que el que ha caracteritzat l'etapa de Francisco Camps com
a president de la Generalitat Valenciana, que ha reivindicat,
amb més retòrica que fets, els furs, el patrimoni artístic, els
reis i el Regne de València medievals. I que ha arribat a instau-
rar, per via estatutària, que un monestir, el de Santa Maria de
la Valldigna, és des d'ara i per llei «temple espiritual, històric
i cultural de l'antic Regne de València i és igualment, símbol
de la grandesa del Poble Valencià reconegut com a Naciona-
litat Històrica» (article 57) [majúscules originals].

Així, igual que els blavers remarquen que València fou un
Regne, amb tots els ets i els uts, creat per Jaume I i fins i tot
preexistent en el corresponent regne musulmà (mentre que
Catalunya només un comtat, ja que això de Principat és tardà
i falsejat), també entre els militants de la tercera via hi ha al-
lusions constants, com a justificacions històriques, a un Regne
de València sobirà o almenys autònom dins la Corona d'Aragó
i a l'estructura federal o federalitzant d'aquesta corona. I, com
en el blaverisme, s'hi detecta una reiteració enèrgica que els
valencians hem estat, «des de la creació del Regne per volun-
tat de Jaume I», un país independent, en relació —no cal dir-
ho— amb Catalunya. La insistència en aquesta configuració
política és directament proporcional a l'ocultació paral·lela

del fet, que, malgrat aquesta estructura administrativa de la Corona, durant segles els valencians s'han identificat nacionalment com a catalans.

Insistim que la tercera via lingüística no es confon del tot amb el blaverisme més rupestre i violent, però sí que se situa molt a prop del secessionisme lingüístic moderat, del que s'ha pres la molèstia de fer alguna lectura i, de tant en tant, escriu fins i tot en valencià. Hi ha, però, dos trets definitoris fonamentals en què se'n separa: d'una banda, aquesta tercera via lingüística no nega formalment la unitat de la llengua catalana i, de l'altra, accepta, en els termes bàsics, la normativització lingüística generalitzada per a la resta del català.

Ara bé —i això és ben important en les conseqüències reals i palpables—, aquests dos trets distintius es presenten ben mitigats, quasi neutralitzats, en els seus efectes pràctics. Així, en el primer punt, la tercera via lingüística admet la unitat de la llengua. És cert. Però tot seguit cal precisar que evita tant com pot anomenar-la mai pel nom amb què se la coneix en els àmbits internacional i acadèmic i, de manera oficial, en tota la resta de territoris de la comunitat lingüística: *llengua catalana* o *català*. De fet, en alguns casos la tercera via hi presenta una oposició tan ferotge com aquella amb què l'han combatut el blaverisme o el PP. I cal dir que l'oposició a *català* no es refereix a la denominació habitual i informal —tothom, incloent-hi el pancatalanista més fervorós, sol dir-ne valencià— sinó també a aquelles situacions especials en què, almenys fins ara, els unitaristes havien usat aquest nom ja consolidat en àmbits de gran formalitat, per contraposició a altres llengües (espanyol, francès, italià, etc.) i en referència a la totalitat de la comunitat lingüística.

Segons la tercera via lingüística, tampoc en aquests casos caldria dir-ne *català* ni, menys encara, *llengua catalana*. Les fór-

mules substitutòries varien segons els proposants i, en algun cas, fins i tot segons l'estadi de l'evolució personal o de la fase lunar en què es troba el mateix individu. Les més repetides són *llengua compartida* i *llengua comuna*, sense que hi manquen, rebaixant la càrrega de «llengua», *diasistema* o *sistema lingüístic compartit*, amb l'afegit —o no— «dels territoris hispànics de l'antiga Corona d'Aragó», seguint la insigne fórmula encunyada pel Consell Valencià de Cultura. Hi ha qui opta per l'alineació de territoris: *la llengua de València* (o *del País Valencià*), *Catalunya i les Illes Balears*, deixant de banda l'Alguer i potser també, segons la posició autonomista, la Franja de Ponent i la Catalunya del Nord. En moments més agosarats, algú ha proposat un *valencià/català* o *català/valencià* o *valencià-català* o *català-valencià*: és a dir, la unió dels dos gentilicis per un guionet o per una barra. Avisats, però, que la barra indica una opció alternativa i incompatible dels dos membres (com quan diem «benvolgut senyor/benvolguda senyora») i que amb el guionet s'uneixen llengües diferents (com en «traducció anglès-alemany» o «diccionari llatí-català»), alguns s'han vist obligat a rectificar les denominacions en tàndem i a ampliar la llista amb uns composts formats —ara sí— de manera correcta: *valencianocatalà* o *catalanovalencià* (com en *serbocroat* o *galaicoportuguès*).

El problema és que aquests composts són d'una extensió, una artificialitat i una complexitat tals que els mateixos proposants no han arribat mai a usar-los amb una mínima normalitat, cosa que ja sentència la viabilitat de la moció. Tot això, per no contrastar amb la realitat on han anat a parar les llengües denominades amb aquests tipus de composts: el serbocroat, dividit oficialment en serbi, croat i bosnià. El galaicoportuguès o gallegoportuguès, separat en gallec i portuguès. O el francoprovençal, una llengua en un estadi avançat de substitució,

quasi agonitzant. Tota una premonició que ens indica que no sembla massa afalagador continuar per aquest camí de pretesa solució onomàstica.

L'altre tret distintiu important que separa aquesta tercera via lingüística del blaverisme estricte és la normativització. Però ací també cal fer una matisació d'abast. La gramàtica — almenys en termes bàsics i fonamentals — que utilitza la tercera via és la del català general, emanada de la codificació de l'Institut d'Estudis Catalans, és cert. Però els seus membres insisteixen més i més a generalitzar al màxim els particularismes valencians — i fins i tot els particularismes més personals — i a elevar a categoria de referencials i de formals característiques que fins ara s'havien considerat col·loquials i, en tot cas, impròpies d'una llengua acurada. En altres paraules: que es desfà ben bé de dalt a baix el model, dit de «policentrisme convergent», que el lingüista Manuel Sanchis Guarner havia reeixit a generalitzar per a l'expressió escrita i culta des de la dècada de 1960, amb la represa intel·lectual del valencianisme catalanista que representaven ell, Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés, Enric Valor i tota la dita generació universitària: Lluís V. Aracil, Joan F. Mira, Rafael L. Ninyoles, Raimon, etc. Se'n deia «policentrisme» perquè partia de la realitat de diversos centres de codificació — bàsicament tres: Barcelona, València i Palma —, coincidents amb les capitals dels tres grans territoris de catalanoparlants. Era un factor de dispersió que es contrapesava amb el caràcter «convergent» de la codificació, és a dir, que, malgrat la varietat de «centres», hom tenia clara la concepció unitària i la finalitat d'arribar a la màxima unitat en la normativa lingüística i de separar-se'n el mínim del que s'havia consolidat com d'ús comú i general.

Si fa no fa, des de la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i la consegüent exaltació de l'anomenada «genuïni-

tat» lingüística valenciana com a raó de ser i bandera de la seua activitat, el Govern valencià del PP ha emprès una política de prioritziació de totes les formes més particularistes i dialectals. I ho fa fet, si calia, amb la coacció i la censura exercida pels polítics i els seus encarregats en les diverses conselleries. I, així, moltes expressions considerades col·loquialismes o planament castellanismes que calia esmenar, ara esdevenen les variants predominants. En aquest sentit cal entendre la frase lapidària «Els valencians ja podem anar a la *peluqueria*» amb què un membre de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, el responsable de l'elaboració del *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià*, resumia l'aportació d'aquesta obra, en presentar-la al públic com a president de la Secció de Lexicografia. La frase és d'un encert impagable: capta l'essència de la gran contribució de l'AVL a la lexicografia nostrada.

Tot això ha fet que diversos creients en la salvació del valencià per mitjà de la cerca de la genuïnitat popular —i ací podem dir que en tots els sentits del mot *popular*— i en el rebuig de qualsevol forma suspecta de «catalanisme» hagen emprès una cursa —o *carrera*— a veure qui en patenta més, de genuïnitats. Ara aquest escriu *sixanta*; l'altre ressuscita el pronom personal *mos* o exhibeix la variant formal *peixcatera* en un discurs formal en què parla alhora de *quasivirtualitat*, de *verbositat* i de *capciós*. Un tercer propugna *assentar-se* per a *asseure's* o *despedida* o *quarto* com a formes exclusivíssimes de la valenciànitat, com si aquests genuïns castellanismes no fossen compartits per altres dialectes catalans.

I, per la seua banda, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, elevada a institució de la Generalitat Valenciana que, segons el nou Estatut d'Autonomia del 2006, «té per funció determinar i elaborar, en el seu cas, la normativa lingüística de l'idi-

oma valencià», contribueix generosament a la pul·lulació i al caos de formes. En el seu *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià* multiplica fins a l'extenuació les formes correctes o admissibles i crea doblats i triplets a cada pas basant-se en minúcies dialectals o històriques. Fem-ne una breu llista: *impondre* i *imposar*, *opondre* i *oposar*, *aixina* i *així*, *assumpt* i *assumpte*, *dumenge* i *diumenge*, *fredat* i *feredat*, *gíner* i *gener*, *llançol* i *llençol*, *llauguer* i *lleuguer*, *llunt* i *lluny*, *milacre* i *miracle*, *montanya* i *mun-tanya*, *peixcar* i *pescar*, *sancer* i *sencer*, *rellonge* i *rellotge*, *llamentar* i *lamentar*, *llògic* i *lògic*, *llegítim* i *legítim*, *lleal* i *lleial*, *l·lidó* i *l·ledó*, *l·licsó* i *l·letsó*, *mangrana* i *mangraner* al costat de *magrana* i *ma-graner*, *llangosta* i *llangostí* al mateix nivell que *llagosta* i *llagostí*, *paixarell* i *passerell*, *taburet* i *tamboret*...

Els doblats poden arribar a milers, perquè s'estableix que tots els mots masculins acabats en *-ista* ara poden acabar també «normativament» en *-iste* (*sindicalista* o *sindicaliste*, *socialis-ta* o *socialiste*) i tots els substantius referits a qualitats amb la terminació *-esa* poden escriure's també en *-ea* (*vellesa* o *vellea*; *rapidesa* o *rapidea*). I no sols afecta mots col·loquials o patrimonials, també arriba als cultismes més especialitzats: *àntrex* o *àntrax*, *arxipèleg* o *arxipèlag*, *nàufreg* o *nàufrag*, etc. Hi ha, però, alguns rècords memorables de multiformitat: els usuaris poden gaudir dels triplets (*nyespra*, *nespra* i *nyespla*) i de quaterns: fins a quatre maneres diferents de poder anomenar l'«home que practica l'exercici físic» (*esportista*, *esportiste*, *deportista* o *depor-tiste*), o, més específicament, l'esport rei de la raqueta: *tennista*, *tenniste*, *tenista* o *teniste*.

Els castellanismes admesos són legió: *apretar*, *arrastrar*, *barco*, *despedir*, *desperdici*, *despreci*, *panader*, *peluca* i *peluqueria*, *en-fermer*, *enterar-se*, *consequir*, *empollar*, *alcançar*, *guapo*, *trago*, *flato*, *robo*, *pago*, *sapo*, *golfó*, *rabo*, *gasto*, *toldo*, *manto*, *manguera*, *nóvio*,

xillar, xiste, xivar, xorra. I allò més enigmàtic és amb quin criteri han estat acceptats, perquè, veient aquests, no sabem perquè l'Acadèmia no ha inclòs, amb estricta coherència, *xarco, pues, puesto, adiós* o *hasta*, ja que aquests són incontestablement tan antics, arrelats i d'una extensió geogràfica tan àmplia com els primers.

En aquest camp del model lingüístic, la imposició oficial del Govern valencià, tan declaradament amant del «liberalisme» i contrari a la «imposició lingüística», sí que ha estat sistemàtica, ben al contrari del *laissez faire* que mostra quan ha de fomentar l'ús en la seua administració i entre els més alts representants i càrrecs oficials. Tots els «serveis» de l'administració esdevingueren, en pocs dies, «servicis» i tots els «ensenyaments», «ensenyances». Ara bé, no hi ha hagut fins ara la mateixa celeritat i la mateixa sistematicitat per a «valencianitzar» els documents i les relacions amb els administrats.

En comptes de centrar-se en l'ús del valencià, que retòricament tant exalça, el Govern valencià desvia la «valencianització» a l'alteració del model lingüístic. Per mitjà dels seus encarregats i comissaris polítics, proscriu amb un rigor implacable els demostratius *aquest* i *aqueix*, en benefici exclusiu de les formes *este*, *eixe*. En la flexió verbal fa desaparèixer les formes unitàries en —*eix* de l'increment per imposar arreu —*ix*: *impedeix*, *impedeixes*, *impedeixen* passen a escriure's *impedix*, *impedixes*, *impedixen*. S'eliminen igualment els imperfets de subjuntiu en —*s* (*tingués*, *tinguesses*, etc.), que cedeixen exclusivament a *tinguera*, *tingueres*, etc. Els infinitius *venir*, *tenir* i *veure* es reemplacen sistemàticament per *vindre*, *tindre* i *vore*. *Dues* i *vuit* es retiren de circulació en benefici de *dos* femení i *huit*. Els ordinals en —*è* (*sisè*, *setè*, *vuitè*, etc.) són canviats sense miraments per *sext*, *sèptim*, *octau* o pels corresponents cardinals «el 25 aniversari».

Mots com *servei, ordre, desenvolupar, ensenyament, despesa, prejudici*, etc. se substitueixen implacablement per *servici, orde, desenrotllar, ensenyança, gasto, prejudí*, etc. En sintaxi, es prohibeix *a la ciutat* com a locatiu per *en la ciutat*, la doble negació, com «*Ningú no* podrà ser discriminat» per «*Ningú* podrà ser discriminat» i es desfà la distinció entre *s'estimen com germans* i *s'estimen com a germans*. *Sota* es prohibeix i es reemplaça sistemàticament per *davall*, fins i tot quan es tracta de sentit figurat i així apareix en un text que hauria d'exhibir el màxim rigor formal: l'Estatut valencià reformat, on es poden llegir perles com «davall l'autoritat de la Generalitat» (art. 22 i 29), «davall la vigilància » (55.4) i «davall la presidència» (55.5).

Tots aquests petits canvis aïllats poden ser foteses lingüístiques o meres preferències estilístiques. Sumades, però, aconsegueixen —que d'això es tracta—, un resultat ben contundent: la impossibilitat d'un estàndard comú i vàlid per a tota la comunitat lingüística. I, de passada, la visualització màxima que el «valencià» és ben diferent del «català».

Aquesta «tercera via lingüística» presenta, com era de preveure, una notable sintonia amb la dita «tercera via» política, de la qual el lector trobarà un esbós tan acolorit com amè i interessant en l'article de Pau Viciano «Il·lusions i realitats a dues bandes d'una frontera» publicat dins *País Valencià, segle XXI: vint-i-una reflexions crítiques*. Aquesta tercera via que ha revifat amb una «Declaració Valencianista» de 2008, commemorativa de la que es va fer el 1918, reivindica un nacionalisme d'estricta nació valenciana i cenyit a les fronteres administratives del País Valencià, amb posicions centristes o de dreta moderada, de vegades amb alguna coloració democratacristiana, i que, com hem dit, sobretot reflecteix una notable fascinació envers el discurs triomfant del PP valencià i, encara més marcat, un re-

buig doctrinal i quasi obsessiu del fusterianisme, catalanisme o pancatalanisme (o de qualsevol afirmació d'unitat cultural, nacional o política amb la resta dels territoris de llengua catalana), una negació que arriba a ser tan potent que a voltes sembla que n'és el tret més definitori.

Aclarim una mica més aquests punts. Tal com ha fet el PP des de sempre, i singularment des que accedí al Govern valencià, la qüestió de la promoció i l'ús del valencià es desvia i es fa dependre de dos factors: del model lingüístic i del nom de la llengua. I, en el seu particular diagnòstic, l'abandó de la llengua pròpia per part de molts antics valencianoparlants per adquirir el castellà, es deuria a l'enorme separació que hi ha entre el valencià espontani i col·loquial i el model culte «catalanitzant» que s'ensenya a les escoles, als instituts i a les universitats, juntament amb un altre factor igualment nefast i dissuasori: la denominació *català* per a l'idioma.

Poc importa el contrast amb la realitat: que l'abandó massiu que centenars de milers de valencians dugueren a terme en les dècades de 1960 i 1970 s'esdevenia quan, precisament, la immensa majoria d'aquests ni tan sols sabia que el valencià s'escrivía ni s'havia encarat mai amb cap text de valencià culte. Poc hi pesen, per a aquesta teoria, factors com els processos socials d'industrialització i urbanització, com la immigració del sud i centre d'Espanya, com els moviments de població cap a les ciutats i la mobilitat i l'anonimat dins aquestes, per contraposició a la vida tradicional dels pobles feta en valencià. Poc hi tindria a veure, segons aquesta visió, l'estigmatització del valencià com a «pobletà» i precisament com a signe de baixa cultura o impediment per a adquirir-la, com a obstacle en el progrés escolar, com molts mestres franquistes no s'estaven d'insistir-hi. No hi pesaria gran cosa que el cas-

tellà fos l'única llengua oficial i l'única que permetia l'ascens social. Però tampoc tindria gaire valor de prova, *a contrario*, que aquesta explicació basada en el model lingüístic divorciat del col·loquial també ignora a consciència que molts dels joves castellanoparlants que des de la dècada de 1960, 1970 i 1980 recuperaren per voluntat pròpia el català ho feren precisament amb el model lingüístic «catalanista». El model que ha estat, precisament, el de la valencianització de les escoles per iniciativa de pares i mares i de mestres, més que no per impuls institucional.

Per al PP —i, a la seua imatge i semblança, per a la tercera via— els motius no serien de tipus estructural ni social i, per tant, no cal canviar res d'essencial en la societat perquè el valencià hi tinga un ús normal. Ni cal òbviament cap acció política que qüestione l'estructura ni les regles de joc cultural i lingüístic que imposa aquesta societat. Les causes són purament «ideològiques» i se situen no pas en la base de l'estructura i les normes socials sobre la qual es fonamenta l'ús de la llengua, sinó en els aspectes formals i simbòlics de l'idioma. I que, a més, en el context actual, ni tan sols estarien a l'abast de l'acció del PP governant. Ben al contrari serien una conseqüència d'una «imposició» o una «agressió» prèvies i externes, la del catalanisme, contra la qual els bons valencians han de reaccionar en defensa dels «senyals d'identitat» més nostrats.

Vegem com ho explicava el conseller de Cultura i Educació del Govern valencià, Manuel Tarancón Fandos, que passava per ser un dels membres més «il·lustrats» del PP valencià i que, significativament, va sonar amb insistència com un dels candidats més fermes a la primera presidència de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua acabada d'estrenar. El 5 d'abril de 2001 es produïa un debat a la Comissió de Cultura de les Corts Va-

lencianes sobre un aspecte de l'ús del valencià: l'ensenyament. El diari *Las Provincias*, gens sospitós de posicions massa crítiques al PP, ho reflectia així en la seua edició de l'endemà, el 6 d'abril de 2001:

El conseller respondió a una serie de interpelaciones del PSPV y EU sobre la enseñanza del valenciano. Tarancón derivó su comparecencia hacia el modelo de lengua.

En concret, Tarancón «derivava» la responsabilitat de l'ús —del poc ús o del desús— en l'ensenyament, àrea de responsabilitat de la seua Conselleria, cap al model de llengua «catalanista» i, des d'ací, cap a la institució que, als ulls del PP i del blaverisme, encarna el «catalanisme» al País Valencià: la Universitat.

El titular de Cultura y Educación del Gobierno Valenciano, Manuel Tarancón, hizo responsable ayer a la Universidad «de la fractura social» existente con el uso del valenciano. El conseller, en una contundente intervenció ante la Comisión de Cultura de las Cortes, acusó a la institución universitaria de que no aumente el uso del valenciano. Para ello explicó que desde la Universidad se forma a profesorado que, desde el «fundamentalismo», es capaz de suspender a un alumno «porque utiliza *este* y no *aquest*, *requerix* i no *requereix*. Si se obliga a un alumno a utilizar términos que no le son propios, se consigue que no la utilice», indicó.

[...]

Ayer Tarancón se refirió únicamente al ámbito universitario. «Es a la Universidad a la que le corresponde reflexionar respecto a porqué [sic] defienden el modelo de la

unidad de la lengua, cuando la mayoría de la sociedad valenciana no está ahí», dijo.

El conseller sostuvo que el uso social del valenciano no crece porque sigue sin haber un acuerdo sobre el modelo.

Observem ara unes certes coincidències curioses en les explicacions que van obrint-se camí darrerament, fins i tot entre professors d'universitat i, més paradoxalment, entre algun professor del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València. En un article recent, aquest professor de Filologia Catalana, juntament amb d'altres de matèries diverses, exposava així la història del valencianisme, amb un text en què podrem trobar ben exemplificades moltes de les característiques de la tercera via lingüística que hem exposat més amunt:

Entre 1850 i 1960, el valencianisme intentà coordinar-se lingüísticament i culturalment amb els balears i amb els catalans. En canvi, políticament hi havia la concepció confederal de la Corona d'Aragó, cosa que feia usar regularment els noms llengua valenciana i valencià per a anomenar la llengua pròpia dels valencians. Eixa concepció social i política anava unida a un model lingüístic en què els valencians ens podem identificar fàcilment i que era assimilable i practicable en la llengua oral pública, com comprovaran els lectors que miren la Gramàtica valenciana de Sanchis Guarner, publicada en 1950.

Aquell panorama va canviar sensiblement a partir del predomini ideològic de Joan Fuster en els anys sixty [sic] i setanta. El model lingüístic deixà de tindre com a base important el valencià popular, de tal manera que la llen-

gua culta s'allunyà considerablement de la llengua viva [...]. En els noms del valencià, llengua valenciana va desaparèixer i valencià s'usava d'una manera subordinada a llengua catalana, que esdevingué preferent. («La jerarquia dels noms valencià i català en la Universitat de València», *Nou Dise*, núm. 328, 26 de febrer del 2009).

Així, des dels inicis de la Renaixença, a mitjan segle XIX, fins a l'arribada del mestratge de Fuster, el model lingüístic valencià era popular i assumible, imperava en sana harmonia el nom *llengua valenciana* i el valencianisme no tenia cap pretensió de coordinació política i cultural seriosa amb la resta dels territoris de parla catalana, altrament dits Països Catalans. Eren, doncs, les condicions idònies que els mateixos signants de l'article establien per a una florida social, cultural i política del valencià i del valencianisme. La pregunta que sorgeix de seguida és: per què, si concorrien tots els factors favorables, no es va donar una explosió triomfant de valencianisme ni en el terreny lingüístic i cultural ni en el polític? Concedim-los que el franquisme no era, certament, el millor moment. Però per què no ocorregué això durant el XIX, amb Llorente i la Renaixença, estrictament valenciana i no pancatalanista o durant les primeres dècades del XX fins a la guerra? I, sobretot, abans que Fuster vingués a espatllar-ho tot amb el seu «predomini ideològic»?

Vegem ara com ho explica, en la mateixa línia però de manera més inflamada i contundent, un «tècnic lingüístic d'Administració Local», que hi afegeix, significativament, una altra condició que deu acreditar-lo en la seua condició d'historiador de la llengua i la cultura: «Ha estat excalcalde d'Antella pel PSPV-PSOE». En l'article «Vindicació del valencià i d'Emili

Casanova», aquest tècnic lingüístic i antic alcalde afirma que el professor Emili Casanova és

un dels lingüistes valencians que més s'han distingit en els últims 25 anys per donar a la parla genuïna valenciana la categoria jeràrquica que per ús real i tradició li correspon, i pioner, com Jordi Colomina i altres, a amollar amarres amb el pontificat de l'Institut d'Estudis Catalans i a seguir l'estela [*sic*] del Sanchis Guarner prefusterià, de Ferrer Pastor i d'altres en la vindicació d'eixe cabal lingüístic propi dels valencians, relegat pel nacionalisme lingüístic catalanista i pel fusterianisme més servil a l'ostracisme de la incorrecció o del localisme informal i domèstic.

I amb això arribem a un altre dels punts doctrinals d'aquesta tercera via, la particular anàlisi de l'impacte i el significat històric de l'obra de Joan Fuster. L'assagista suecà no representaria la demostració efectiva que un valencià, des de feia segles, podia escriure en la pròpia llengua de tot el que es pot expressar en una llengua de cultura, i que es podia fer amb una modernitat, una erudició i una agudeses que impac-taren els contemporanis. Per a aquesta perspectiva revisionista, Fuster encarna no sols la ruptura amb el valencianisme de preguerra i de postguerra, suposadament unit —fals— i que en cap cas fou pancatalanista —igualmente fals—. Irònicament, Joan Fuster esdevé, per a aquests sectors que es reclamen «valencianistes», el causant del trencament del model lingüístic genuïnament valencià i arrelat. Potser perquè una part important de la seua obra —amb títols emblemàtics com *Nosaltres els valencians*— l'havia escrita en el català oriental central. A aquests efectes, tant se'ls en dona que, quan publicava a Va-

lència —i hi va publicar una altra part gens negligible de la seua producció—, adoptés la morfologia i el lèxic valencians que va establir Sanchis Guarner i que el seguís amb disciplina sistemàtica i declarada.

Però en aquest revisionisme que s'esforça a fer encaixar les peces perquè, independentment de la realitat, diguen el que alguns volen que diguen, ni tan sols respecten la voluntat manifesta i reiterada dels autors, ni la seua pràctica coherent amb aquests principis desplegada al llarg de dècades. Segons l'esquema maniqueu que hem comentat més amunt, Sanchis Guarner hauria obrat com cal, com a lingüista i gramàtic, no més abans de caure sota la influència de Joan Fuster.

Per això, el tècnic de l'administració local invitava a «amollar amarres amb el pontificat de l'Institut d'Estudis Catalans i a seguir l'estela [*sic*] del Sanchis Guarner prefusterià». I el professor universitari de Filologia Catalana convertit en ideòleg de la tercera via, declarava, amb altres signants, que «A partir de 1960 la coordinació [entre territoris catalanoparlants] inclou la política amb dos punts centrals: el nom del territori (Països Catalans) i de la llengua (llengua catalana)» i que «Això va acompanyat d'un model lingüístic no assimilable ni practicable en la llengua oral», en contraposició a l'etapa «Des de Llorente fins a la *Gramàtica* de Sanchis Guarner (1950)» en què «el model lingüístic que predomina és assequible i practicable en la llengua oral».

Per a sospesar la validesa d'aquests criteris només cal valorar què es va produir al País Valencià en aquest model lingüístic assequible i practicable: poesia pairal i jocfloralasca? Sainets? Llibrets de falles? Goigs a la Mare de Déu i al patró local? I n'hi ha prou de contrastar-la amb la qualitat, la quantitat i —ja posats a mesurar la influència social, lingüística i

cultural— amb la producció en el català fabrià més estricte i amb el recomanat per Sanchis Guarner al País Valencià des de la dècada dels 60 fins a l'actualitat.

Però, a més, sembla que Sanchis Guarner no té dret a decidir per ell mateix quin model de llengua era el que propugnava ni a rectificar o afinar la seua posició si pensava que calia fer-ho. Pel bé de la particular explicació del «valencianisme» que en fa la tercera via, els seus ideòlegs decideixen que Sanchis s'ha de quedar estancat en la seua *Gramàtica valenciana* publicada en una data de tanta precarietat lingüística i cultural com el 1950. Ja pot declarar Sanchis en el seu llibre més conegut, *La llengua dels valencians*, quina era la seua posició, de la manera més raonada i inequívoca:

Prenent com a base textos d'escriptors valencians del període clàssic i dades de la llengua parlada a les comarques valencianes no castellanitzades, [jo] propugnava la doctrina gramatical del Mestre Fabra, amb menys concessions que les que hom admetia abans del 1936. Encara que tolerava algunes de les formes susdites més arrelades —com *est, atre, nosatres*, els imperfets subj. en —*ra* (*cantara, vinguera, partira*), els incoatius en —*ixc-* en present indic. i —*ixca* en present subj. (*partixc, partixca*), els infinitius *tindre, vindre, vore*, etc.—, recomanava amb insistència que fossen substituïdes per les formes més clàssiques —*aquest, altre, nosaltres, cantàs, vingué, partisc, partesc, partesca, tenir, venir, veure*—, i he tingut la satisfacció que molts dels escriptors valencians hagen escoltat els meus consells.

Les altres discrepàncies amb el català normal que considerava admissibles en la llengua literària dels escriptors valencians, són molt petites: les desinències verbals —*e* de la 1ª pers. sing. (*cante*), —*e* i —*a* del present subj. (*cante, vinga*),

l'aplec *tl* sense palatalitzar (*espatla, ametla, motle*), els femenins dels possessius *meua, teua, seua*, etc. (7a ed., p. 194).

Fins i tot quan va posar en pràctica aquests criteris amb absoluta coherència en tota la seua producció subsegüent, no és el mateix Sanchis Guarner, sinó que són els intèrprets de la tercera via els únics que semblen habilitats a interpretar què volia dir o què hauria d'haver dit. Fins i tot si és per fer dir el contrari del que Sanchis havia decidit fer i havia dut a la pràctica en les seues publicacions.

Concloquem. Un revisionisme de tercera via que s'autoanomena valencianista pretén capgirar el discurs sobre la unitat de la llengua, el seu nom, la seua normativa i, també, de grat o per força, els mateixos texts dels autors que addueixen com a font i com a autoritat. Sense escrúpols a l'hora de manipular, si molt convé, la història, si la poden fer entrar amb calçador en els seus esquemes preconcebuts. I amb una proximitat als interessos i al discurs del PP que fa feredat. I que caldrà qüestionar i, si pertoca, desemascarar, si volem que el valencià, el català del País Valencià, tinga un mínim de perspectives de futur. O això o mirar amb nostàlgia i admiració cap a un passat mitificat —falsejat—, en què floria la unitat i la força del valencianisme en ple 1950 o més enrere encara, a un segle de distància, al 1918, amb una Declaració Valencianista que ara ens hauria de guiar per a resoldre els problemes del valencianisme i del País Valencià.

La llengua, els llibres i la construcció de la consciència nacional

SEGONS J. P. SARTRE, l'home —l'ésser humà diria jo, per a sentir-m'hi inclosa— és el resultat dels llibres que ha llegit. Hi estic d'acord perquè realment, en la construcció de la consciència nacional —l'assumpte que em convoca a escriure aquestes ratlles—, la lectura ha tingut una importància cabdal. Així, llegir aquests dies *País Valencià, segle XXI Vint-i-una reflexions crítiques* ha esperonat, de nou, la meua pròpia capacitat de reflexió i m'ha ratificat en el fet que també els altres companys que hi han escrit s'han deixat recórrer intel·lectualment per les anàlisis i reflexions abocades en llibres. Llibres que han estat els textos de capçalera indefugibles. Al marge de la possibilitat i el privilegi d'una relació personal amb Joan Fuster, amb Sanchis Guarner, amb Enric Valor, per citar-ne tan sols tres autors, és als seus llibres on hem begut, on ens hem capbussat amb el desig urgent de restituir una identitat que ens havien negat o substituït.

Bé sabem el paper de la llengua pròpia com a element distintiu. Bé assumim el component emocional que rau al fons de la recerca identitària i el compromís conseqüent. En aquesta trajectòria vital, cadascú de nosaltres ha de recordar d'on venim i el que hem viscut. En el meu cas, com en el de tantes

persones de la mateixa generació, la diglòssia de l'ambient familiar juga un paper important. Feta la descoberta ens calia saber-ne les raons: el complex d'inferioritat inoculat des del franquisme, l'actitud vergonyant i dòcil davant la substitució lingüística, la pobresa intel·lectual de la societat valenciana d'aquells temps, la feblesa i docilitat endèmiques. I també la manca d'estaments com l'església compromesa o una burgesia il·lustrada que en altres parts del territori lingüístic no s'estaven d'alimentar la resistència i les conviccions, amb eficàcia.

Saber que per a ser valencians calia recuperar la llengua compartida amb catalans i baleàrics fou el primer pas. Després venia també la pedagogia. ¿Com s'havia de fer una defensa aferrissada i militant de la llengua, des d'una visió unitària i alhora des d'un convenciment amorosit de la dignitat de la pròpia variant? Nom inclòs, en la meua opinió. I ací ja ens vàrem perdre en lluites internes sense adonar-nos, de vegades, del fet d'estar facilitant el joc als nacionalistes espanyols.

Ara vivim temps difícils. O millor dit seguim vivint temps difícils. Massa anys d'un mateix govern i poques perspectives pel que fa a la fermesa dels partits de l'oposició. I no m'estenc perquè em repetiria i ja ho argumenten a bastament els companys que ens deixen compartir les seues reflexions al volum anterior. Suppose que la coherència és difícil quan el que es persegueix són els vots. I, mira per on, potser els vots són també l'efecte de la coherència. O siga que...

És cert que vivim i patim temps complicats i que qui detenta el poder no comparteix, sinó al contrari lluita, sibil·linament de vegades i amb ostentació d'altres, contra les reivindicacions que ens portarien a compensar dèficits importantíssims, però també hem de reconèixer que en alguns camps tenim molt més del que teníem. Citem-ne dos: llibres

i escola. Dos instruments, dues plataformes eficaces per a la reconstrucció de la consciència nacional que cal que aprenuem a posar en valor.

Avui en dia la nòmina d'escriptors i escriptores és immensa. Podria ser més extensa i, tot i ser bona, podria ser millor. Cert. Però per a això com en tantes altres parcel·les de la vida col·lectiva i cultural, cal un suport. El suport que permet avançar, sentir-se obligat a guanyar fites cap a l'excel·lència. Els escriptors fidels a la llengua han de saber que tenen lectors. Els traductors que ens ofereixen les potents veus narratives d'arreu del món han de constatar que esperem llegir l'obra en valencià-català i no ens llancem a llegir en castellà d'immediat. El món editorial que aposta fermament per contribuir a la tan repetida i mai aconseguida normalització, ha de fer viable el compromís de publicar en una llengua minoritzada, que mira per on, és la nostra. Vull recordar, perquè la gent ho oblida o ho desconeix, que l'any 1975, a les escoles que treballàvem per la llengua, la cultura i la identitat, els llibres de lectura que podíem oferir a les nostres criatures es podien comptar amb els dits de la mà. Ara, pràcticament, infants, joves i professorat ja tenen totes les ficcions i els sabers al seu abast.

Aquest és un motiu per a l'esperança.

I hi ha també un moviment en marxa. En aquells anys setanta, les experiències pedagògiques que reivindicaven l'arrelament i que sembraven les primeres llavors identitàries encara eren unes poques escoles cooperatives. Avui en dia, aquestes continuen, però tenim també, el País Valencià té també, el moviment Escola Valenciana, amb un treball fèrtil a totes les comarques, a tot arreu del territori. Amb un compromís ferm amb la llengua i la realitat nacional. Amb una adequació a l'arribada de tants nouvinguts que ha transformat l'alumnat

de moltes classes en grups multiculturals. Un nou repte per a l'escola a la qual hem de donar suport recolzant les seues reivindicacions per a fer d'aquesta realitat multicultural un trampolí i no una llosa. Per aconseguir que l'idioma propi dels valencians siga un element d'integració que els ajude a trobar-hi més i més còmodes.

«Llegim en valencià perquè som valencians» diuen un grupets de xiquets i xiquetes de procedències diverses a un vídeo per a fomentar la lectura en valencià que ha comptat amb el suport de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Tot en el marc de les Trobades lectores d'enguany. Llegim en valencià perquè som valencians. Emociona sentir-los. És indubtable que han estat seleccionats i motivats pels seus mestres però ho han dit. Ens ho diuen. Ho haurien de poder esbombar als quatre vents si tinguérem una televisió com cal. La que ens cal i ens mereixem. I ens fan pensar. El fet de ser valencians ens ha de moure, ens ha de fer llegir en valencià. I si no fem alguna cosa no rutlla. Aquest pensament multiplicat hauria de canviar tantes actituds lingüístiques! Tantes eleccions culturals! Que comencen per l'ús social de la llengua, és clar, però que han de continuar amb la lectura, que és una manera de parlar amb l'autor i amb nosaltres mateixos.

Fer país, continua sent la tasca. Té raó Francesc Burguera. Ens cal molta reflexió. No tan sols seguir definint el que som i el que volem ser, un grupet o grup d'incombustibles, sinó, com em deia un dia D. Manuel Sanchis Guarner al replanell de sa casa amb un convenciment contagiós: «Hem d'eixamplar les bases». Haurem de fer piruetes amb el consens, però hem de ser capaços de convocar de nou tants escèptics, tants militants cansats de frustracions contínues, tants joves amb ganes de descobrir el seu lloc en el món. I el consens, no ha

de defugir els punts de coherència bàsics tot i que ens obligue a una paciència ingent, a una pedagogia incansable. El nom fa la cosa. La Comunitat no és el País Valencià. No rebutgem la denominació oficial per caprici o nostàlgia. El nom Comunitat porta intrínseca una impossibilitat de convocatòria i adhesió més enllà d'un programa de cites turístiques. És una denominació que repel·leix la identificació. Tenia raó Enric Valor: la comunitat fa pensar en un grup humà però no contempla el territori i el territori ens pertany i ens defineix també. Però què fem o què hem de fer si aquesta és una causa perduda com diuen alguns polítics més possibilistes? Reforçar la voluntat i esmolar l'enginy, però sobretot no claudicar sota pena de perdre'ns.

No ens queda més remei que seguir arrencats amb l'entusiasme. Que seguir traient punta a la nostra fe històrica en el País. Abans, fa uns mesos llargs, aquestes paraules serien titllades d'ingènues, d'obsoletes, d'utòpiques. Ara Obama, i el seu nou discurs coronat, de moment per l'èxit, les legitima de nou. Necessitem, això sí, noves estratègies. Cal reflexionar, fer nàixer laboratoris d'idees, argumentaris convincents i línies obertes amb els partits capaços d'assumir-les tot i que tinguen que vèncer alguna resistència interna. Cal utilitzar, espremer al màxim les possibilitats de les noves tecnologies per fer-nos sentir davant la impermeabilitat o la consigna de fer-nos invisibles dels grans mitjans de comunicació, sobretot de la televisió pública.

Així, doncs, cal seguir fomentant àmbits de reflexió i buscar recursos innovadors per a comunicar el resultat d'aquestes reflexions. I cal seguir mirant a l'escola, seguir concedint valor als llibres, seguir reclamant o participant amb l'exemple en campanyes constants per incentivar la lectura. La lectura

dels llibres que alimenten les nostres conviccions, dels llibres que revifaran el nostre entusiasme i afavoriran la felicitat que dóna la identitat, la consciència nacional. Saber qui som i ser-ho amb compromís. I seguir produint pensament.

Un país sense pedagogia

SENSE PEDAGOGIA PERÒ AMB DEMAGÒGIA

COMENÇARÉ ACLARINT que el concepte de «pedagogia» que usaré en aquest escrit és el que la defineix com un conjunt d'accions que tenen impacte en el procés de formació de les persones en qualsevol etapa de la vida. Com apuntava Hegel, la pedagogia ha de propiciar que el subjecte reconega el lloc que ocupa al món i es reconega com a constructor i transformador d'aquest, afavorint així la comprensió i organització de la cultura i de la vida col·lectiva.

És en aquest sentit que la pedagogia ha d'anar íntimament lligada a la política per tal que els ciutadans i ciutadanes, ben informats i entenedors dels processos, siguin capaços d'actuar i triar amb un bon coneixement. Així que, fer pedagogia des de la política vol dir explicar bé les propostes, les decisions, convèncer amb arguments, aportar a la població coneixements bàsics relatius a allò públic, aportar referents ètics d'actuació, tenir en compte l'expressió dels sentiments. Pel que fa a aquest darrer punt cal dir que viure les emocions sense deixar de banda la raó i transmetre-les de manera adequada, és un element que enriqueix. Si les emocions es posen al servei

del pensament ens ajuden a prendre millor les decisions i a raonar de forma més intel·ligent. I és comptant amb aquesta «intel·ligència emocional», que caldria afavorir l'autoestima col·lectiva. No hem d'oblidar que l'autoestima és important a l'hora d'exercir una acció pedagògica.

El lligam entre pedagogia i política hauria de ser vàlid no només per a les actuacions des del poder sinó també per a la política des de l'oposició i des de l'extraparlamentarisme. I també per a la tasca dels moviments socials. Però és evident que per fer pedagogia quan hom treballa en una tasca política i social, és indispensable posseir mitjans que permeten transmetre el missatge al màxim de gent. En conseqüència cal tenir entrada als mitjans de comunicació. I en el cas valencià, és palès que des de fora del poder existeix una dificultat evident per utilitzar aquests mitjans, ja que la dreta política ha monopolitzat el seu ús i no precisament per fer pedagogia sinó per fer demagògia.

Així que, tant des de la perspectiva del poder com des de la d'altres àmbits polítics i socials, podem dir que el País Valencià és un país sense pedagogia.

Per contra, la utilització de mètodes demagògics sí que ha sigut i és un element tothora present en la política valenciana. Convindrà, per tant, que reflexionem sobre aquest concepte i sobre com l'usa el poder actual. I començaré recordant que la demagògia és una pràctica política que apel·la a la manifestació de sentiments primaris irracionals com enemics, fanatisme (que res té a veure amb l'autoestima)... Alhora utilitza uns recursos on sol estar present la fal·làcia per tal d'atraure cap al propi interès les decisions de la gent. I ja sabem que la fal·làcia és un tipus de raonament aparentment lògic que es basa en arguments aparentment vàlids però que en realitat són deformacions i/o reduccions i/o desviacions i/o

simplificacions de la realitat. Bona part de la campanya sobre el transvasament de l'Ebre ha estat basada en fal·làcies tot i que molt ben elaborades, cal dir-ho. Per exemple, quan en anuncis publicitaris feia referència a què l'aigua del riu es perdia en la mar en comptes de transvasar-se i per tant ser útil als agricultors valencians, podia resultar convincent. Però amagava moltes realitats sobre el destí últim de l'aigua i amagava també les raons ambientals, una de les quals és la que explica que els rius són formadors de la costa i que el delta de l'Ebre és el fruit dels abocaments seculars al mar de gran quantitat d'aigua —eixa que diuen que sobra— d'aquell riu. A les fal·làcies utilitzades s'unien apel·lacions a sentiments primaris com ara que els catalans ens neguen l'aigua perquè no ens volen.

Alhora el discurs demagògic, estimula les ambicions per tal de guanyar el favor de la població («vendre terres per urbanitzar ens fa rics», ha sigut un dels arguments més o menys explícits). Hi ha també el recurs sistemàtic a polaritzacions com bé/mal, progrés/endarreriment, amb un sentit que s'assembla al de «qui no està amb mi està en contra meua». «Està contra el progrés» o «contra els interessos valencians»... és el que s'ha vingut a dir quan algú s'ha mostrat contrari al procés urbanitzador, o a la celebració d'algun gran «evento». Un altre recurs demagògic és la utilització de conceptes imprecisos com «benestar», «progrés», «prosperitat», «liderar projectes»... tan presents en l'oratória del president Camps. I l'atribució a d'altri dels problemes que hom pateix o genera, com quan l'alcalde de València culpa els ajuntaments socialistes que governaren fa més de divuit anys, dels desastres urbanístics actuals del centre històric.

Els plantejaments demagògics formen part del discurs habitual de la dreta política valenciana i la utilització i manipu-

lació dels mitjans de comunicació, el seu millor aliat. És ben evident que tot plegat, li ha donat bons resultats.

NO ÉS SENZILL DEFINIR-SE DES DE LA PERSPECTIVA DE VALENCIANS

Segons enquestes fiables, els valencians tenim i manifestem molt poca consciència identitària pròpia, més poca que els extremanys, per exemple. La gran majoria de la població se sent més espanyola que valenciana o tan espanyola com valenciana. Només una minoria se sent més valenciana que espanyola. I aquesta situació cal tenir-la ben present quan hom reflexiona sobre el País Valencià del segle XXI i fa propostes que tinguen en compte l'aspecte identitari, perquè, de no fer-les molt bé, és a dir, de no utilitzar una bona pedagogia seran refusades.

El ben cert és que no és senzill definir-se des de la perspectiva de valencians. A Catalunya o a Euskadi, per exemple, un percentatge important de la població (no tota, per descomptat), des de la infantesa se sent catalana o euskalduna, la qual cosa suposa reconèixer-se amb unes característiques comunes que els identifica com a membres d'una col·lectivitat concreta i els diferencia d'altres col·lectivitats.

Entre els valencians això no ocorria fins fa uns anys. Actualment hi ha una minoria de gent jove que des de menuts han pogut viure un cert ambient nacionalista però gairebé la totalitat dels majors de quaranta anys, hem nascut amb la consciència de ser exclusivament espanyols. Ha sigut ja en l'edat adulta que —gràcies a l'acció pedagògica d'algú— hem descobert que el nostre País tenia una idiosincràsia pròpia que el

definia. I a partir d'aquesta descoberta hem pres consciència identitària i ens hem autodefinit com nacionalistes (entés el terme de manera àmplia) i hi hem incorporat (en diferents graus) el component cultural català. Hi ha, per tant, en l'adquisició d'aquesta consciència, un procés de coneixement i de reflexió personals i col·lectius que li afegixen un valor intel·lectual i ètic, però, al mateix temps, aquesta autodefinició pot suposar també un cert desconcert i dificultat a l'hora de sentir-nos integrats dins del nostre propi País i de situar-nos en relació amb la resta de la població. I desconcert també a l'hora de fer propostes polítiques que tinguen en compte la identitat diferenciada dels valencians perquè és molt probable que no siguen ben rebudes per una part important del nostre poble. La conseqüència de tot plegat pot ser la frustració individual i col·lectiva dels qui ens sentim components d'un poble amb identitat pròpia. Una frustració que, amb freqüència, esdevé desmotivadora.

REFLEXIÓ CRÍTICA I REFLEXIÓ AUTOCRÍTICA

Les causes que han fet que gran part de la societat valenciana haja optat per la castellanització cultural i pel conservadorisme polític són complexes. Responen a condicions històriques, sociològiques i polítiques on es barregen posicions ideològiques, interessos econòmics i actituds davant la manera de viure, davant la cultura i davant la concepció que es té del món. I si ens centrem en el moment present no podem obviar la influència decisiva que ha tingut la identificació, unió i implicació amb la política de la dreta conservadora, de sectors socials valencians tan importants com l'església i gran part del

món econòmic, els quals, tot plegat, han dominat també bona part dels mitjans de comunicació a través dels quals han exercit el poder de convèncer, tot usant la demagògia.

Tanmateix, dins de les reflexions crítiques sobre les circumstàncies que envolten el País Valencià en aquest segle XXI cal fer lloc també a l'autocrítica, la crítica a les actuacions i actituds que mantenim els qui ens sentim pròxims al nacionalisme bé en el sentit polític, bé en el sentit cívic i cultural.

Segurament haurem d'acceptar que la desunió entre persones i grups ha sigut un important handicap per dur endavant projectes que haurien ajudat a una major conscienciació de la gent. Per a mi els dos grans fracassos recents han sigut la fallida en les Corts Valencianes del grup Compromís i la no consolidació d'INFO TV. El primer no només perquè va constituir un colp fort a la consolidació en les institucions d'un espai valencià progressista sinó també perquè el trencament va suposar una gran frustració a l'interior del món nacionalista i va projectar cap enfora una imatge nefasta.

La no consolidació d'INFO TV, produïda pels entrebancs polítics però també per la manca d'implicació suficient del nacionalisme, ha estat un altre element descoratjador. Com volem arribar a la gent si no podem accedir als mitjans de comunicació? És important reivindicar TV3 però sense oblidar que ens urgeix una televisió valenciana digna.

LA IMPORTÀNCIA DELS MOVIMENTS SOCIALS. L'ESPECIFICITAT D'ESCOLA VALENCIANA

És evident que a més de partits polítics que puguen convertir en accions de govern els postulats nacionalistes, per

fer avançar un país són molt necessaris els moviments socials. Aquests moviments (grups de defensa del territori, grups veïnals, grups culturals, grups no governamentals diversos...) constitueixen espais idonis on aplicar pedagogia. Alhora poden constituir grups de pressió front el poder. L'exemple més pròxim i reeixit el tenim en Escola Valenciana.

Val a dir que l'èxit —sempre relatiu— dels moviments sorgits i relacionats amb el món de l'ensenyament no universitari, obeeix a diversos factors: d'una banda, l'especificitat de la tasca de mestre possibilita que hi vulguen accedir persones que desitgen implicar-se en la transformació social. És per aquest motiu que, dins del món de l'ensenyament, hi ha un percentatge més alt de persones amb consciència identitària i compromeses amb plantejaments progressistes que en la mitjana de la societat en general. Un altre aspecte vinculat a la professió d'ensenyar és la capacitat de «fer-se entendre», d'explicar de manera didàctica a la població, diverses qüestions. Si aquestes dues característiques esmentades, en principi, no són traslladables a altres grups socials, si que ho són, tal vegada, un seguit de maneres de fer que en el moviment d'Escola Valenciana i en altres vinculats al món de l'ensenyament, han sigut una constant i han ajudat a la possibilitat d'èxit. Tractaré d'aproximar-ne algunes, com ara:

- Continuitat: els anys seixanta del segle passat algun grup de mestres va començar a plantejar-se la necessitat de l'ensenyament de i en valencià i de la millora general de l'escola. D'aleshores ençà, tant les mateixes persones que formaven aquell grup com les que successivament s'han anat incorporant als mateixos temes, han continuat treballant a nivell social —també a nivell professional— pels objectius que s'havien plantejat. Vull dir que durant quaranta anys hi ha hagut una

continuïtat en el moviment a favor d'una escola valenciana renovada, amb fluctuacions però sense aturades en el temps, amb molt poques desercions personals i amb un eixamplament remarcable..

- Claredat en els objectius: mai no s'han canviat ni distorsionat els objectius. Ha estat sempre clar que es volia aconseguir la introducció i consolidació del valencià a l'escola i l'educació de qualitat.

- Claredat en els arguments: demostrar que aprendre en valencià és bo i útil no sempre ha sigut fàcil però sempre s'hi han aportat arguments raonats i experiències vàlides.

- Lligam amb altres objectius: el moviment per l'escola en valencià no s'ha quedat només en la qüestió lingüística. La qualitat i la modernització de l'ensenyament en general i la implicació en altres temes com ara la defensa del territori, la cultura de la pau i la solidaritat etc, han fet que el moviment fóra apreciat també per altres sectors socials externs al món de l'ensenyament i ha afavorit la consolidació de la Federació Escola Valenciana.

-Desconflictititzar i visualitzar: partint de la idea que no és acceptat i estimat allò que està en conflicte permanent, una qüestió important era desconflictititzar el tema de la llengua i alhora fer visible, des d'un punt de vista positiu, l'escola en valencià. Això han contribuït de manera important les Trobades d'escoles. L'aspecte festiu i creatiu, la visualització de l'ensenyament en valencià, han sigut elements importants per a l'acceptació i valoració de l'escola que ensenya en la nostra llengua.

- Afavorir la participació i/o la col·laboració: les trobades són un bon mitjà de participació i col·laboració. En aquestes s'impliquen a més de mestres i pares i mares, altres familiars

dels alumnes, ajuntaments, entitats culturals i esportives de la comarca o el poble on es realitza la trobada, comerços i altres. Fer pròpia la trobada, d'alguna manera és fer pròpia l'escola en valencià.

- Reivindicar i exigir: mai s'ha deixat de reivindicar davant de les diferents administracions, allò que en cada moment calia per a l'escola en valencià. Les reivindicacions sempre han estat ben fonamentades i explicades a la societat.

EL FUTUR NO ESTÀ ESCRIT

Malgrat el descoratjament que moltes situacions ens produeixen, esmenar errors i continuar aportant teoria i praxis a la normalització política, social i cultural del nostre País és necessari. I com que el futur no està escrit, les actuacions i aportacions de tothom són importants a l'hora de definir-lo. Caldrà fer ús de la pedagogia en totes les actuacions. Pedagogia política i pedagogia social. Xafar de peus a terra i anar per feina.

Contra l'imaginari de la derrota i altres utopies

I

UNA PREGUNTA: podem considerar el *pensament fusterià* com a *utòpic*? I un problema: per a respondre-hi caldrà definir millor què vol dir, en l'àmbit polític, «pensament fusterià». Això implicaria acordar quin és el *cànon fusterià*: les referències que constituïren la base de les seues propostes, deixant en un segon pla les que foren merament conjunturals o, fins i tot, anecdòtiques. I això exigeix adoptar un enfocament diacrònic: és el mateix el que fou important el 1962 i el que va ser-ho, per exemple, el 1978...? Els usos més habituals no han distingit aquesta variable temporal, contribuint a difuminar el que hi havia d'estratègic i el que hi havia de tàctic en l'obra de Fuster. I tanmateix, procedir d'aquesta manera no és un passatemps d'intel·lectual distret d'unes altres urgències: em sembla que només a partir d'aquestes precisions podrem saber què hi ha d'idealitzat, d'imaginat o d'encertat en el *paradigma fusterià*, val a dir, en el conjunt de relats —recreats sovint per seguidors de Fuster— amb què es van ordir les trames de les propostes del valencianisme progressista des de la Transició fins, gairebé, avui mateix.

Un altre problema: què és «utòpic» en aquest context? Una qüestió ben singular: s'assentà el fusterianisme en un utopisme pretesament realista? O acceptà com a més real una utopia irrealista? Certament, podríem cloure el debat dient que si utopia és proclamació d'un projecte *fora de lloc* o, si més no, fora d'un lloc conegut, Fuster *utopitzà* necessàriament, per tal com situà l'eix de la realitat en uns Països Catalans inexistents, excepte com a projecció. Però amb això no esgotem la qüestió, encara que no vinga malament re-conèixer aquesta circumstància; també hauríem de preguntar-nos si Fuster i els seus partidaris més caracteritzats *cregueren o pensaren* — no és el mateix — en la realització d'aqueix projecte o si tan sols el van concebre com a espoleta activadora, com a motor d'esperança.

I més preguntes: si, com sospite, en el pensament i en el paradigma fusterià hi ha molts elements d'utopisme polític, per quins set sous hauríem de queixar-nos permanentment de la seua irrealització? Per quins set sous repetir fins al cansament allò que no som *un país normal*, quan cap utopia no pot ser-ne, i ni tan sols servir de paràmetre de comparació, si volem ser honestos intel·lectualment? Que potser no seria més interessant acotar aqueixos fragments d'utopia per tal de saber si podem, finalment, alliberar-nos-en per a construir un altre discurs valencianista que, tanmateix, no deixe de banda aquelles altres *virtuts fusterianes* que, com a estímul de la raó i tònic de la voluntat, no són irrealitzables?

2

La gran paradoxa rau en això: *afirmar el fusterianisme*, encara avui, exigeix certificar el *fracàs del fusterianisme*.

Hi ha per això una raó inscrita en la lògica dels relats als quals he fet al·lusió: el pensament utòpic valencianista, com a versió subtilment degradada del nacionalisme català de nissaga romàntica, és un sistema de narracions basades en la *rei-vindicació de la derrota*, ni que siga per a superar-la. Les festes, les diades patriòtiques, els llocs de la memòria, els herois recordats... quasi sempre eren fites de capitulacions honroses. La qual cosa, per cert, mai no ha format part del patrimoni mental dels valencians corrents, que ja els anava bé i n'estaven cofois amb el seu *Levante feliz...* (La veritat és que mai no he entès del tot la raó dels atacs a aquesta *felicitat*: és cert que el lema traspua un tòpic alienant, però no n'hi havia d'altres per rabejar-s'hi?) Aquest agermanament historicista entre nacionalisme català i catalanisme valencianista trobà —o produí—, des d'aquest punt de vista, dos obstacles.

El primer, i obvi, és que acabà per originar alguns catalanistes convençuts però quasi cap valencianista: no s'*inventa* una *comunitat nacional* sobre un argument de pessimismes. Val a dir, que el discurs s'encarnà en una elit commoguda però llunyana de les masses. El segon és més eteri: haguérem d'aplicar-nos acceleradament aqueix calendari de derrotes per autojustificar-nos, per *normalitzar-nos* respecte dels nostres germans del nord. La bona qüestió, però, és que, arribada la democràcia, aqueixos germans, incloent-hi els nacionalistes, pogueren i saberen trobar camins per a eixir de l'*èspiral de derrotes* i, tret que prenguem com a referent els corrents més radicalment independentistes, l'autonomia catalana oferí alè suficient a la realització de projectes comunitaris postergats: hom segueix celebrant l'II de setembre, però *posat en la història*, sense deixar que els seus fantasmes perseguesquen la modernitat política catalana.

Tanmateix, curiosament, al País Valencià els reflexius catalanistes es negaren aquest consol perquè continuaren relacionant les seues ambicions —i confiades prognosis— amb un món tan estrany, al qual demanaven coses tan difícils que s'arrelaren en el fracàs. I així estem: el gruix del pensament (post)fusterià se sent més còmode en aqueix *imaginari de la derrota* que en cap altre. Derrota, d'altra banda, de la qual sempre se n'imputen les causes a uns malvats *altres*. Perquè en el relat de la Transició elaborat des d'aquesta perspectiva, els catalanistes-valencians sembla que no existeixen més que com a boc expiatori de maldats alienes: immaculats i argumentadors, racionables i altruistes, vàrem ser atacats i traïts per *pestes blaves*, avalotadores rebentaplenaris, columnistes estúpides i polítics arribistes i mig idiotes. La veritat és que, tan espavilats com érem, mira que en vàrem ser, de vulnerables...

3

I és que la tesi de l'imaginari de la derrota exigeix, abans de tot, la *pròpia derrota*, la derrota del valencianisme-catalanista. Però... i si no haguera estat derrotat? Plantejat d'una altra manera: i si el fusterianisme haguera assolit alguna victòria? Deixarem de banda qualsevol invocació de victòries *post mortem*, tan castellanament del romancer que podrien esmussar... En realitat pense que, durant la Transició, el fusterianisme —Fuster i bona part dels seus epígons intel·lectuals— assolí metes suficients perquè la nòmina dels seus seguidors no puga ser considerada un mer aplec de fracassos. Tampoc no fou una *victòria*, certament. Però sí que permet un balanç suficientment positiu, ateses les condicions reals. Tan positiu, si

més no, perquè ens despertem d'una vegada de l'abaltiment de desfeta imaginada i aviciada al llarg de lustres. La condició, sens dubte, n'és que deixem d'assumir l'esquema fusterià com una utopia. I una utopia tant més bona, i més pura, com més irrealitzable.

En comptes d'això, convindria examinar les aportacions tangibles d'aquest corrent de pensament, dessacralitzat, a la construcció de la nova actualitat social i cultural de la democràcia. No caldrà adduir les aportacions concretes, que en foren moltes. N'hi haurà prou de recordar que constituí, com a poc, l'eix essencial d'un projecte de modernització global com no n'hi va haver cap altre al País Valencià de l'època. O la dimensió que tingué d'escola d'il·lusions i consensos progressistes. Una altra cosa és que allò no fructifiqués en un cos doctrinal de perfils clars i amb objectius nítids i practicables. Perquè, les coses com siguen, els objectius primigenis es difuminaren o es rovellaren en contacte amb l'aire concret de la política, d'una política que ja no tenia com a referent l'*oposició*, sinó el *poder*. És a dir, que com a tesi intel·lectual i com a praxi social el balanç fou bastant acceptable, però com a instrument polític de llarg abast fou més aviat un desastre, tret del seu influx en *polítiques particulars* en el camp cultural. No tinc espai ací per referir-me als avatars puntuals, a les modificacions que calgué introduir en les propostes, a les renunciències que, acumulades, facilitaren el sorgiment d'aqueix imaginari de la derrota tan persistent, tan comfortable.

Segurament això només faria per a un entreteniment nostàlgic si no fos perquè, potser, el major èxit del fusterianisme és la *pertinència de les seues preguntes*. I moltes d'aquestes preguntes tornen a ser actuals després de molts anys de governs de la dreta; amb una creixent confusió en les intencions i prin-

cipis del PSPV-PSOE; amb la proclamació del sorgiment d'un *tercer espai* que va molt a espai; amb la incertesa desbordada que promou la globalització; i en una situació de crisi econòmica tremenda que té ací perfils propis: la destrucció del territori, de l'ètica política i d'algunes fonts d'identitat. No hi entrarem en el detall. Però la majoria d'aquestes preguntes remetent a les noves formes de ciutadania, al valor de la dimensió cívica, a la construcció de cultures d'aprofundiment democràtic, a la defensa de la base física mateixa del País.

Ara, això no vol dir que siguin vàlides les mateixes respostes que hom donà a aquestes mateixes preguntes. Sobre això caldria una reflexió més profunda, que tinguera com a punt de partida el *poder normatiu d'allò fàctic* ancorat en la dimensió institucional, en les formes efectives d'allò polític. Oblidem, doncs, aqueixes respostes que ens tornen a situar en el nivell d'allò utòpic i acceptem, en canvi, les preguntes com a marcadors de diferents relats amb els qual es pot intervenir socialment des de nous imaginaris col·lectius.

Per això propose desactivar la legitimació de les idees valencianistes basada quasi exclusivament en un argument de verticalitat — la història com a font essencial de comprensió i d'identitat— i substituir-la per arguments horitzontals — el País real: la degradació territorial, paisatgística, urbana, la indeterminació del model productiu, la creixent complexitat demogràfica, la fragmentació de les identitats, els nous requeriments per a forjar una esfera pública digna d'aquest nom... Fet i fet, assumir una actitud cívico-política que renuncie a la passivitat de qui *rep un llegat* i substituir-la per una *acció crítica, conscient* i mesurable quant als seus resultats.

Ja sé que no sóc gens original dient això, la qual cosa em satisfà. Perquè si puc defensar aquesta proposta tan elemental

és perquè sóc conscient de l'existència, des de fa uns quants anys, de corrents parcials de reflexió que estan fent aportacions substancials en aquestes matèries. El que hi falta, com sempre, és vertebració. Vertebració d'aquestes mateixes idees en un conjunt, en un consens sempre provisional però amb aspiracions teòriques de fonamentar accions. Vertebració, doncs, com a resultat d'un creuament de *sabers* i *experiències*, atomitzades, refugiades encara als baluards orgànics de la feble, però existent, societat civil i als castells encantats de les universitats i instituts d'investigació. I vertebració en tot el País: passats els anys el fusterianisme ha assolit almenys un somni: València exerceix la capitalitat... amb un esperit de centralització ideològica que menysprea tot el que ignora.

I dit tot això no puc fer altrament que imaginar-me, que imaginar-nos, amb il·lusió, en altres projectes col·lectius, sempre a mig camí entre el compromís cívic i l'exigència política, és a dir, enmig de debats inacabables sobre com caldria ajustar fins i mitjans. I aquesta il·lusió té, com pertoca, un toc d'escepticisme. No està malament. Al capdavall, potser, és aquesta la victòria principal del fusterianisme, la mesura de la fidelitat als seus principis. En qualsevol cas, si passàvem de l'imaginari, absurdament exultant, de la derrota al prudent *imaginari de l'escepticisme*, ja hauríem fet un gran pas: el que va de la resignació acrítica, dedicada al cultiu del tòpic, a la intel·ligència creadora.

Els Ajuntaments, del País als PAIs

TRENTA ANYS DESPRÉS hem rememorat com una gran festa d'esperança aquelles primeres eleccions democràtiques municipals d'abril de 1979 que guanyà l'esquerra. Un resultat incert fins l'últim dia, amb una estrafolària «preautonomia» i una UCD que monopolitzava el govern central i els mitjans de comunicació. El resultat fou un èxit, interpretat èpicament (ara hi detectem una bona càrrega de candor) en aquests termes: «El dia tres es guanyà Almansa» (titular de *Valencia Semanal*).

Érem, la democràcia i nosaltres, trenta anys més joves. I era la manera de dir que confiàvem que les corporacions locals s'erigirien en elements clau del necessari «redreçament» del País Valencià. Malgrat que els partits que havien de pactar per governar en molts ajuntaments eren el PSPV-PSOE i el PCPV (PCE), formacions que no responien precisament, en expressió de l'època, a una «obediència valenciana». Potser, en efecte, esperàvem massa.

Aquesta mateixa publicació que acabe de mencionar (tampoc n'hi havia moltes per triar fora de les controlades per la dreta) presentà aquell mes dues portades ben significatives. L'anterior a les eleccions consistia en un alcalde vestit de po-

tentat amb un fons d'infravivendes i un titular comminatori i musical: «Que venga la llum!». La posterior reproduïa la façana de l'Ajuntament de València i tres títols: «La izquierda, por la puerta grande», «Socialistas y Comunistas coparon los grandes municipios», «La noche más triste de la UCD».

Cal recordar que abans de l'I-M (eleccions generals) ja s'havia advertit que «Nos jugamos el Estatuto» i que, malgrat el naufragi general del PSOE i el triomf d'UCD, havíem pogut constatar que el País Valencià s'escorava a l'esquerra més enllà de les previsions. Abril, mes d'esperances, va compensar amb escreix les expectatives que s'havien ensorrat l'I de març, i constituí un triomf contundent amb 340 regidors de diferència a favor de l'esquerra. Un total de 123 alcaldies eren socialistes i 22 comunistes, incloses les capitals «provincials» i la major part de les ciutats grans i mitjanes. (I un detall: la Borsa, que havia pujat en les generals, va baixar en conèixer-se els resultats dels comicis locals). Les raons d'aquella diferència de vots segons es tractés de generals o locals ja han sigut (i seran) estudiades pels experts. Una de les de més pes hi serà, probablement, que en l'àmbit més proper tots «ens coneixíem», i era més fàcil escapar de la propaganda i de la por que es volia transmetre a través dels mitjans dominats per la dreta. Un altre avantatge d'aquest tipus de comicis és que el resultat és el més democràtic, on més acuradament el vot popular es tradueix en representació institucional.

Avui podem pensar que la contradicció d'uns pobles progressistes en un Estat conservador, i el desgavell d'aquella «preautonomia» sacsejada per conflictes interns dels partits, foren conseqüència del fet que no s'encetara (com podia semblar lògic) la construcció de la democràcia pel fonament: per l'àmbit local. De fet, hi ha interpretacions que apunten que

no es va fer així precisament per tal d'evitar que es poguera agitar encara més el fantasma del frontpopulisme, tenint en compte que va ser a partir d'unes eleccions municipals que es proclamà la República també un mes d'abril del 1931.

La qüestió és que els nous consistoris van ser considerats la base del «poder valencià» i que els editorials d'aquell setmanari clamaven perquè, a banda de la bona gestió, la sagrada missió dels municipis era la recuperació nacional del País. En resum, fer política, terme tan interessadament desprestigiat per la dreta: «política prudent i progressista. Política de participació, política de transparència. I política de País Valencià, que és aquella que consisteix a treballar en un municipi sense perdre de vista els pobles veïns, actuant conjuntament a la comarca i despertant en cada poble l'evidència de les arrels col·lectives, el fet que hi ha un mapa que ens és comú a tots». Potser era massa demanar als municipis, perquè ben aviat fou evident que tant en la gestió de la vida quotidiana de les poblacions com en «la política» estava tot per fer...

Era una ingenuïtat i una exageració dir que finalment havíem guanyat la batalla d'Almansa a les urnes? Potser. Però el que sí estava clar era que la «Batalla de València» ja havia començat, que la llavor de l'odi ja havia donat els seus fruits amb diverses manifestacions de violència ultradretana, incloent pallisses i bombes. I que una part de la població del «cap i casal» ja havia estat irradiada amb el verinós «*rayon bleu*».

Malgrat tot, un consol: es constituïren els ajuntaments democràtics i observant el que passava entre Vinaròs i Oriola ben aviat ens adonàrem que el nivell de contaminació no era el mateix fora de la ciutat de València. A Elx, per exemple, el dia de la presa de possessió de la nova corporació es destacava amb orgull que «feia 272 anys (des de *la desfeta*) que

la senyera no onejava al balcó». En el terreny d'allò simbòlic cal recordar que fa 30 anys encara es prometia el càrrec sobre el *Llibre dels Furs*, els alcaldes socialistes (oficialment marxistes) alçaven el puny i la ciutadania corejava en acabant : «País Valencià, País Valencià!» i «Quatre barres al balcó!» Penjar la senyera fou la primera ordre de l'alcalde comunista de Sueca, Jaume Lloret, metge per cert de Joan Fuster. Els pocs alcaldes nacionalistes i els molts d'esquerres van fer l'ullet simbòlic a eixe esperat «redreçament nacional» el 25 d'abril, data en què els plenaris acordaven penjar la bandera sense blau, eliminar símbols franquistes i canviar la toponímia de moltes places i carrers mentre sonava *La Moixeranga*. Un conjunt de gestos emocionats, poca cosa més, però més que apreciats i exigits en aquells moments.

La ciutat de València, una vegada més, va ser-ne l'excepció i el camp de baralla, amb les tossudes agressions de la ultradreta i la patètica complicitat (o si més no l'encoratjament) de la dreta que s'autoproclamava «moderada» però que en realitat actuava com a inspiradora, còmplice i consentidora.

Pel que fa a les Diputacions, cal recordar els intents de dignificació procedents de Manuel Girona, un president que sempre escrivia «província» entre cometes per considerar que es tracta d'un terme purament administratiu i que «el País està compostat per comarques». «La Diputació lluitarà junt al Consell per la plena autonomia del País Valencià», va declarar. Fou precisament la família socialista amb més «sensibilitat nacionalista» (la procedent del PSPV) la que tractà de posar en marxa l'experiment comarcal, que òbviament ensopegà amb grans dificultats i del qual avui en queden pocs i debilitats rastres. Es tractava de lluitar contra els localismes i marcar una direcció política a les comarques, a més lògicament de gesti-

onar alguns serveis comuns amb molta més eficàcia. Una visió a contracorrent i que havia de lluitar contra els localismes i la reducció de l'estructura comarcal a instrument destinat a repartir quotes de poder.

Des del nacionalisme no beneït per les urnes però ben atent, no tardarien a arribar els primers senyals d'alarma. Fuster temia que algunes emocions «autonomistes» esdevingueren «un simulacre darrere del qual s'afermarà el vell tinglado de les mediocritats oligàrquiques provincianes i del caciquisme rural». Francesc de Paula Burguera desconfiava de l'esquerra a la qual atribuïa «un sentiment nacional minvat»: «No és suficient la paraula 'nacional' en les denominacions internes dels organismes directius dels partits. De moment, i a nivell d'Estat, al Parlament, si ens fixem a la configuració dels grups parlamentaris 'nacionals' de l'esquerra estatal que opera al País Valencià, el nacionalisme valencià no hi compta. El marge de confiança, doncs, caldrà donar-l'hi —i reduir-lo— a la seua actuació interna, a la seua actuació a nivell de País Valencià. Deixem obert aqueix marge. I esperem.» (*València Semanal*, 6 de maig, 1979.)

Vicent Ventura saludava la primera fornada d'alcaldes joves amb aquestes paraules: «Des dels ajuntaments potser començaran a canviar coses que des de les 'cambres' parlamentàries madrilenyes trigaran força a canviar. És el principi, la 'base' per a començar a netejar la casa. Agranant, per començar, l'especulació del franquisme; l'arbitrarietat del franquisme; el franquisme, purament i simple. Esperem-ho així d'una gent, d'uns polítics la joventut dels quals els ha permès que per a ells siga memòria el que per a tants altres ha estat biografia. Ells potser arriben, des de la 'base', començant pel principi, a convertir el 'consens' madrileny en 'trencament' municipal.

Allò altre, l'autogovern, o ve des d'aqueixa base o no vindrà mai». (*Valencia Semanal*, 13 de maig, 1979).

Mentrestant, a Madrid es cuinava la «reconducció» cap a una «autonomia de segona», maniobra front a la qual el poder local sí que tenia alguna cosa a dir. De la primavera municipal passarem a un estiu calent i es deixà en mans dels alcaldes (majoritàriament i clamorosa homes, val a dir-ho) la responsabilitat d'arrancar un màxim nivell d'autonomia fent pronunciaments oficials a favor de la «via del 151». D'ací passarem a una tardor freda perquè, òbviament, els d'UCD obeïren ordres i es negaren a secundar el que Fuster anomenà el «marató autonomista» del president preautonòmic Josep Lluís Albiñana. I ací s'acabà tot, malgrat que els municipis que s'havien pronunciat per la via de l'article 151 de la Constitució sumaren més població. Però la llei era la llei, la UCD havia dit la seua a Madrid traint el pacte autonòmic, i així tinguérem una primera i significativa desfeta.

Una de les armes havia estat ben contundent: l'agitació blavera. Per cent que durant aquells mesos es registrà també una «rebel·lió d'alcaldes», d'esquerra òbviament, que es tancaren a Quart de Poblet contra el «terrorisme, desacatament i desestabilització».

El 1979 descarregàrem en els alcaldes, a banda de la netja dels carrers i la cultura, una gran responsabilitat: el deure de fomentar entre la ciutadania els costums i les maneres del sistema democràtic. Que foren els educadors i els primers mestres als seus pobles, en aquesta cèl·lula bàsica que és el municipi, que mantingueren engreixada la màquina local «per tal que el País no acabe per rovellar-se». Calia fer dels ajuntaments una «escola de política» segons la tradició europea i a més compensar la trista herència i el difícil moment econò-

mic (crisi, reconversió industrial...) amb treball i imaginació: suplir les carències d'altres administracions exigeix la gestió i la política més creatives.

Han transcorregut trenta anys i han passat moltes coses, i no cal dir que d'aquells ajuntaments, inexperts però voluntariosos, en queda ben poc. Els criteris d'elaboració de llistes electorals pels partits obeeixen més als misteris del repartiment del poder intern que als imperatius del prestigi de les candidatures davant el poble. Trenta anys després, l'esquerra ha perdut, en l'àmbit municipal, la confiança popular, inclosos alguns «bastions històrics». Ni tan sols ha sabut aprofitar traduint en vots els moviments ciutadans de contestació tipus «Salvem». A la ciutat de València, Rita Barberà ha guanyat en 86 dels 87 barris, i a tot el País el mapa d'ajuntaments es pinta en blau mentre que el vot nacionalista sembla estancat i puguen els independents, la qual cosa no diu molt de la confiança en els partits. Als consistoris es parla més de construcció que de participació i polítiques de gestió. Els PAIs, que no el País, han guanyat a les urnes, ja que els més polèmics han donat majoria absoluta als governs que els promouen. I si en alguna localitat (principalment a les comarques del Sud) han produït l'efecte contrari, el vot de càstig, de seguida ha estat «solucionat» el problema amb el vell i eficaç mètode de *guanyar-se* la voluntat d'algun trànsfuga i de forçar un pacte contra natura: es canvia la majoria governant, i s'ha acabat el cafetí. Ara el problema és que amb la fallida de moltes urbanitzacions els consistoris que les propiciaren es troben sense ingressos ni tan sols per cobrir la despesa corrent.

Sens dubte, i en molts aspectes, en bona part dels nostres pobles i ciutats la gent viu millor. Només faltaria. Però també és de veres que, en altres, de la democràcia més pròxima s'ha

passat a la corrupció més pròxima; i de la germanor solidària de la comarca a ofrenar noves glòries a la Diputació, un invent amb vocació històrica genuflexa i caciquil, sovint dirigida per personatges més que dubtosos.

I trenta anys després (que en són molts) no deixa de resultar trista la constatació que no sols no s'ha acabat amb l'arbitrarietat, l'especulació i el franquisme (com demanava l'enyorat Vicent Ventura) sinó que encara hem de demanar *que vinga la llum* tant als carrers com als tribunals de justícia.

I com serà l'endemà?

ARRIBARÀ EL DIA que el PP no governarà la Generalitat Valenciana, sí. Una altra cosa és si serem capaços de percebre-ho.

Analitzem, si no, tres de les respostes que Jorge Alarte, el secretari general del principal partit valencià de l'oposició, el PSPV-PSOE, va fer als lectors del diari *Levante-EMV* durant un xat esdevingut divendres 13 de març del 2009. Preguntat per la hipotètica vigència de l'«arrel fusteriana» de la seua formació, Alarte és concloent: «*Nuestra bandera está clara: la senyera. Nuestro himno no tiene dudas: 'Per a ofrenar...'. Nuestra lengua se llama valenciano, queremos que se llame así, apreciamos y valoramos que se llame así y yo me siento orgulloso de usarla bajo esa denominación todos los días, con independencia de que pertenezca a otras comunidades lingüísticas compartidas con otros territorios. Y que no haya duda. El territorio en el que vivimos se llama, se ha llamado y se llamará, Comunitat Valenciana. Nosotros, tal vez, a veces, y siempre en la dimensión interna del propio partido, tenemos gente que reconoce como elementos del pasado histórico otras referencias. Estas referencias no son las mías, no son las del actual socialismo valenciano y no son las del proyecto que estamos construyendo para un cambio en la Comunitat Valenciana. Cada día más deben ser simplemente par-*

te de nuestra Historia pasada.» A continuació, en suggerir-li un altre lector un futur «pacte de governabilitat» amb Coalició Valenciana, Alarte contesta: *«Aspiramos a gobernar esta comunidad construyendo una amplia mayoría de cambio a la que sumar a muchos sectores, incluso más allá de nuestro espectro ideológico clásico. Esta gran mayoría de cambio no estará condicionada por nada ni por nadie.»* Per últim, sobre la possibilitat d'ajudar el València CF amb fons públics, a fi de concloure les obres del nou Mestalla, el líder del PSPV-PSOE assegura que *«nosotros, los socialistas, vamos a estar al lado de los aficionados del Valencia CF. El club no sólo es una sociedad anónima sino también representa valores culturales y deportivos que son propiedad de toda la sociedad. Y de ahí no nos vamos a mover. No seremos un obstáculo para que el Valencia sea viable y para que pueda ir hacia delante. Es más, vamos a ayudar a eso.»* Terrorífic, sobretot tenint en compte que era divendres 13. I una demostració, a més, que les noves tecnologies ens acosten tant als protagonistes que aquests acaben resultant transparents. Terroríficament transparents.

Jorge Alarte va optar per circular en direcció contrària a la recomanada, en tots tres casos. Quant a la denominació del país ho tenia fàcil, només havia de reconèixer com a forma preferent Comunitat Valenciana, però mostrar-se orgullós que País Valencià figure a les sigles del partit, amb la càrrega de modernitat i de progressisme que comporta, i explicitant que la segona és una fórmula que també apareix al preàmbul de l'Estatut, carta magna dels valencians. Comprometre's a soterrar la «història passada» no sols atempta en contra de la memòria històrica, sinó que el situa més a prop dels rivals polítics que no de bona part de la militància pròpia. La resposta sobre el possible pacte amb Coalició Valenciana era encara més senzilla, n'hi havia prou de recordar que és un partit dretà, de

dreta extrema, amb el qual els socialistes no poden compartir un futur en comú; obrir ni que siga la més mínima esclatxa a una entesa remota amb Juan García Sentandreu significa admetre el seu *modus operandi* i distanciar-se novament dels companys de partit. En el cas del València CF el desencert és del tot incompreensible, perquè qui formula la pregunta avisa que un nou tracte de favor envers la societat anònima esportiva li semblaria una «estafa» i una «malversació de fons públics», i perquè els esdeveniments han atorgat la raó a la posició crítica que fins ara havia mantingut el PSPV-PSOE en aquest terreny; té sentit canviar de carril justament ara?

No trobarà George Lakoff, polític de capçalera de tants progressistes, un exemple que explique de manera tan planera la seua teoria sobre els marcs i el risc de caure en el discurs conservador. És una evidència que els socialistes valencians no retornaran al poder si abans no captiven àmplies capes de la ciutadania que s'autoubiquen al centre polític i que avui, molt majoritàriament, voten PP. És qüestionable, en canvi, que el festeig comporte assumir ineludiblement segons quins dogmes del contrincant. No ha guanyat el PSPV-PSOE eleccions amb aquest nom? Seria digne retornar al govern de la mà de l'extremista Coalició Valenciana? No ha quedat clar que la gestió del València CF, intromissió dels poders públics inclosa, ha estat deplorable?

Els socialistes valencians han passat de parlar amb una certa superioritat moral, pensant que posseïen la raó absoluta, a subordinar el seu discurs al de l'oponent. «Siguen valencians abans que socialistes», no s'està de repetir-los el PP, i en efecte, els dirigents actuals semblen convençuts que ambdós conceptes són incompatibles. La patrimonialització del concepte «valencianista» per part del PP és perversa, però no s'ha

de combatre amb l'acceptació d'un ideari que sempre han rebutjat. Ben al contrari, el PSPV-PSOE hauria de centrar-se, per exemple, a recriminar obertament la pobresa de la democràcia autòctona en aspectes com ara els mitjans de comunicació públics, la legislació electoral o la que regula la publicitat institucional. En aprovar la reforma de l'Estatut, l'any 2006, el PP va comprometre's amb els socialistes a introduir millores qualitatives als tres àmbits, però aquests semblen més preocupats a encobrir la triple infracció que no a denunciar-la. La dimissió a l'hora d'exigir uns informatius veraçs, una barrera electoral que no siga la més elevada de l'estat i que campanyes com la de «Clar com l'aigua» deixem de pagar-les entre tots, confirmen que l'acomplexament del PSPV-PSOE és brutal.

Seria injust, en tot cas, restringir aquesta síndrome al principal grup de l'oposició, ni tan sols acotar-la al camp de la política. La societat civil manifesta, igualment, signes de desorientació. Recordem la vaga de l'ensenyament públic del 17 de desembre del 2008, convocada pels sindicats, la Federació Escola Valenciana i les associacions de pares i mares, que hi al·legaven tretze motius i que es presumia massiva, després de la multitudinària manifestació que havia omplert el centre de València tres setmanes abans. La vespra de la vaga, *in extremis*, aquesta va quedar desconvocada en consentir el Consell una moratòria del decret que obligava a impartir educació per a la ciutadania en anglès. Moratòria, que no retirada de la mesura. I què se'n va fer, de la dotzena de punts restants? Al moment en què la corda era més tibada, quan tot just semblava iniciar-se una revolta cívica de volada, alguns dels convocants van decidir destesar-la i obrir una negociació amb el conseller del ram. Unes converses condemnades al fracàs i que han menat a un segon avís de vaga pel 28 d'abril del 2009. D'altra banda,

si girem la vista a una sanitat pública en indiscutible procés de privatització, les veus discordants amb prou feines si s'escolten, a diferència del que succeeix a Madrid, on les protestes en contra del mateix sistema són constants. Ací la majoria de l'oposició no només no promou actes de reprovaçió *in situ*, sinó que proposa d'«avaluar» la gestió externa dels hospitals, primer pas del trànsit cap a la benedicció del sistema.

Els empresaris tampoc no han alertat al PP dels riscos que per a l'economia pròpia té l'obsessió malaltissa de Francisco Camps amb Múrcia —amb qui practica una relació de monocultiu que fa feredat— fins que han vist que la Unió Europea anteposa la connexió Algesires-Sevilla-Madrid-Saragossa-Barcelona. L'arc mediterrani, el pol de riquesa més potent de l'estat, ha patit les maltempsades del tabú que representa parlar de tu a tu amb Catalunya. Camps ha defugit l'euroregió Pirineus-Mediterrània i ha insistit que cal incloure-hi Múrcia i Almeria, per tal que els valencians gaudim de la «centralitat», i els socialistes valencians no hi han posat cap però, fins al punt que pretenien que l'eix en qüestió incorporara Màlaga. Una mica més i fan arribar la Mediterrània a l'Algarve. D'enfortir el clúster empresarial valencià i d'atendre les necessitats reals dels llauradors, ni paraula. La nostra economia ha fiat la seua sort al turisme de masses i la construcció desaforada, amb la consegüent mutació del paisatge i de l'ordre de prioritats: resultava més suggerent treballar a l'obra i tenir un bon cotxe als 18 anys que no completar una formació mínima. A escala estatal, el fracàs escolar valencià només el supera Ceuta. Seguint el mateix patró, és molt més rendible vendre la terra que no cultivar-la. És aquest, el model de país que s'ha privilegiat i al qual els partits de l'oposició no han sabut contraposar un de més ètic i sostenible.

El model del PP ha balafiat recursos econòmics sense aturador, i llegarà un deute que hipotecarà seriosament la capacitat d'actuació dels futurs governs. Ha inoculat entre els valencians la percepció que som el centre del planeta i que tothom ens mira. Una estratègia efectista i efectiva que supeditarà l'actuació futura. L'endemà del PP segurament no morirà la política d'aparador, els nous governants miraran d'evitar, de totes totes, que cale el missatge que el país perd pistonada, que retorna als temps «en blanc i negre, tristos, on no passava res», la forma com Camps evoca l'era de Joan Lerma. No serà gaire senzill, doncs, compatibilitzar el sanejament dels comptes públics amb l'acontentament del personal. De la retina dels ciutadans no s'esborraran aquests anys de creixement desenfrenat i propaganda massiva, uns anys en què discutir les preferències inversores del Consell equivalia, ras i curt, a contravenir els interessos del conjunt dels valencians. Qui ha gosat criticar sense embuts, posem per cas, les reassignacions pressupostàries que han desviat fons destinats al desenvolupament del tercer món —l'anunciat 0,7% va quedar reduït a menys de la meitat— en favor de l'organització de la Copa de L'Amèrica? La decisió era obscena, però els partits de l'oposició no van fer pinya per fer-ho evident. Prima el pànic a ser titllat d'«antivalencià».

Entre els culpables que no hi haja una alternativa real al PP destaca el Bloc Nacionalista Valencià, que ha perdut l'oportunitat d'esdevenir el BNG indígena. Malgrat les successives crisis del PSPV-PSOE, no ha mossegat una part significativa de l'electorat socialista. No debades, el socialisme valencià manté un sòl del 35% de vot, sensiblement superior al 27% amb què el PSC governa Catalunya i al poc més de 30% amb què Francesc Antich presideix les Illes. El Bloc, formació sempre boirosa

a ulls de la ciutadania, s'ha estimat més ser un partit frontissa que no competir per l'esquerra, amb els resultats sobradament coneguts. És clar que no han gaudit mai d'un lideratge de la talla de Xosé Manuel Beiras i que el País Valencià és territori d'immigrants, no d'emigrants, però el ben cert és que el Bloc, com més va, es distancia més del BNG. Comparat amb la veïna Aragó, el Bloc cada dia s'assembla més al PAR que no a la Chunta. Per comptes d'estrènyer lligams amb Iniciativa del Poble Valencià i oferir una proposta electoral nítidament progressista i compromesa amb el país, una proposta que forade el sac de vots socialista per l'esquerra, el Bloc s'entesta a seduir les restes d'Unió Valenciana i el votant centrista tradicional, assetjat i de quina manera pel PP i el PSOE. Un envit de molt dubtós rèdit que amenaça d'estrenar bipartidisme a les Corts... o, si la crisi s'acarnissa de valent, a un hemicicle com el que hi va haver del 1999 al 2007, amb una Esquerra Unida més ortodoxa que mai com a convidada de pedra. Comptat i debatut, el Bloc difícilment coparà el «tercer espai» de la política valenciana si no penetra a les grans ciutats. Té un pes merament testimonial a València, Alacant i Elx, on es guanyen i es perden les eleccions. El Bloc, a més, malbarata alguns punts a favor, com per exemple el nom del país i el seu potencial cabal de vot jove. La valenciana és l'única autonomia de l'estat, conjuntament amb la basca, on el mateix territori rep diverses denominacions. El Bloc hauria d'erigir-se en el principal garant de la versió País Valencià, ben estesa entre partits i sindicats de tota índole. Laferrissada defensa d'un model de país diferent, però innegociablement progressista, l'acostaria a noves capes d'electors, sorgides de l'ensenyament secundari, que ja no identifiquen la llengua pròpia amb cap conflicte; si de cas amb el castellà, pel desequilibri de forces. L'enterrament

del debat tòxic sobre la unitat del català hauria de fer que el Bloc refermara els seus posicionaments més estretament relacionats amb la primigènia Unitat del Poble Valencià. És així, com aquest partit pot generar-se un espai propi. O són més d'esquerres els milers i milers de joves gallecs que simpatitzen amb el BNG, que no els seus coetanis valencians?

Malauradament, però, ni el PSPV-PSOE ni el Bloc no estan avui en condicions de presentar una alternativa encoratjadora al conjunt de la ciutadania. Els seus projectes aspiren a comandar la realitat construïda pel PP, no a provocar canvis en profunditat. Amb ells a la Generalitat, com a molt hi hauria un divorci amistós de l'Església. Correm el perill, per tant, que l'etapa post-PP siga un campsisme sense Camps. Quin drama per a Zaplana.

De què parlem quan parlem de fracàs?

ÉS MÉS QUE EVIDENT que el nacionalisme valencià, entès en un sentit ample, no ha estat capaç, en les darreres dècades, d'imposar, a través de les mesures legislatives escaients, el model de país que propugna. Efectivament, el discurs valencianista només ha accedit a les Corts bé indirectament, és a dir, integrat en les files de partits la línia fonamental dels quals no el tenia en compte sinó en aspectes purament epidèmics; o, quan ho ha fet directament, a través d'aliances poc o molt traumàtiques. Però en cap cas en condicions d'influir de forma decisiva en la política que s'ha dut a terme des del palau de la Generalitat. Deduir d'aquesta premissa que el pensament valencianista ha estat incapaç de connectar amb la major part de la societat del país, si més no a les urnes, sembla aparentment un simple exercici de lògica. Un pas metodològicament incontestable. Més encara: un dels temes redundants dels darrers anys ha estat la falta de proporció entre la massa (aparentment major) de persones compromeses amb la identitat valenciana i els vots recaptats pel nacionalisme polític. Vistes aquestes dues circumstàncies, no resulta difícil arribar a una conclusió lapidària: el nacionalisme valencià, en la seua formulació actual, ha fracassat. I, com no hi ha fracàs sense

responsable, qui millor que el seu principal referent ideològic, és a dir Joan Fuster, per a pagar la vaixella trencada? En els darrers temps, doncs, han començat a aflorar discursos que inculpen l'escriptor de Sueca i li atribueixen la paternitat fonamental d'aquest naufragi, la responsabilitat principal de la deriva estratègica que ha impedit un arrelament massiu dels postulats valencianistes i fins i tot la reculada en l'ús de la llengua pròpia. Veus que, en conseqüència, exigeixen al nacionalisme valencià un canvi, una catarsi profunda, la base de la qual hauria de ser botar-li foc (novament?) als escrits de Joan Fuster com a pas previ a l'assaig de fórmules rebaixades de les antigues reivindicacions (més pròximes a la gent, diuen) que facen possible un rebrot més vigorós del valencianisme. Les coses, però, no crec que siguin així de senzilles.

No hem d'oblidar que el nacionalisme valencià ha de contraposar-se a un rival ideològicament molt ben armat i de tradició molt arrelada: el nacionalisme espanyol. Una ideologia que subscriuen no sols les elits dominants de l'Estat, políticament molt conscients i dotades d'un corpus ideològic ben elaborat, sinó també una àmplia majoria de gent que, des de posicions més simplistes, està convençuda que, amb autonomies pel mig o sense, qualsevol conflicte entre els interessos d'Espanya i els interessos de les altres entitats nacionals de l'Estat s'hauria de resoldre en benefici d'Espanya. Una regla que, al seu parer, resulta igualment vàlida per al debat fiscal com per al disseny de les infraestructures ferroviàries com per a la delimitació de l'estatut legal del castellà o el català. Al País Valencià, aquest corrent ideològic compta, entre altres, amb els poderosos recursos que proporciona el domini de la maquinària estatal (en les seues manifestacions central, autonòmica i, tret de comptades excepcions, també municipal), tant a l'hora d'establir el

marc legislatiu com de reproduir el missatge que convé, bé a través dels mitjans de comunicació (públics i privats) o bé de la potestat d'establir les línies generals del pensament que es transmet a les aules (si més no en bona part de l'ensenyament primari i secundari).

Aquesta concepció del fet nacional és perfectament compatible amb opcions polítiques diverses. De fet, hi conviuen els hereus ideològics del franquisme amb la dreta d'arrels més democràtiques, però també amb una part important de les esquerres. En el cas valencià, el discurs que es deriva d'aquesta posició ha estat, des de primera hora, el dominant a les files del PPCV, així com ho fou abans a les de la Unión de Centro Democrático. Però també ha estat una línia ideològica preeminent (no l'única, però) a les files tant del PSPV-PSOE com del Partit Comunista i de les coalicions de què ha format part aquest últim. Pel que fa als socialistes, es tracta d'una línia de pensament que ha anat guanyant força de manera progressiva, alimentada, en bona part, per la deriva cap a l'espanyolisme cada volta menys matisada del seu partit mare, el PSOE.

En aquest sentit, val la pena recordar la frase de Josep Pla segons la qual el que més s'assembla a un espanyol d'esquerres és un espanyol de dretes. Així ho han entés els dos partits majoritaris a l'Estat espanyol. PSOE i PP, malgrat les profundes discrepàncies que hagen pogut mantenir al Parlament de Madrid, mai no han dubtat a pactar quan es tractava de limitar el poder dels nacionalismes perifèrics. O de reforçar el propi. Fa poc, han tornat a donar proves que, a l'hora de prendre decisions, li donen més valor al factor nacional que els uneix que a les discrepàncies ideològiques que els separen. A Navarra, el PSOE va donar suport a UPN, que aleshores era la marca electoral del PP, per evitar l'entrada en el govern dels nacionalistes; al País

Basc, el PP li ha tornat el favor fent possible el desallotjament del PNB del palau d'Àjuria Enea en benefici dels socialistes. Els pactes, però, no s'han limitat a qüestions puntuals d'estratègia parlamentària, sinó que han adquirit una especial importància a l'hora de delimitar un espai legal a la seua mida, fins i tot amb l'adopció de mesures que posaven en perill la credibilitat de la democràcia espanyola. En aquest sentit, la llei de Partits és, possiblement, el cas més extrem d'una col·laboració que no ha dubtat d'anar més enllà dels límits ètics per deixar fora de joc un espectre ample de l'electorat basc. En benefici, no cal dir-ho, de l'extensió del discurs espanyolista.

Els valencians (i sobretot el valencianisme polític) també hem patit un fet que, si bé no és tan extrem, ha resultat igualment pernicios. La regulació electoral valenciana no sols es basa en un sistema —la llei d'Hondt— que altera la proporció entre vots i representants escollits en benefici dels partits majoritaris sinó que a més inclou una clàusula —el famós llistó del 5%— que distorsiona els resultats i permet que accedisquen a les Corts candidats que han obtingut un nombre menor de vots en la seua circumscripció que altres que en queden exclosos. És cert que les diferents decepcions electorals del nacionalisme valencià tenen arrels més diverses, algunes relacionades amb certs girs estratègics incomprensibles. Però no caldria, per bé que sembla reiteratiu, minimitzar la importància de l'aliança estratègica dels partits espanyolistes per tal d'assegurar-se el monopoli de la representació dels valencians.

Entre els nacionalistes valencians, la varietat política no és tan àmplia, segurament, com en el bloc espanyolista. Amb tot, hi conviuen una certa dreta amb tot l'espectre de les esquerres. Ara bé, hi ha una diferència important: entre ells tenen més pes les diferències ideològiques que el factor nacio-

nal. Tot el contrari del que ocorre a l'altre bloc. I la qüestió no és menor, ja que fa inevitable una dispersió important del vot. Important i decisiva. No tant perquè es repartisquen entre les distintes opcions polítiques del nacionalisme valencià sinó sobretot perquè una part rellevant dels vots dels electors de conviccions valencianistes van a parar al sac de partits espanyolistes, sobretot del PSOE. Però també del PP si considerem (ni que siga potencialment i amb les prevencions que calga) com a nacionalistes una part dels vots del regionalisme valencià. Molt sovint, allò que es coneix com a vot útil no és, almenys en el cas que ens ocupa, sinó la primacia de les consideracions ideològiques sobre les conviccions nacionals. Trencar amb aquesta dinàmica hauria de ser un dels postulats bàsics del nacionalisme polític valencià.

Però aconseguir-ho, no serà fàcil. El nacionalisme espanyol compta amb una poderosa capacitat de difusió del seu missatge, tant a través dels mitjans de comunicació (que controla de forma quasi unànime) com dels discursos polítics, de l'educació o de la difusió cultural. Un monopoli que ja va ostentar de manera plena durant el franquisme i que encara continua exercint en un grau pròxim al monopoli. La seua capacitat d'influència és, doncs, immensa i de llarg abast, ja que facilita l'arrelament de la ideologia espanyolista entre cada volta més capes de la societat valenciana. En termes polítics, està en la base, no sols de la difusió dels beneficis del vot útil entre capes electorals amb un pensament valencianista conscient, sinó també de la captació electoral de sectors de població amb certes conviccions valencianistes poc elaborades i escassament actius des del punt de vista polític i als quals no arriba cap altre discurs. En termes d'identitat, legitima un marc d'actuació que facilita el procés de substitució lingüística que

pateix el País Valencià o bé posa en qüestió els fonaments bàsics de la pròpia identitat dels valencians, a la qual no cessa de presentar com a conflictiva.

Efectivament, les possibilitats de difusió del missatge del nacionalisme valencià, o ni que siga de contrarestar la maquinària publicitària espanyolista, tot i que han crescut des de la mort del dictador Franco, no han arribat a constituir cap plataforma emissora amb capacitat suficient per influir en el conjunt de la societat. És cert que el discurs valencianista circula a través d'un amplíssim entramat social, de gran implantació però també d'escassa capacitat de convocatòria (si exceptuem el cas d'Escola Valenciana), així com per canals (els universitaris, per exemple) que només són assequibles a una minoria culturalment molt activa. Però, sense cap diari ni cap televisió ni cap ràdio que els siga propícia resulta molt difícil fugir del cercle viciós. Al País Valencià, a diferència de Catalunya, on TV3 i Catalunya Ràdio sí que han actuat com a emissores nacionals, el control que han exercit els partits espanyolistes ha impedit que els mitjans audiovisuals públics es convertiren en catalitzadors de la identitat nacional valenciana. En canvi, i sobretot en els darrers anys, han esdevingut no sols uns portaveus més del discurs espanyolista sinó encara més: plataformes publicitàries al servei exclusiu del partit que exerceix el poder.

És cert que el creixement d'Internet ha obert noves vies de divulgació i més accessibles a tothom. A través de blocs, de pàgines web o del correu electrònic és possible difondre missatges d'una manera molt senzilla i amb possibilitats de multiplicació quasi infinites. Ara bé, la qüestió clau és com distingir-se, com traure el cap enmig d'una selva d'informació. I en aquest àmbit la posició de les poderoses corporacions

informatives (totes elles al servei del nacionalisme espanyol) continua sent privilegiada. En tot cas, Internet és una via on cada dia sorgeixen noves possibilitats que el nacionalisme valencià no hauria de desdenyar.

A l'hora de parlar de fracàs, doncs, hauríem de considerar les circumstàncies en les quals s'ha hagut de moure el nacionalisme valencià durant els darrers anys. És cert que els seus representants polítics només han aconseguit resultar decisius en l'àmbit municipal, però també ho és que, si ens remuntem en la història, no aconseguirem trobar cap altre moment on la implantació política del nacionalisme valencià haja estat tan gran com ara. A més, les aspiracions valencianistes (mitjançant la pressió social o canalitzades a través dels corrents valencianistes inserits en els partits d'obediència espanyolista) han anat prou més enllà de la capacitat d'influència del nacionalisme polític valencià i han impregnat diferents àmbits de la vida quotidiana com l'escola, alguns sectors de la política municipal o certes manifestacions culturals o festives, tot i que, cal reconèixer també, que cap de decisiu a l'hora de delimitar unes regles de joc que puguen garantir un futur més propici. Igualment, si girem la vista cap a manifestacions culturals com la música o la literatura d'arrel valencianista —per bé que conscientment marginades des dels poders públics— difícilment trobarem, en cap altre moment de la història, una vitalitat tan enorme. De la mateixa manera, la implantació social del valencianisme ha aconseguit d'establir una xarxa d'entitats cíviques que, per bé que sovint escassament connectades, mai havia existit abans. És lícit, doncs, parlar de fracàs?

Possiblement, la noció de fracàs naix de comparar els resultats obtinguts amb les il·lusions que brollaren en els anys immediats a la mort del dictador, quan, per seguir Martí i Pol,

tot semblava que estava per fer i tot era possible. El problema, al meu parer, és que el vers del poeta de Roda de Ter no s'ajustava a la realitat. Que tot estava per fer sí que era cert, però no tot era possible, encara que ho poguera semblar. Perquè la Transició —i la batalla de València ho demostrà a bastament— no era sinó un full de ruta bastant més pactat del que podia semblar a primera vista. Les il·lusions valencianistes que sorgiren en aquells instants eren més el fruit de l'eufòria (i possiblement de la innocència) que no d'una realitat tangible. El concepte de fracàs, doncs, naix de comparar dues magnituds incomparables, il·lusions i realitat, i, per tant, no sols és injust, sinó també, i sobretot, enormement pernicios per al futur del valencianisme. Ben al contrari, la consciència nacional valenciana és un fenomen nou que mai no havia tingut abans l'embranchida actual, per més que siga una opció minoritària. I aquest moviment, que no comptava amb una tradició anterior de caràcter ferm on sustentar els seus fonaments, no hauria estat possible sense les formulacions de Joan Fuster. L'obra de l'escriptor de Sueca és un conjunt de reflexions valuosíssimes, encara avui, que han tingut la virtut d'impulsar i de dotar de contingut teòric un moviment que, abans d'ell, era ben esquifit. És cert que cal sotmetre-la a revisió, això faltaria, però aquesta llicència no pot fer-se servir per a deslegitimar la seua anàlisi ni per a minusvalorar la seua importància.

Ara bé, la constatació que el moviment valencianista mai no ha estat tan conscient ni tan estés com ara no ens pot dur, malauradament, a l'optimisme. El procés de substitució lingüística que pateix el País Valencià (accelerat per un marc legal insuficient, quan no hostil, i no per cap denominació acadèmica) i que amenaça de minar una de les bases fonamentals del nacionalisme valencià, el rebrot poderós de l'espanyolis-

me al si dels dos partits estatals majoritaris i la pròpia inèrcia d'una maquinària que mai no deixa de llaurar en favor del nacionalisme espanyol dibuixen un horitzó molt complicat. Ara bé, aquesta tessitura no es pot enfrontar des de la convicció que noves claudicacions (que no altra cosa són les fórmules igualides que postulen certs sectors revisionistes) facilitaran l'expansió del valencià entre la població autòctona, la fi d'uns conflictes que només existeixen perquè algú, interessadament, els encén i els atia o l'encaix respectuós en un Estat que sempre ha negat, a l'hora de posar-ho per escrit, la seua condició plurinacional. Ben al contrari, la història recent demostra ben clarament que les diferents claudicacions que hem fet els valencians, lluny d'afavorir cap model de convivència respectuosa al si de l'Estat espanyol, no han servit sinó per a refermar el procés de suplantació nacional que patim. Així les coses, l'única fórmula possible per oposar-se a tan poderosa maquinària ha de partir, necessàriament, de la coherència identitària que deriva del corpus fusterià i de la unió de les forces ara disperses. Amb un objectiu clar: la consecució d'una certa capacitat d'influència política. I sóc plenament conscient que el fet que aquest siga l'únic camí no vol dir que siga fàcil. Ni tan sols que siga possible.

Una història d'universos paral·lels (i divergents)

EN ATENCIÓ AL CONTEXT, aquest text hauria de relacionar dos conceptes: «País Valencià», entès com un espai territorial, però també ideològic, i «segle XXI», sinònim de futur, exercici de prospecció, més que anàlisi de present. La prospecció intel·lectual és un exercici feixuc perquè ni tan sols analitzant amb precisió els antecedents és senzill preveure les revoltes del camí. Amb tot, una forma digna, si voleu acadèmica, seria recapitular el passat, analitzar críticament el present i, arribada l'hora de posar negre sobre blanc, enllestir una prudent col·lecció d'adversatives i condicionals amb el pretext que ningú, tret de poders esotèrics o imaginacions virtuoses, a l'estil de Jules Verne, és capaç de predir el futur. L'altra possibilitat, més presumptuosa, seria la de projectar les conviccions pròpies tot i afirmant que fora d'això, i sols d'això, habitarà la barbàrie. Assumpte resolt? Creiem que no.

Així doncs, no tractarem d'explicar com serà aquest País en el futur, contemplat a través del nostre filtre, sinó d'albirar tímidament si el petit univers paral·lel, social, cultural i, cada volta menys, polític, hereu legítim o bastard de la visió modernitzadora i nacional de Joan Fuster, tindrà algun tipus de projecció i viabilitat futura. Tot i eludint, en part, la fastigosa dia-

lèctica que, amb massa freqüència, condueix a debats estèrils sobre simbologia, onomàstica, actes de fe, autocrítiques o adaptacions a l'ecosistema dominant en les seues diverses variants.

Una bibliografia abundosa i vàlida ens estalvia d'allargar-nos en els precedents. La dreta valenciana ha guanyat àmpliament la batalla sobre el que ha de ser l'ideari col·lectiu i majoritari del País Valencià. Guanya per golejada el concepte de *Comunitat Valenciana* i tot el que s'hi amaga darrere. Clar que les casualitats no existeixen. Aquest no és un pols guanyat durant la transició a la democràcia, com hom sol dir, sinó un llarg procés que arranca centúries enrere, quan la noblesa valenciana decideix al segle XV incorporar-se a un altre projecte nacional. I us estalviarem la nostàlgia sobre el que no va poder ser. El fet és que, en arribar a la Transició, miratges com la multitudinària manifestació en favor de l'Estatut donaren esperances sobre una certa reversibilitat, però la configuració sociològica i sociolingüística del País, rabiosament afí a la idea d'Espanya a les dues principals ciutats, València i Alacant, amb un grapat de comarques castellanoparlants estrictes, i amb importants processos diglòssics a capçaleres de comarca com Alzira, Xàtiva o Gandia, no era el terreny de joc adient per a un projecte nacional assimilable (i/o sumable) a Catalunya i les Illes. I tampoc no podem atribuir l'enfonsament de les esperances nacionals únicament a la barroera instrumentalització que la dreta va fer del blaverisme. El fenomen té la seua importància, no es pot infravalorar. Però hi ha més circumstàncies que cal analitzar. A més a més, per arrodonir els preliminars podem afegir el lloc comú, però verificable, de les decisives claudicacions i renúncies simbòliques fetes des de la política. Tot això ja ho sabem.

Comptat i debatut, la instal·lació del PP al poder absolut ha tingut l'efecte d'un tsunami: no sols ha aconseguit imposar

socialment la seua visió sobre el projecte de Comunitat, sinó que ha aconseguit, gràcies a eficaces dosis de propaganda i abundosos mitjans públics i privats, però també per una simbiosi perfecta amb els gustos i aspiracions majoritaris, que extenses capes de població relacionen aquella sigla amb la defensa de la *identitat genuïna* valenciana i les idees de prosperitat, creixement i projecció internacional. Ara podem demostrar, com s'albirava, que el projecte econòmic dels populars era més fum que flama, però la crisi global fa que el seu fracàs profund, vestits presidencials a banda, siga quasi imperceptible socialment.

Això és el que hi ha. I el que vindrà després, que no sabem com serà, potser tampoc no ens agradarà massa. Però si hom fa l'anàlisi únicament des del desmoralitzant prisma polític s'endinsarà sense patins en una placa de gel: fora, al subsòl, però també a la superfície, hi ha una xarxa social, ja sabem que minoritària, però amb molta més empenta i vitalitat que els seus suposats correlats polítics. Un entramat paral·lel i divergent amb la realitat que Canal 9 ens presenta d'una societat obsessionada i abduïda per la banalitat. Amb quines potes? Juntament amb les factories de difusió cultural conegudes, hi ha una escena musical en la nostra llengua àmplia i cada volta més diversa, una esplèndida i abundosa xarxa internauta que està aconseguint, a través de centenars i milers de blocs i pàgines web, que el valencià siga un instrument de referència a Internet. Un focus, a més, de resistència i qüestionament davant el poder que equilibra, en part, els evidents dèficits als mitjans convencionals. Posem sobre la taula també que mai com ara no s'havia comptat amb una nòmina de narradors, poetes i assagistes tan extensa, en quantitat i qualitat. I sí: es tracta d'una generació menystinguda, que no té els lectors que es mereix, ni ací ni a Catalunya, i que no té

tampoc l'atenció editorial i les traduccions que li atorgarien reconeixement. Però tampoc no ens enganyem amb el prestigi social que s'obté a través de la literatura: baixeu al bar de la cantonada i pregunteu a la concurrència si coneixen Carlos Marzal, Francisco Brines o Manuel Vicent, lluminàries valencianes de la literatura en castellà. Ja en sabeu la resposta. Això sí: més consideració de les administracions, de la de d'ací i la d'allà, sí que tenen.

Anoteu també l'abundosa activitat cultural generada en clau valenciana, molt més important del que sembla, a través d'associacions, col·lectius, gent del teatre, del cinema, del món de l'art, de l'ecologisme o de qualsevol àmbit. O tasques impagables, en territori hostil, com la que fa la Universitat d'Alacant i el seu eficient Observatori de la Llengua.

Hi ha tot això, i alguns símptomes més interpretables, com ara la gran acceptació de productes televisius propis —una circumstància que demana a crits un estudi sociològic—, la introducció lenta però evident de l'onomàstica valenciana —visible als noms de les criatures—, una certa recuperació de l'orgull propi —passat, això sí, pel filtre de la ideologia conservadora—, la introducció en el món de les falles de reflexions i usos aliens a la deriva oficial, alguns canvis en la forma de manifestar-se el tradicional autoodi, la voluntat minoritària però significativa d'alguns immigrants d'aprendre la llengua... Indicadors o miratges per veure l'ampolla mig plena. O si fem el contrast amb unes altres realitats, mig buida. Acceptem l'ambivalència.

Acceptem, també, que moltes d'aquestes autoafirmacions no es fan en la clau que a molts ens agradaria de mercat lingüístic global, de pertinença a un mateix eix cultural amb hipotètiques projeccions polítiques. La coordenada de Països Catalans s'està perdent en el calaix de les novel·les sense

editor. I podem donar per bo si, amb molt d'esforç, s'hi conserva algun tipus de vinculació que ens beneficie com a mercat lingüístic i cultural en pla d'igualtat. No serà fàcil. Entre d'altres qüestions perquè a Catalunya, davant l'ambient hostil, han començat a protegir les espècies culturals pròpies i a menystenir les veïnes. I a les Illes, davant la indiferència catalana, han encetat un camí incert de sincera valencianització no corresposta de moment. Una oportunitat que no hauríem de deixar passar: aquella societat, de fet, es pareix molt més a la nostra que a la catalana. I no té tan marcats els prejudicis i hipoteques que paralitzen la societat valenciana.

El País Valencià és el que és, globalment, i restarà així durant molts anys. Però fins i tot en condicions adverses, en mig d'un desert de correlació política --valga com a exemple la molt fallida experiència de Compromís--, la societat civil compromesa ha generat mecanismes per defensar els seus interessos, amb vocació combativa o simplement com a afirmació pròpia. Si això ha estat així en els durs anys anteriors, si s'ha resistit amb els elements en contra, si s'ha sobreposat dignament a forts corrents migratoris, no hi ha cap raó per a pensar que aquest univers paral·lel i divergent no tindrà encara més vigència. Amb les xarxes preexistents i, si més no, amb la participació per la base d'una part de les noves generacions que, com és la seua obligació, qüestionaran el discurs dominant tot i que siga amb contradiccions i radicalismes extemporanis. Mentrestant, a les estructures acadèmiques, intel·lectuals i polítiques hi haurà forts debats per les tensions i contradiccions simbòliques no resoltes. Debats que poden créixer en virulència en la mesura que algunes de les apostes caminen en la direcció d'una poc dissimulada *galleguització* venuda a pes de suposada convergència social. Aquesta és la

darrera barrera irrenunciable: la depressió no obliga al suïcidi. A més, l'ansietat per agradar de polítics i adjacents no ens ha de fer perdre la perspectiva: hi ha moltes societats on coexisteixen visions identitàries o nacionals diferents amb un grau raonable de tensió.

Qui sap, a més a més, si algunes bases s'amplien insospitadament i ens trobem que alguns han decidit conduir en direcció prohibida. En la mesura que pot créixer el desgast dels conservadors, ho faran també el de les seues tesis: quan una opció perd credibilitat entre la massa també ho fa el seu ideari. Per això són tan discutibles els intents de formacions progressistes d'acostar les seues propostes econòmiques, culturals, simbòliques i socials a les del partit dominant: s'hi còpia un model d'èxit, però l'electorat indecís difícilment posarà els ulls en alternatives polítiques de *copy-page*. Per a això ja està l'opció A. D'una altra banda, el desgast del PP està per demostrar, però les alternatives s'hi generen oferint propostes diferents, missatges diferents a la vàcua, flatosa i hiperbòlica autoestima propagada a través dels discursos conservadors, residu sòlid de la mentalitat franquista.

Aportem, per acabar, una reflexió de caire econòmic: podem donar per fracassat, feliçment, el projecte del PP de convertir el País Valencià en la Florida europea, una filosofia que cercava difuminar encara més els nostres contorns. Com també els monocultius associats i una volença sense filtre crític per l'espectacle, la gran inversió en esdeveniments sense valoració prèvia i selectiva de resultats. La crisi és un oceà d'incerteses, però també un univers d'expectatives i de canvis. En cap lloc està escrit que allò que sorgesca de les cendres serà pitjor del que ja tenim. I el que vindrà tal volta ens agrada un poc més del que ens havíem fet l'ànim. Difícil no és, francament.

El país que volem

EL PAÍS VALENCIÀ està format per gent molt diversa. Anar a recitals, compartir sentiments de melangia o d'optimisme amb escriptors, copsar el sabor mediterrani, fer cultura, procurar conèixer-nos i donar-nos a conèixer és certament estimulants, però de cara a la realitat cal reconèixer que una part important de la població no sap massa bé què és el patrimoni cultural valencià.

Molts valencians s'han sentit part d'una proposta de país que hauria de trobar-se a hores d'ara en plena expansió. Però malauradament, no és el cas. I tanmateix, hem d'eixir al món i explicar qui som, quina és la nostra cultura i què som capaços de fer. Caldrà esperar que el vent bufe a favor i ens porte a tirar endavant projectes ben plantejats de multilingüisme, de desplegament cultural, de reconsideració del nostre passat per a construir un futur atractiu. Nosaltres som un poble que sap que té limitacions derivades d'unes dimensions determinades, però també sabem que tenim gent molt creativa, recursos inexplorats o poc aprofitats, més enllà de la cultura més casolana i tradicional, que caldria promoure seriosament i projectar tant a dins com a fora. No podem deixar perdre cap oportunitat.

Els catalanoparlants en general necessitem veus que desperten el màxim interès per la nostra cultura. I en tenim força. És per tot això que caldria posar en primer pla una estratègia per convertir els valencians en part del discurs cultural d'avantguarda. Per fer-ho, necessitem:

1. Grups estables que puguen competir a nivell d'activitats amb la gent dels Països Catalans, per anar-hi junts, com una sola cosa, a mostrar-se pel món.
2. Grups capaços d'organitzar-se bé per oferir concerts, recitals de cançó o de poesia o per participar en un debat universitari al més alt nivell. Això ho tenim garantit si treballem plegats per aconseguir-ho.
3. Grups que puguen competir en relacions internacionals, que aporten el seu talent i vivència íntima, que despleguen un estil propi de fer política cultural més enllà de les fronteres.

Tot aquest recorregut és el que des de l'Institut Ramon Llull hem iniciat hores d'ara. Els recursos que ara no tenim, els podem aconseguir però treballant de manera correcta, a través de creacions d'interès general que al final beneficien el nostre circuit professional. La nostra tasca no és ajudar aquells que vulguen exercir més enllà de la cultura autòctona. Nosaltres el que fem és crear un lloc d'avantatge perquè els artistes i escriptors lligats a la nostra cultura despleguen totes les seues possibilitats i es projecten internacionalment.

La cultura catalana ha tingut una projecció externa remarkable gràcies als mecanismes de promoció que s'han posat en marxa. A Catalunya i també a les Balears s'han invertit molts diners en aquesta direcció i la política cultural dels Països Ca-

talans té a hores d'ara cara i ulls. És l'exemple de com es pot treballar des de la política cultural per donar-nos a conèixer arreu, i assolir el reconeixement que ens pertoca. Des de la política s'ha facilitat al món de la cultura, la llengua i la comunicació l'accès a àmplies xarxes socials, i d'aquesta manera s'ha presentat una cara optimista pel que fa a la cultura més enllà de les fronteres: músics, escriptors, artistes i promotors culturals, projectes de tota mena que es desenvolupen fora del territori i que donen una imatge determinada, ben positiva.

A fora, hem estat oferint treball a canvi de poques coses. Hem ofert camins, per salvaguardar les esperances d'un món millor, pensant que la nostra cultura mereix un lloc molt més destacable. Gràcies a això, s'han generalitzat propostes molt actives que ens han ensenyat quin era el nostre fons de preservació cultural i quin era el projecte de futur més enllà de les activitats més mediàtiques. Hem anat al Moma, hem presentat escriptors, s'ha promogut la traducció de moltes obres, i tot això afavoreix la presència internacional de la cultura catalana, hem fet d'intermediaris entre el món social i cultural, sempre basant-nos en una cultura receptiva.

En aquests moments, portem endavant tot el que es refereix a la cultura catalana a l'exterior des de l'IRL. Distribuïm coneixements des de la meua Àrea i les altres dues (Humanitats i Pensament i Creació) a fi que tothom conega i sàpiga que amb la cultura i la llengua catalana es poden fer activitats culturals, xarxes de dinamització, promoció dels escriptors, creació cultural de dansa, art, artistes de qualsevol tipus i tenim mecanismes de presència fora dels Països Catalans molt adequats quan volem presentar alguna exposició, algun escriptor o músic i quan volem impartir els millors coneixements a fora. Els polítics se'n cuiden de la promoció de la llengua i cultura

com un punt bàsic per començar a ordenar el territori, cuidar-se'n de la terra, dels serveis i de moltes capacitats culturals i comunicatives que no poden donar fruits si al costat no hi ha una política d'acord tàcit més enllà de la lluita partidista.

Dissortadament, el País Valencià no va per aquest camí a hores d'ara; té expressions culturals de gran riquesa, té universitats i recursos, però no s'ha pogut desempallegar encara de la política de barraqueta i d'un recorregut cultural d'escassa projecció. La cultura «valenciana» és cultura «catalana» tant a dintre com a fora, i hauríem de mirar de col·laborar, en benefici propi i del conjunt, amb la tasca de projecció exterior. Però això no està previst per la cultura oficial de la Generalitat Valenciana.

Tenim una política activa de buscar recursos tals com la música de Miquel Gil, Al Tall, Obrint Pas, de promoure intel·lectuals com Joan Francesc Mira, Joan del Alcázar, Manel Pérez Saldanya, Maria Josep Cuenca i tants altres. Tenim una gran quantitat d'artistes que es mouen per aconseguir un ressò cultural fort, gent que han lluitat perquè la seua vida tinga una projecció més enllà de la cultura establerta. Hi ha una presència regular en diversos llocs del món com ara França, Itàlia, Alemanya, Anglaterra, EUA, Argentina, Colòmbia, etc, amb una aportació entre escadussera i ben establerta. Ara fem l'any a Nova York i tenim diverses activitats ben reeixides a un munt de llocs de França, i Alemanya. Tot això ens fa cada dia més sensibles a conèixer quins són els nostres interessos més legítims, perquè més enllà del debat polític hi ha interessos col·lectius que cal preservar.

Al País Valencià hem aconseguit fer una xarxa de creació i difusió amb artistes consagrats, que volen sortir al món, gent que mira de restablir formes d'acció a més llarg termini

mitjançant la xarxa de professors de lectorats. Per potenciar la nostra cultura, per activar una dinàmica de reconeixement extern i de consolidació interna, per fer cultura al País Valencià s'ha de saber d'on som, què és el que nosaltres podem aportar com a poble a la resta i quines de les nostres coses els poden ser útils als altres.

En aquests moments, som presents a 160 universitats del món. Gairebé el 30 per cent de les places de lectors de català estan ocupades per valencians. Són universitats de gran prestigi, com ara Harvard, Stanford, Columbia, Brown o Chicago als EUA, Frankfurt, Birmingham, Lancaster, París, Belgrad o Moscou a Europa i també més lluny, al Camerun, Nova Zelanda, l'Índia.

Tenim un munt de músics, artistes, i professors que participen en activitats culturals o relacionades amb les universitats. I tenim un panorama artístic i musical ben avançat. De tot això fem una activitat engrescadora en un país anormal. Aquest és el País que anem fent. Un país que mira d'aconseguir suport més enllà de la política esquifida del govern actual per posar-nos en els ulls de la política els Països Catalans, i més enllà, superant tots els límits absurds que ens volen imposar. Tot això es fa sense grans drames o patiments, amb normalitat. Simplement buscant la forma d'organitzar aparadors culturals més enllà de València: a Belgrad, a Santa Fe, a Londres, a Nova York.

El País Valencià és un país amb recursos, amb gent, amb problemes. Un país ocupat per la dreta, on parlar sobre la terra, el finançament, la cultura, l'economia o un urbanisme racional és una necessitat imperiosa. L'esquerra no ha trobat mai el seu lloc. La dreta ha fet el País culturalment trist, però la base econòmica i humana té grans potencialitats.

Malgrat tot, som una cultura amb moltes ganes de fer coses per la cultura catalana. El nostre públic és un públic nombrós, heterogeni, obert a la diversitat, que ens accepta. Som una cultura que crida l'atenció, i per això molts dels qui ens vénen a veure volen conèixer la nostra universitat de València o d'Alacant. Tenim molt a oferir. Ens cal, però, una política millor, més racional i situada en el món, que ens ajude en comptes de posar bastons a les rodes... I ens cal, sobretot, més confiança en nosaltres mateixos.

La lluita és política

UNA REFLEXIÓ CRÍTICA sobre el País Valencià al segle XXI? Com de crítica i per a què? Perquè la veritat és que d'això, de reflexions i diagnòstics de qualitat sobre el que ens passa als valencians, anem ben servits. Aquests mateixos *Quaderns d'Orientació Valencianista* en són un exemple palès, que ens val, si més no, per a reconfortar-nos amb la convicció que el talent, la més preclara capacitat d'anàlisi i bona part de la raó han estat patrimoni quasi exclusiu dels qui pensen, postulen i somien un País Valencià conscienciat de la seua realitat històrica, inserit en l'àmbit geocultural que li pertoca i responsable del seu autogovern en la mesura del possible. Amb els retocs que hi calguen, llevant o afegint radicalitat, aquest és l'horitzó sumari comú de tots aquells que ens reconeixem en aquesta croada cívica de molt incerta glòria.

Entenem, és clar, que aquesta valuosa contribució de treballs teòrics ha estat indispensable per apropar-nos a la realitat i comprendre-la per canviar-la, si no és que ens acontentem amb la gimnàstica intel·lectual i sens dubte gratificant que comporta. No és aquest el cas, òbviament, i cal reconèixer que si d'alguna cosa pot sentir-se orgullós el valencianisme militant o assimilat és de l'extraordinària tasca que des de

Nosaltres els valencians han dut a terme les generacions d'estudiosos en l'òrbita fusteriana, i també d'altres insignes doctes, ja que tots plegats han nodrit aquest univers d'idees i aclariments que avui són la més contundent i potser única victòria aconseguida pel nacionalisme indígena.

És evident que mai no sobren aquesta mena d'aportacions, especialment si són crítiques i de qualitat, la qual cosa no és el cas d'aquestes modestes ratlles. Tanmateix, resulta cridaner el tremend contrast que encara hi ha entre la capacitat reflexiva i l'aptitud política del valencianisme, dèficit ja clàssic que arrossega el país com una malformació congènita i que castiga amb més virulència l'esquerra, com delata la seua inefficiència partidària i l'embolic programàtic que ofereix el nacionalisme, i del qual no sabria dir si és previ o consegüent a la seua irrellevància. Una llacuna decisiva, com és ben sabut, ja que sense una esquerra política forta i nacionalista, amb uns lideratges sòlids, aquest país tindrà molt poques oportunitats d'espolsar-se la traumatitzant hegemonia de la dreta. Ja poden fer-se llibres i papers, que la caverna indígena bé que se'n riu, de tot això.

Com a atenuant al pessimisme indefugible que destil·la el panorama polític podria pensar-se en l'opció que representa el Partit Socialista del País Valencià (PSPV) com a única —si bé llunyana— alternativa al PP. Pot ser que algú es faça il·lusions quant als efectes dissuasoris que la corrupció tindrà sobre la decantació de l'electorat de centre, però només seran això, il·lusions, a la vista del que ha passat en les convocatòries autonòmiques i municipals precedents. Al veïnat li ha importat un rave la rapinya i la incompetència del partit governant i li ha atorgat majories absolutes successives. Clar que eren temps d'eufòria econòmica i tampoc no és just pensar que els valen-

cians són propicis al desgavell i a l'abús, malgrat les temptacions que ens empenten a creure-ho així. Això sí, de produir-se el prodigi del canvi, farà falta encara un altre miracle perquè els socialistes siguen sensibles a les requisitòries progressistes i de país, atesa la deriva conservadora dels nous dirigents i la tradicional al·lèrgia a les connotacions nacionalitàries.

Dit açò, i a més a més convençut que les solucions estan a l'esquerra, hauríem d'acceptar sense massa reserves i probablement celebrar que un dia no excessivament remot els socialistes ocupen la Generalitat, perquè si hi ha una trinxera a defensar, aquesta és la de la llengua, l'única garantia de sobreviure com a col·lectiu diferenciat amb una cultura nodrida i solcada per la nostra paraula. En aquest aspecte, cal reconèixer que encara estem vivint, i en som tributaris, de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, de 1983, de Ciprià Ciscar. És un recordatori encoratjador enmig d'un panorama polític més aviat depriment.

Massa anys transitant per camins erronis

AHORES D'ARA el panorama a casa nostra és ben incert i força preocupant. No descobriré les Amèriques si afirma que patim una fortíssima crisi econòmica, social, cultural i, al capdavant, també política.

Els símptomes —o les evidències— han estat objecte de mil i una constatacions i no poques reflexions i podria semblar de mal gust reincidir-hi: una aparatosa caiguda en el nivell d'activitat econòmica (ja no «venem territori» i no sabem què podrem vendre ni ara ni en un futur pròxim), un increment vertiginós de la taxa d'atur que afecta amb especial duresa la població immigrada i el jovent, el perill —no imaginari— d'esclats de descontent, i una classe política que més que generar esperança i confiança provoca amb les seues actituds miops i tacticistes un bon gruix d'incertesa. L'evidència del caràcter global de la crisi (una crisi financera internacional i una duríssima crisi de l'economia «real» provocada per la primera i amb nombrosos efectes dòmino) dificulta l'eficàcia de les mesures, exigeix una major coordinació internacional i, alhora, és una bona excusa per a espolsar-se les responsabilitats adduint el caràcter ineluctable de les dificultats que patim.

Òbviament, el País Valencià no és una illa i la seua elevada integració en espais econòmics i polítics estatals, europeus i internacionals fa absolutament impensable que hagués pogut evitar de ser arrossegat, tot i que enlloc estava escrit que l'economia valenciana havia de ser on més creix l'atur o que havíem de ser líders indiscutibles en deute públic per habitant. En aquests i altres aspectes, alguna cosa podríem haver fet o alguna cosa hem fet especialment malament.

Abans d'endinsar-nos en la crítica potser resultarà enriquidor aprofundir una mica més en les evidències, seguint els sucosos suggeriments del sociòleg J. M. Iribas en una trobada recent. Sostenia Iribas que en aquest País (en aquest imaginari eufemístic oficialment anomenat Comunitat Valenciana) patim tot un ventall de «fractures». Tantes i tan fortes són que exigrien la immobilització total del pacient —si això fos possible. Les més importants podrien ser les *quatre fractures* següents (encara n'ampliarem la llista), que s'han generat per acumulació d'impactes al llarg dels darrers anys.

En primer lloc, una fractura evident entre els espais costaners i els interiors (amb l'excepció de l'interior d'Alacant) fruit d'una dèria immobiliària descontrolada que ha concentrat bastant més del 85 % de la població a les planes litorals, a la cota per sota dels 100 metres sobre el nivell del mar. I encara caldria afegir-hi una bona part del turisme, que s'agombola als mateixos espais. Resultat: pèrdua d'espais de gran valor en tant que bé públic col·lectiu, com ara la costa o espais d'horta o agrícoles, congestió creixent i desaprofitament de bona part del nostre territori despoblat i amb un futur incert.

La segona fractura és la del model productiu i té prou relació amb la primera. De la mà de la voracitat sense límit del capital immobiliari i del mal anomenat «turisme residencial»

hem deixat que la nostra economia s'*especialitzés* cada vegada més en sectors com ara la construcció (i tot el que arrossega), l'oci i el turisme, sectors tecnològicament endarrerits i que ens duïen directament a una economia de segona no tan sols altament vulnerable, sinó amb creixements molt baixos de la productivitat i la competitivitat. Els nombrosos tocs d'alerta sobre el perill evident d'esclafit de la bombolla especulativa eren considerats producte de les ganes d'empenyar de crítics retorçuts que l'únic que volien era amargar la festa. Vivíem a Eldorado, lligàvem les gossos amb llonganisses i organitzàvem tota mena d'*events*. Érem model, avantguarda, referent i enveja de tothom. Tanmateix, el 2007 la sobrevaloració d'actius immobiliaris ja superava el 40% a Espanya i aquell mateix estiu la fallida del Northern Rock Bank a Anglaterra fou un mal presagi. Hom va continuar, però, parlant d'atterratge suau... Ara bé, arribà la tardor del 2008 i l'abisme es va esbatañar sota els nostres peus. No sols havíem caigut en la trampa sinó que pel camí s'havien descapitalitzat altres sectors productius, no hi havia innovació (malgrat la xerrameca esotèrica de l'I+D+i) i la banca i les caixes sols tenien diners per al sector daurat. I ara què?

La tercera fractura és el distanciament intraterritorial. Tal vegada tinguem una excusa si diem que el nostre País és llarg, massa llarg, i això dificulta la cohesió i el coneixement mutu. Però hem arribat a extrems vertaderament extraordinaris, s'ha reproduït, com a mínim, el cantonalisme de la Primera República i els d'Elx no saben que Vinaròs està al mapa, els de Gandia no volen saber-ne res de València, el cap i casal no parla amb ningú, i així successivament. Això no és un territori sinó una amalgama de territoris independents on els Ajuntaments son regnes de taifes i on ningú parla amb ningú. Afegim-hi la

creixent fractura provincial i la constatació de l'apropiació a títol personal de nombroses instàncies culturals (i fins i tot d'oposició). Clar que, com deia Joan Lerma, «els invertebrats també poden ser feliços». Així ens va.

La quarta és la fractura educativa. I no és precisament d'importància menor. El pols formatiu és feble, els nivells tan baixos que ens haurien de preocupar seriosament. Tàl vegada perquè no cal invertir en educació per enriquir-se en una societat treta de *La quimera de l'or* de Charles Chaplin. La qüestió és si aquesta fractura pot dissociar-se de la permanent banalització cultural propiciada des del poder «autonòmic» i que té en Canal 9 la joia de la corona. ¿On son els incentius perquè la nostra siga una societat creativa? L'educació i la formació són la base, però l'ambient cultural és el brou de cultiu. Tot i que és tan sols un símptoma, cal recordar que el «poder» porta ja molts anys mirant amb recel i entorpint la tasca de la Universitat. La *méfiance* envers la Universitat és simplement suïcida en qualsevol societat. I pel que fa a la resta del sistema educatiu, res millor que escoltar la veu dels actors...

Dèiem adés que enriquiríem una mica la llista de fractures, ja ben sucosa. La primera i més evident té a veure amb el fet que allò de la informació i la participació ciutadanes fa temps que s'ha acabat. En un exercici de despotisme escassament il·lustrat, els nostres governants han descobert els avantatges de governar per al poble però sense el poble. Víctimes del seu reiterat èxit electoral, les demostracions de cesarisme i d'impunitat s'han multiplicat. La corrupció —fins ara— no ha estat castigada a les urnes, fins i tot provoca l'aplaudiment tant d'estómacs agraïts com de ciutadans ingenus que també voldrien participar del banquet. És clar que tot aquest espectacle ha estat possible, del 1995 ençà, gràcies a una esquerra

social i política que ha arribat a graus de descomposició i autisme vertaderament alarmants i que massa sovint ha imitat formes i comportaments (corrupció inclosa) de la dreta.

Des del punt de vista institucional, es pot considerar una darrera fractura el lamentable exercici del poder fet des de la Generalitat. Seguidisme vergonyós quan la dreta manava a Madrid i victimisme a cabassos des del 14-M de 2004. La confusió entre interessos del partit (popular) i els interessos «generals» dels valencians ha estat aclaparadora. L'entestament en la política de grans *events* i obres faraòniques (ara sí que escau l'adjectiu, i no en l'època de Ricard Pérez Casado, quan la dreta no parava d'acusar-lo... de *faraonisme*) ens han dut a encapçalar el rànquing de deute per habitant. Qualsevol auditoria operativa suspendria amb tota seguretat l'«eficiència» d'una administració plena de rètols sense contingut i de polítiques d'aparador. I de les Diputacions, més val no parlar-ne. Una vegada més, l'evidència dels greus problemes que pateix el conjunt de «l'Estat Autònic» (cal llegir detingudament Joan Romero), no poden ser excusa per a una incompetència tan aclaparadora i una absència de polítiques «actives» tan cridanera.

Tot comptat i debatut, massa fractures per a poder fer front amb una certa dignitat i eficiència a la crisi. Encara que la malenconia no siga especialment útil, no serà sobrer recordar que hem estat massa temps transitant per camins erronis. No podem fer tornar enrere la història però caldrà recordar que a mitjan anys vuitanta del segle passat es donaven les condicions perquè avui tinguérem un País ben diferent. Hi havia il·lusió, ganes, participació social, interès per la cultura, una política industrial ben definida pel llavors conseller Andrés Garcia Reche, les comarques estaven en ebullició...

Podíem haver anat per altres camins però l'esquerra malbaratà les seues oportunitats. I, de nou, la Restauració, la dreta de sempre, el folklorisme, el fals foralisme, la desactivació...
¡¡Què hi farem!!

Deixem, però, la malenconia per a un altre moment. La urgència del *què fer* s'imposa. Són temps de consens però no de falsos consensos. La Universitat, el Consell Econòmic i Social, els sindicats, els moviments de protesta davant els excessos territorials, fins i tot els —ara— problematitzats promotors, les associacions d'immigrants i *tutti quanti*. Tots han de ser convocats, sense falses expectatives, i hem de ser capaços de definir una estratègia de recuperació, un altre model econòmic i territorial. Hem de ser capaços de generar molta pedagogia i autoestima territorial, molta cohesió emotiva. Un País sols ho és si hi ha una massa crítica suficient que s'ho crega. Des de Washington, Brussel·les o Madrid ja ens arribaran propostes i oportunitats. Però nosaltres hem de fer la nostra. O no?

Al vent del món

LA HISTÒRIA DEL PAÍS VALENCIÀ dels darrers cinquanta anys (1959-2009) és una història de problemes i reptes successius, dels quals la societat valenciana, fins ara, se n'ha eixit sempre airosa. Als anys seixanta, va donar un pas de gegant en la seua història i va intensificar la industrialització, superant l'autarquia i encetant un camí diferent al que fins aleshores havia marcat una dictadura amb voluntat d'aïllament que imposava la misèria a quasi tothom i que limitava tota mena d'iniciatives. Superar l'autarquia, començar a normalitzar l'economia i la vida social, acostar-la a les pautes i estils que plantejava una Europa oberta i democràtica, encetar o reprendre el camí de la convergència, tallat en sec el 1939, fou el primer repte. Cal subratllar que fou des de dins de la societat valenciana, des d'on es propulsaren els motors del canvi. Els agents socials, mirant de reüll la dictadura, van impulsar un creixement industrial nou i el desenvolupament del turisme, els quals reptaven la configuració del país i afegien saba nova a la importància de l'agricultura comercial —la fruita daurada— i a la no menys important indústria «tradicional» que s'havia anat forjant a poc a poc i amb esforçats treballs des del segle anterior. El resultat fou la industrialització del País. Quan Fuster

publicava el 1962 *Nosaltres els valencians*, no podia imaginar que deu anys després la societat valenciana seria ben diferent. Els canvis socials són bastant difícils de copsar, sobretot quan comencen, quan tot just s'albiren. Ara ens passa el mateix amb els canvis que estem vivint.

Però la crisi de 1973 va imposar un viratge al desenvolupament —el del *desarrollismo*, el 600 i la minifaldilla— que s'havia d'esmenar i refer. Aquest era el segon repte en cinquanta anys. Bregar contra la crisi i refer el model de creixement fou la tasca de la segona meitat dels anys setanta i dels vuitanta. Calgué reconvertir l'aparell productiu, normalitzar —democratitzar— la vida política i cívica i integrar-se en Europa. Es va superar una dictadura que era una recialla anòmala i es va acabar amb el *Spain is different*. Es va fer tot un esforç de des-tresa en democratitzar la vida política i aproximar-se a la convergència europea en les formes polítiques, el funcionament de l'economia i l'homologació de la vida social. Foren els anys de la transició i la consolidació democràtica, la incorporació a Europa (1986) que podríem cronològicament tancar amb el recanvi de poder polític en la Generalitat, el 1995, quan guanyà les eleccions Eduardo Zaplana.

Fou una època de transformacions brillants però també de llangors. Esplendorós fou democratitzar la vida pública, crear xarxes de protecció social i plantar l'estat del benestar, canviar la manera com s'inserien en l'Estat els territoris de les Espanyes, així com reconvertir i impulsar el sistema productiu. Gratificant fou també recuperar l'autogovern els valencians... Totes aquestes tasques requerien treball, enginy i clara voluntat política, i no es van fer sense dificultats. Bastarà recordar la reconversió industrial i els seus problemes, o l'adaptació al mercat comú europeu i les exigències de competitivitat que

comportava, tot i els imponents ajuts de la Comunitat Econòmica Europea, però també —i pensem que sobretot— amb esforç de modernització, impulsat pels agents socials —la societat civil del País—, pel govern autònom dirigit per Joan Llerma i també pel govern de l'Estat. La societat valenciana, amb treball, enginy i voluntat política, s'imposà a cada dificultat que sorgia i acabà per superar-la, aconseguint, en definitiva, un alliberament i expansió de les forces productives i una eixida airosa a la crisi dels setanta. Es podria sintetitzar tota aquesta transformació al·ludint a l'increment del número de ciutats intermèdies pròsperes, l'expansió educativa, el creixement de les capes mitjanes...

Tanmateix en tot aquest procés no hi va faltar la llangor de conformar-se amb un Estatut tímid, que assumia competències per la via lenta del 143 i, sobretot, que feia moltes concessions —incloent les identificacions simbòliques— a posicions polítiques valencianes centralistes, «nostàlgiques», floralesques i en alguns casos poc partidàries de l'autonomia o no gens. La consolidació de l'autonomia fou un procés insatisfactori i tens —la «batalla» de València—, i per a molts «una ocasió perduda» pel bloc de progrés d'aquells anys (així es deia) i guanyada per la dreta, que va aconseguir limitar el nacionalisme emergent crític i lúcid d'aquest País, que havia definit Joan Fuster. Tanmateix, si tenim present que l'autonomia valenciana no responia sols al retrobament d'unes arrels que ací estaven bastant desdibuixades, sinó que, a més, era deutora també d'una redistribució més eficient del poder i la capacitat que des d'aquest es té per a transformar la realitat, l'ocasió, potser no ha estat tan «perduda». El nacionalisme valencià va influir en el PSPV-PSOE, el partit que va fer quallar el procés autonòmic i el va dirigir fins el 1995 (i tant fa que es

digam que el socialisme va absorbir part del programa nacionalista, o que el nacionalisme va condicionar el socialisme valencià). El fet és que l'autonomia fins la fi del mandat socialista va reconstruir un espai de convivència perdut per la centralització borbònica i la dels liberals, va fer possible que el català que es parla en aquestes terres, el valencià, entrara a les escoles, no fóra considerat socialment un estigma —com ho era encara als anys setanta— i que qui el parlava no fóra vist com un inculte. Foren uns primers passos essencials, bàsics, emocionants i positius en la recuperació cultural, però estaven plens de febleses: com a mínim dues. La primera era la marginació de la llengua i cultura durant segles que calia remuntar, cosa que no seria gens fàcil. La segona la conformen les febleses pròpies de la identitat dels valencians: per un costat, l'hegemonia tradicional d'un sector social ben espanyolitzat i sols folklòricament valencià, al qual s'afegia un contingent d'immigrants i un creixement urbà —des dels anys seixanta i dècades posteriors fins ara— imponents que trastocava moltes de les velles lleialtats identitàries. La recuperació del valencià comportava integrar els fills de la immigració en el gust pel valencià i depenia de l'impuls polític. Però en aquesta estratègia política, com després veurem, va haver mudança quan la Generalitat i les altres institucions principals de govern i administració van passar del PSPV-PSOE al PP.

Un fum de canvis socials es produïren en la societat valenciana des de la reconversió dels setanta. Al temps que s'instal·lava la democràcia, l'estat del benestar, l'expansió educativa i l'autonomia, durant els anys vuitanta i noranta, s'operava un fort creixement demogràfic, es modificava el teixit productiu del País i es produïa un increment —propi de societats modernes— d'empleats i capes mitjanes urbanes (treballadors

qualificats, graduats universitaris en creixement), l'increment de pensionistes i jubilats, així com d'estudiants, la creixent integració de la dona al mercat laboral, i, evidentment, l'afebliment proporcional del pes social dels treballadors industrials i agraris que havien tingut tanta influència en la transició. El 1975, la indústria ocupava el 33 per cent dels valencians, el 1989 el 28, i el 2005 el 24, mentre que els serveis (construcció exclosa) passaven respectivament del 40 al 52 i al 62 per cent. Mentrestant, l'agricultura passava del 18 al 3 per cent entre l'any de la mort de Franco i el 2005, o la construcció, estancada en torn al 8/9 per cent durant els setanta, vuitanta i noranta, s'enlairava al 14 per cent el 2005. Però no es tracta ací de fer estadístiques. Basta amb fer notar que la societat valenciana del 2000 era molt diferent a la de la segona meitat dels setanta i ha continuat canviant a un ritme accelerat. Sembla que aquestes mutacions, junt amb altres factors — desgast del projecte socialdemòcrata, corrupció a «Madrid», pressió fiscal, el tribalisme dels socialistes, l'esquerra i els nacionalistes... — han influït en el canvi de majoria: en el pas «del roig al blau», per dir-ho com Alfons Cucó, el pas del PSPV al PP.

El PP, al govern de la Generalitat des del 1995, ha tingut dos grans novetats respecte al programa socialdemòcrata dels governs anteriors. La primera ha sigut capgirar l'estratègia dels socialistes d'impulsar un creixement equilibrat (indústria, investigació, i també serveis i turisme) per un model de creixement que es fonamenta essencialment en el turisme i la construcció. Es tracta de fer del País Valencià «la Florida europea», és a dir: apostar pel turisme i la construcció massiva. Aquest model de creixement, malgrat que se n'ha beneficiat d'una conjuntura particularment favorable i no exclusiva del País Valencià (a Múrcia i a l'Andalusia mediterrània, tot

i el govern socialista d'aquesta autonomia, passa el mateix), ha permès un creixement i una activitat econòmica enormes, ha donat treball o obrers de la construcció i multitud de serveis relacionats, ha creat faena i oportunitats a milers d'autònoms, ha justificat part del creixement d'empleats i de capes mitjanes, ha incentivat la immigració i ha suposat immensos beneficis. Tanmateix, en aquest model, que prima el turisme i la construcció, sacrifica la indústria (les ciutats industrials de l'interior han perdut posicions en habitants i riquesa), talla el pas a la millora de l'agricultura, margina la investigació i la formació de capital humà (només la meitat de recursos gastats en fastos i edificis matzinguerians o faraònics invertits en investigació i educació, haurien multiplicat les expectatives de la societat valenciana i diversificat els riscos). Aquest model de monocultiu del turisme i la febre de la construcció, que ha aprofitat una conjuntura expansiva i l'ha potenciada, també fa que la dreta valenciana es despreocupe de la sanitat pública que privatitza més com més va, demostrant la seua condició de neoconservadors implacables. I tot açò per no parlar de la degradació del medi ambient: de les costes, però també de l'interior, posant en risc els recursos naturals i esgarrapant la mateixa gallina dels ous d'or: el sol, el paisatge i el clima.

Evidentment aquesta aposta forta per edificis estrambòtics i no sempre amb bon aprofitament, bungalows i bungalows, fastos i cerimònies dignes dels despotismes orientals... té els seus beneficiaris. L'especulació immobiliària, la fusió d'interessos públics i privats (tota mena de corrupció que aprofiten empresaris sense escrúpols i vividors), la connivència dels polítics amb les immobiliàries... Tanmateix s'ha de dir que no sols beneficia a la burgesia dedicada a aquests negocis, sinó que també fa bullir l'olla a molta més gent: el 14 per cent de la

població activa es dedica a la construcció, i no es pot oblidar que una part del 62 per cent dedicat als serveis viu directament de les possibilitats que genera aquest model, sense oblidar els sectors industrials que treballen per a la construcció.

No obstant això, l'hegemonia (que comporta subordinació i/o dominació interioritzada) del PP no sols s'aconsegueix amb aquest model econòmic, sinó que s'arrodoneix amb una cultura política populista, folklòrica, anticatalanista (es negaran a convalidar les titulacions de català per moltes sentències que li ploguen a la Generalitat), escassament fomentadora del valencià, adobada amb una escandalosa política desinformativa (Canal 9 és una agència publicitària de l'inquilí de la Generalitat), on l'opinió és assentiment i la informació vulgar propaganda de «*lo bé que ho fa*» el govern valencià i les diputacions i ajuntaments del PP, i on es recorda varies vegades al dia que «liderem» el que siga. Per als mitjans de comunicació públics, el govern neoliberal de la Generalitat tots els dies de la vida «lidera» alguna cosa. Som els millors. Així també s'emfatitza l'autoestima dels valencians els quals, encara que no tots, acaben creient-se que açò és la millor terreta del món. Ja ho deia don Teodor que afirmava —sense rubor— que la baraca és «millor» que els «palaus de jaspis i marbres». A l'afalac que això genera, s'afegeix la reivindicació de l'aigua, qüestió inexplicablement mal resolta per l'Estat i altres reivindicacions que completen la consciència (falsa) de fer creure que els socialistes són dimonis antivalencians, els d'esquerra unida, antediluvians, i els nacionalistes (mentre siguen crítics) catalanistes perillosos. Ningú ens vol: sols el PP ens estima. A la política informativa s'afegeixen els fastos continuats, i la constant exaltació —i manipulació— de les festes populars, fent creure que som un poble alegre i divertit, content de si

mateix, malgrat estar per davall de la mitjana de la renda espanyola, cobrar els funcionaris menys que a la resta de l'estat o pagar-se uns dels salaris més esquistats d'Espanya.

Tanmateix, amb la crisi de 2009 el model neoliberal aplicat pel PP al País Valencià sembla haver-se esgotat. I ací és on entren en joc, novament, els reptes que caldrà resoldre. Cal acabar amb el creixement econòmic depredador i orientat cap al turisme i la construcció, les obres matzinguerianes i els fastos. Cal reorientar la inversió pública, invertir en formació i investigació, deixar de depredar el territori i encetar una política mediambiental digna de tal nom que regenere i equilibre el territori. Cal apostar també per les ciutats de l'interior, l'anomenada indústria tradicional (tèxtil, calcer, taulell, joguet, fusta, moble, alimentació...) amb noves tecnologies o incentivar nous camps com ara l'audiovisual. Cal ser hàbils, intel·ligents i faeners per a enquadrar l'economia valenciana en la globalització. No faré la llista més llarga, però sí afirmaré que seria desitjable que l'eixida de la depressió econòmica que ara comença ens trobe treballant, i no fent festores i babilònies.

I, pel que fa a la cultura, a la llengua en concret, cal que una nova política vertadera es propose el foment i promoció del valencià, llengua que està probablement —malgrat les escoles— en fase de substitució (pel castellà, lògicament, no per l'anglès, com al·lucina un conseller). Les llengües minoritàries a Espanya, fins l'era de la comunicació, depenien per al seu manteniment de l'eficàcia o ineficàcia del centralisme, de les forces espanyolitzadores. Però des de l'era de la comunicació, a les capacitats de l'estat central s'afegeixen noves forces que les interfereixen i les emfastitzen com a minoritàries: els mitjans de comunicació de masses, la mobilitat dels ciutadans, la con-

vergència cultural amb altres països europeus, la immigració extraeuropea i la capacitat (i esforços) per integrar-la. El model quasi federal que permet la Constitució del 78 dóna gran poder a les autonomies sobre el particular. A Catalunya s'ha fet un gran esforç en la recuperació i normalització lingüística; al País Valencià, des que governa la Generalitat el PP, s'ha fet ben poca cosa, i potser s'ha fet més en contra que a favor. El PP, els seus dirigents, no es creuen allò del valencià (a l'actual alcaldessa de València jo no li he sentit mai, mai, dir res en valencià, ni bon dia!; i quan aquests dirigents parlen valencià, sovint parlen una barreja de valencià i castellà en la més selecta i rebuscada diglòssia...). Cal deixar de fer política localista o regionalista de la llengua i la cultura, i s'imposa mirar l'àrea lingüística: els lectors de literatura en català no poden conformar-se a llegir sols la que ix d'autors valencians, com els lectors de literatura en castellà o anglès llegeixen autors, com a mínim, d'ambdues vores de l'Atlàntic.

Encara que no hi ha massa motius per l'esperança (hi ha molt de sector social satisfet en el model econòmic del PP), ni de la normalització del valencià, ni de satisfer amb èxit els reptes que se'ns plantegen, cal forçar l'esperança. Cal tenir disposició per a canviar les coses, per a no conformar-nos a convertir-nos predominantment en un país de cambriers. Amb tot el respecte i foment del turisme, aspirem a altres coses, entre elles una formació i una recerca que ens obrin la porta del món que, ara per ara, el PP s'entesta a voler tancar. Volem viure al vent del món, com fa mig segle!

Els optimistes, els que volem transformar la realitat, els que no renunciem a treballar per la utopia, pensem que d'aquesta cruïlla en què es trobem el 2009, el País Valencià, la seua societat, n'eixirà airosa, amb la condició de treballar i re-

orientar la praxi (l'acció) política. Millor per a tots serà lluitar i transformar les coses que acomodar-se a elles. Acabaré amb un fragment d'un poeta valencià, Josep Igual:

*...Caminem entre les urpes
amb l'ansietat d'abandonar fruits rancis
i revifar l'empenta de la primera volada blanca.*

Literatura catalana, segle XXI

EL RESULTAT D'UNA HISTÒRIA

L'ESCRITOR JOAN-DANIEL BEZSONOFF, en un llibre recent: *Una educació francesa*, escriu sobre la seua experiència cultural: «francòfon de naixement, mai no he considerat estrangers els belgues, canadencs, mauricians i suïssos de parla francesa. Per a mi, Tintin, els barrufets, Jacques Brel, George Simenon, Geneviève Bujold, Jean-Jacques Rousseau, Robert Charlebois, Zacharie Richard pertanyien a la meua cultura». La pregunta que cal fer-se: ocorre, això que explica Bezsonoff, en la nostra cultura? Un senyor de Barcelona, considera que un valencià o un mallorquí formen part de la seua cultura? I un valencià un català de Girona o un mallorquí? Crec que la resposta és no, encara que sempre trobaríem excepcions. Fins i tot, un lleuger segment de població (uns intel·lectuals, altres amb consciència política) que contestaria afirmativament.

El punt de partida de la represa renaixentista va ser regionalista en els diversos territoris de parla catalana. La Renaixença valenciana o la mallorquina, tot i establir contactes amb la catalana, varen tenir una dinàmica pròpia. I la del Principat, al seu torn, també va ser regionalista. Una consciència difusa

de la unitat cultural va anar prenent força al llarg del temps. La generació valenciana de 1909, tot i la seua especificitat —i amb el llorentinisme que arrossegava—, va intensificar les relacions amb el Principat. Fins i tot, alguns dels seus integrants: Jacint Maria Mustieles o Ernest Martínez Ferrando, hi varen acabar vivint. Aquesta dinàmica va seguir tèbiament en la generació posterior, la dels autors del anys vint i trenta, però només a la postguerra aquesta perspectiva unitària, a despit de les dificultats contextuals, va prendre una embranzida decisiva. La figura que la protagonitzà fou Joan Fuster, qui va fer de pont entre autors del País Valencià i els del Principat (i també entre els autors d'ací i els exiliats). Amb tot, la dinàmica regional —d'escassa transcendència social— va seguir durant la dècada dels seixanta i dels setanta (amb capítols com ara la deserció de Casp i Adlert, Lo Rat Penat, etc.) pel que fa a les nostres latituds. I amb una simètrica situació, bona part de la *intel·ligència* del Principat ha actuat amb recels i reticències en relació amb la cultura catalana gestada fora de les seues quatre demarcacions provincials. Molts catalans no senten, com a seua, la cultura que es fa al País Valencià o a les Illes. Per un costat, hi deu comptar molt la síndrome del sud, tan arrelada a Catalunya, un prejudici que els fa completament aliens a qualsevol interès —curiositat, atractiu— pel sud de l'Ebre (o del sud de Barcelona, quasibé).

Tanmateix, cap a finals dels setanta, un conjunt d'autors valencians publicaven al Principat (J.L. Seguí, Ferran Cremades i Arlandis, Lluís Fernàndez, Josep Piera i, més endavant, Ferran Torrent, Josep Lozano...) i açò dóna compte d'una situació de normalitat. Autors editats a València, com V.A. Estellés, per un altre costat, obtenien una difusió important en tot el domini lingüístic. Juntament, hi van aparèixer premis,

com ara els Octubre o el Joanot Martorell de Gandia, que hi jugaren un paper de connexió i de difusió d'autors d'altres latituds ací i d'autors d'ací, en la resta del domini. I aquesta segueix sent la dinàmica actual. Però val a dir que el camí emprés semblava entreveure una normalització literària que, francament, no ha vingut.

Ço és: no tenim una situació normal, literàriament parlant. O no del tot. Tenim una situació *seminormal*, perquè si per un costat, hi ha autors valencians que tenen públic al Principat, o bé hi són editats, el fet cert és que les reticències «regionals» no acaben de desaparèixer. Hi ha autors valencians, amb un cabalós èxit de públic i de crítica, que tanmateix no han assolit traspasar la barrera principatina. Pose un exemple: Josep Lozano amb obres com: *Crim de Germania* o *El mut de la campana*. Hi ha llibres d'un valor destacat, com ara *Matèria de Bretanya* de Carmelina Sánchez-Cutillas, recentment traspasada, que no són gens coneguts al Principat. Si bé és cert que autors com ara Ferran Torrent, Joan Francesc Mira o Josep Piera circulen de forma normal en la comunitat literària. *Normal, normal?*, no ho sé. Alguns llibres, amb alguns retocs lingüístics, es tradueixen en dues editorials (Bromera-Columna), per assolir destinataris diferents? També algunes traduccions fetes per editorials valencianes, han hagut de competir amb altres traduccions, posteriors, fetes al Principat, un fet prou estrany. Aquest duplicat d'edicions, sens dubte, ens informa d'una anomalia. Una literatura/cultura que vulgui sobreviure en el nostre temps, demana una comunitat lectora potent on s'inclouen tots els parlants del domini lingüístic.

ALGUNS REPTES DE LA LITERATURA

Cal pensar que, en els nostres dies, la literatura —i el paper de la literatura en la societat— sofreix canvis importants i necessita, a diferències d'altres èpoques, d'una sèrie d'atencions especials. A hores d'ara, la literatura ha d'encarar-se amb diversos canvis.

El primer de tots és la pèrdua de bona part de la seua funció social. Ho recordava el professor Jordi Castellanos: «la literatura ha perdut moltes de les funcions que tradicionalment acomplia (informativa, ideològica, creació de mons imaginaris, relacions figuratives, passatemps, etc.) perquè altres mitjans de comunicació actuen amb més eficàcia i amb molt menys ambigüitat». Els professors de literatura, diàriament, constatem la pèrdua de bona part de la seua consideració social i de la seua funció cultural. I parlem d'uns canvis que es donen a tot el món occidental. Harold Bloom, en *El cànon occidental*, traduït al català el 1995, mostrava també un gran escepticisme: «després de passar una vida ensenyant literatura en una de les nostres universitats més importants, tinc molt poca confiança que l'educació literària sobrevisqui al malestar que l'afecta avui dia». Bloom parla de les «noves tecnologies de la distracció» com les causes d'aquesta realitat. «Són molt pocs —conclou Bloom— els estudiants que es matriculen a hores d'ara a Yale i que tenen una autèntica passió per la lectura».

I aquest punt ens situa en el segon gran repte, que té a veure amb la seua difusió i incardinació amb els mitjans de comunicació. Els mitjans de comunicació impulsen una altra forma d'accés a la cultura, difonen a través de les seues plataformes altres imaginaris o els imaginaris d'una altra forma. Però el fet innegable és que vivim uns temps emmarcats en

una cultura de la imatge, una cultura videotècnica. Encara que molta producció dels *mass media*, molta producció cinematogràfica, per exemple, té com a base la literatura. Bé que, el mitjà, molt sovint, la desarrela, la deconstrueix i deixa fora les bases — culturals, locals, nacionals— sobre les quals s'assenta. No fa massa temps, s'anunciava a les sales de cinema d'Alacant la versió cinematogràfica que Vicente Aranda ha fet de *Tirante el Blanco*. Molt bé, en el tràiler i en el títol res no indica que es tracta d'un clàssic valencià. En una altra de les sales es projecta *Animales heridos* una pel·lícula de Ventura Pons. És difícil percebre, si un no és un seguidor de la literatura catalana actual, que es tracta de la versió cinematogràfica del llibre de relats de Jordi Puntí, *Animals tristos*. A més a més, sense una informació addicional no se sap que forma part de la literatura catalana. Sovint (no és el cas d'aquesta última pel·lícula) les versions cinematogràfiques deixen de costat la cultura originària i fan uns productes neutres, vagament internacionalistes, canviant els llocs, els noms de personatges, etc.

Però també és veritat, ja ho hem dit, que ara per ara, molta producció dels *mass media*, molta producció cinematogràfica, per exemple, té com a base la literatura. També el periodisme s'alimenta de la participació d'escriptors en un grau força important. Caldria enfortir les plataformes difusores: televisions, productores... També tots els mitjans via xarxa d'Internet, que té una potencialitat extraordinària. Periòdics i revistes digitals, blogs i hiperblogs, són tot una realitat que permet una difusió amb una facilitat envejable. Inimaginable fa una dotzena d'anys.

El tercer repte té a veure amb la cultura del nostre temps. Amb allò que vagament circula al voltant de la postmodernitat, de la globalització. La postmodernitat es presenta com l'efec-

te de molts canvis en la percepció del subjecte, de la història, de la cultura, etc. I també combat moltes idees nuclears de la societat occidental inaugurada amb el llegat del segle XVIII: la de l'originalitat, la de les utopies, la de l'arrelament... L'hibridisme sembla la consigna de l'època postmoderna, la mescla, la celebració d'identitats superficials i adaptables, de creences, de corrents espirituals, de costums... Tot pareix que es dirigeix en un sentit oposat al de les motivacions identitàries. Més que la diferència, la peculiaritat, la singularitat, s'invoca un (fals) cosmopolitisme, on cadascú fa servir una mena de menú al seu gust. Però caldrà veure què en quedarà del remolí postmodern i si de veritat ha transformat profundament la mentalitat del nostre món.

PER ENCARAR L'AVENIR

La veritat és que vivim un temps de canvis i d'inestabilitats. El programa que crec necessari passa per:

Combatre aquest fals cosmopolitisme esvàit que alguns defensen a sang i foc i que no deixa de ser una màscara d'individus que pertanyen a nacions potents l'efecte de les quals resulta tan pròxim i natural, tan discret, que els passa desapercbut. La nacionalitat camuflada, el nacionalisme invisible de tanta i tanta gent és vertaderament un fet aclaparador. Els peixos no s'adonen que viuen dins l'aigua. Molts espanyols, molts francesos o molts anglesos no són conscients del conjunt de pressuposicions que els circumden. Però això no vol dir que no existesquen, com denuncia Michel Billig en el llibre *El nacionalisme banal*. A hores d'ara, no podem més que constatar com el sentiment d'identitat és una realitat cabdal, conscient-

ment o inconscient, per una majoria de la població. Cal lluitar, doncs, contra els desprestigi identitari. I proclamar allò que produeix la nostra cultura, sense cap mena de dubte, té una singularitat de la qual ens hem de sentir orgullosos.

Crec que tenim productes cultural molt prestigiosos i una energia creativa destacadíssima, però es necessiten uns canals de difusió adequats. Unes plataformes potents (editorials, premis prestigiosos) i uns mitjans de comunicació que servequen per a difondre la producció cultural. Canals de comunicació: periòdics, productores cinematogràfiques, televisions, distribuïdores que es facen ressò de tot allò publicat en els *confins idiomàtics del català*. En aquest sentit, els valencians som els parents pobres de la família catalana. Sense cap televisió que servezca per prestigiar la llengua, ni la cultura, ni per difondre-la. Iniciatives tan lloables i esperançades com ara *Infotelevisió* resten congelades, atès el mapa polític que impedeix la seua existència. Si TV3 (que ara ja no es veu en les comarques del sud), no exerceix, en cap moment, de plataforma de tota la cultura catalana i només es portaveu del Principat: malament rai!

Però, sobretot, el futur literari passa per acabar amb qual-sevol mena de reticència regionalista en la literatura catalana. Per una circulació d'escriptors a tot arreu del domini lingüístic sense cap mena de condicionant de varietats lingüístiques, més enllà d'aquelles que estèticament vulga explorar cada escriptor. I crec —sincerament— que anem en aquesta direcció de forma inequívoca. Però seria de cecs no veure com, encara!, hi ha reticències regionalistes en la literatura catalana. Ras i curt: hi ha una *meffiance* del Principat envers allò que no ix dels seus territoris i de la seua gent. Els mallorquins, els rossellonesos, els valencians —a no ser que visquen al Principat— compten

en una segona fila. Al capdavant, allò que remou el fons de les aigües és una escassa consciència d'unitat cultural. I una manca d'interès dels catalans del Principat envers la resta de parlants de l'idioma. En aquest sentit, una qüestió a considerar és l'expressió de varietats lingüístiques geogràfiques. Hem de fomentar una coneixença de les formes diverses del català sense la por que acompanya fer-ne ús —un ús literari. Una literatura potent no ha de fugir de qualsevol avatar dialectal explorat —i explotat— literàriament. Possiblement aquest exercici, ha de venir acompanyat de la curiositat, de l'interès per la cultura —ço és la geografia, la història, els paisatges...— de tot els territoris del domini lingüístic català.

A hores d'ara resta clar que si volem assegurar el futur de la literatura, hauríem de fer-la coincidir plenament amb el mapa lingüístic. Per això o bé acabem amb la regionalització o bé ella acabarà amb nosaltres. Ara o mai —que va escriure l'insigne. Parlem —és obvi remarcar-ho— del futur de la literatura d'una *comunitat sense estat* i en els temps de la *globalització*. A partir d'aquí es pot començar a posar el fil a l'agulla, ço és encarar els reptes: enfortir i potenciar els mitjans de comunicació —per a tota la cultura catalana—, plantar cara a la molt interessada desqualificació identitària... i als reptes que vinguen.

Recontextualitzar el moviment valencianista

FA LA IMPRESSIÓ que hi haja un desig soterrat en molts dels que podríem anomenar la minoria intel·lectual valencianista que consisteix a saltar i superar un pensament esgotadorament repetitiu i estèril, el de les diverses versions de projecte del nostre país en les últimes dècades. Les inèrcies ideològiques, però, retenen el desig i eviten un salt potser equivocac i aleshores ben probablement mortal. A més a més, de vegades alguns dels denominats nacionalistes semblen sentir nostàlgia d'un passat gloriós, que ni la realitat ni l'imaginari col·lectiu han pogut mai satisfer en els temps moderns. El país construït amb teories prenyades de desigs no ha sigut, ni és, ni serà. Ja ho tenim bé d'ideals absoluts, més encara quan parlem de processos polítics i històrics: no hi ha cap estació final.

Val a dir també que, d'una banda, el moviment valencianista ha fracassat fins avui, per més voluntarisme i fidelitat als principis de la revolució intel·lectual valenciana dels anys setanta del segle XX que s'hi hagen dedicat. Els estudiosos de les disciplines socials ens en donen anàlisis més o menys convincents. D'una altra banda, s'ha practicat un reduccionisme al fet de pertànyer a una col·lectivitat determinada, com si es

tractara d'una demanda democràtica més, que n'ha provocat una falsa concepció. Una col·lectivitat és un organisme social que ens afecta individualment en molts aspectes de la nostra vida quotidiana. El relleu del fracàs de la nostra col·lectivitat s'insereix al llarg i ample de la nostra biografia.

A mesura que hem anat distanciant-nos dels anys setanta i ha anat ampliant-se la nòmina de desercions nacionalistes en l'àmbit de la cultura, el sentit de modernitat i fins i tot d'avantguarda del moviment valencianista s'ha anat difuminant, alhora que des del nacionalisme espanyol aliè o propi s'ha procurat arraconar els partidaris de la llibertat nacional, fins que esdevingueren un tipisme o nosa caduca a extingir amb el pas del temps. Tampoc podem permetre'ns oblidar que resulta ben difícil que un nacionalisme tan profundament implantat i conseqüent com l'espanyol, pugua cedir res en la seua estratègia de conservar íntegre el seu territori i aplicar-hi tota mena d'instruments que destruesquen els conats d'alliberament nacional no espanyol. En tot cas, l'espanyolisme ha consolidat encara més el seu sentiment nacional, com s'ha demostrat sobretot de la Transició ençà en el territori valencià en especial.

En el moment actual ja podem advertir com a evidències certs comportaments polítics de la societat valenciana, que vénen a reflectir el fracàs del moviment valencianista. La ferida provocada en el poble valencià al llarg dels últims potser cinc últims segles l'ha deixat moribund com a consciència i ha impossibilitat subvertir i capgirar la visió política dels valencians. Instal·lat el bipartit espanyol (PP i PSOE) en el poder, l'espanyolització completa dels valencians es veu pròxima en l'horitzó històric, tret, és clar, de la minoria intel·lectual.

Ara bé, si hem de replantejar el nostre pensament respecte a la societat en què ens ha pertocat viure, haurem d'arris-

car-nos a l'abandó teòric d'un intent fallit i, encara més problemàtic, a la superació subalterna d'esperar que les novetats teòriques sorgesquen en els centres de poder intel·lectual interioritzats com a jeràrquicament superiors. Per tant, es tractaria de superar les mancances indubtables de la massa intel·lectual valenciana i de fer el salt per tal de situar el nou projecte de recuperació de la llibertat i la igualtat col·lectives i, consegüentment, individuals en un marc global, és a dir contextualitzar-lo en el moment actual i en l'avantguarda que comença a concebre el planeta Terra com la pàtria pròpia.

Reconec que aquest salt teòric haurà provocat en el lector tota una sèrie de resistències, si no un rebuig a la totalitat. El pensament llargament conformat en el nostre procés biogràfic, habitual en els nostres cervells, crea una convicció de si no haver trobat la Veritat, almenys sí que els voltants d'aquesta quimèrica terra. Sovint dediquem els esforços a justificar les fallides d'una teoria o una praxi, abans que a buscar-ne una alternativa. M'arriscaré, doncs, amb una proposta, bàsicament intel·lectual: reivindicar un model de mundialització humanitzador i positiu per a tots els habitants del planeta Terra, que al mateix temps aposte per una defensa de les minories de tota mena. «Sense himnes, sense banderes, sense visques»: això mateix.

Deixe clar que aquesta proposta s'hauria de desvincular del moviment polític estricte, que segueix unes regles pròpies i indefugibles, si bé el joc de la política dita democràtica mereix una crítica en profunditat, ara que hem observat com d'escassament democràtica resulta i quanta responsabilitat acumula respecte a la irracionalitat amb què escomet els problemes reals de la població. Així doncs, la trajectòria d'un nou pensament valencianista hauria de temptejar el camí contrari

al que s'ha fet. Diguem-ho clar: el nacionalisme és una perversió de la necessària autoestima d'una col·lectivitat. Si el nacionalisme parteix d'un Estat-nació, la perversió sol esdevindre genocidi.

Atrinxerar-se en una il·lusòria nació per a defensar-se d'un Estat-nació ha sigut un fracàs. Desqualificar els elements constitutius dels Estats-nació i alhora protegir les minories culturals podria significar un bon programa intel·lectual, dins del sempre estimulants pensament utòpic. Només parlar d'una hipòtesi de treball, l'encert de la qual encara caldria analitzar. Però no ens espantem davant la nostra nimietat, no siga que altres facen servir la hipòtesi com a pensament d'avantguarda. I al cap i a la fi no hem anat mai darrere de res més que de la igualtat i la llibertat generals, és a dir, de tindre les mateixes oportunitats que tothom a l'hora de desenvolupar-nos com a col·lectivitat i com a individus.

Per un *civilisme glocal* valencià

QUIN ÉS EL VALENCIANISME (laic, progressista i republicà) que pot articular una majoria suficient per superar el regionalisme jacobí o federalista i el provincianisme de fantasia per tal de redreçar la Comunidad Valenciana en un País Valencià culturalment modern, funcionalment democràtic i econòmicament sostenible, després de tres lustres de socialdemocràcia amateur i de tres lustres més de bonapartisme postmodern als governs de la Generalitat?

Les propostes que en els darrers trenta anys s'han presentat, des del centre a l'esquerra i des del sentimentalisme de barraqueta fins al nacionalisme primmirat, com a alternatives connivents o més enllà del PSPV-PSOE i del PP, no han aconseguit ni tan sols l'objectiu de trencar el bipartidisme. Això, però, no nega que en totes les formacions implícitament o explícita al·ludides, en graus ben diferents, hi hagi hagut accions i elements que d'una o una altra manera han contribuït a què el país hagi canviat i prosperat des dels anys seixanta del segle passat. Encara que ni molt menys com gran part de la població honesta voldria ni en la direcció que desitjaríem per poder-nos sentir racionalment orgullosos de la pertinença nacional identitària i satisfets d'un equilibri socioeconòmic col·lectiu respectable.

L'anàlisi de per què s'ha arribat a la situació actual (deplorable o panxacontenta), com també dels fets, les causes i les responsabilitats de cadascú, han estat bastant ben explicades en múltiples textos, la síntesi de les idees dels quals surten o suren en bona part dels articles publicats en el llibre editat per Antoni Furió, Gustau Muñoz i Pau Viciano (2009): *País Valencià, segle XXI. Vint-i-una reflexions crítiques* [el volum anterior d'aquesta mateixa sèrie]. Com bé explica Gustau Muñoz, la fallida del model socioeconòmic del PP suposa un punt d'inflexió. Aquest canvi de cicle pot implicar que els tramposos o prevaricadors públics quedin amb les vergonyes despullades, els hi esclafi la bombolla mítica, i els ingenus cofois vegin clar allò que queda del país màgic després de la cremà del territori i del patrimoni. Fins i tot, dins d'un temps, potser alguns mercenaris de tota mena ens voldran fer creure que es penedeixen de la fins aleshores professionalitat orgànica mentre d'altres aparentaran lamentar-se d'haver fet d'intel·lectuals del règim en la premsa partidista —autòctona, forana o cosina germana— i en les tertúlies de sagristia audiovisual.

En aquesta hipòtesi esperançadora, però, no es desfarà tan fàcilment l'estructura social d'aluminosi conformada amb el fer i desfer napolitanosicilià de la dreta caciquista. Aquesta manera de viure i aquesta praxi de comportament han reeixit gràcies a una sibil·lina campanya de manipulació ideològica amb un sistema de mitjans segregat i instrumentalitzat a la Berlusconi. Tot i així, si l'omniofensiva de la Brunete mediàtica del PP blaverista ha assolit els seus últims objectius després «del colp d'estat ideològic que representà el blaverisme» —en encertada qualificació de Toni Mollà— és perquè va trobar un terreny adobat. D'una banda, perquè força dirigents pirates han fomentat que diferents sectors socials hagin exercit

de corsaris del règim i, d'una altra, perquè s'ha lloiat i adorat la depredació i la manifasseria dels poders presidits pels molt honorables pinxo i escolanet vestit de seda. Al mateix temps, allò ranci folklòric i allò xic dels *events for ever* programat per la Generalitat ha estat beneït per l'església més ultrancera i aplaudit pels nous rics de les tres províncies, mentre que Canal 9 ocultava les despeses del circ papal i esportiu, i amplificava totes les gestes a la manera d'*auto sacramental* de l'estil Madonna.

La política sectària i el tarannà fariseu del PP valencià no hauria quallat sense importants complicitats de (molts) emissors i (bastants) receptors. Perquè desenganyem-nos, el públic de la societat de masses no és idiota; enfront del simulacre d'una cultura populista-glamurosa, moltes audiències fan el joc al poder o fan la viu-viu: a la simulació del poder, la hiper-simulació dels ciutadans, com bé explicà Jean Baudrillard a *Cultura i simulacre*. En aquest sentit, tant Terra Mítica com el continu integral serialitzat que suposa bona part de la programació del canal autonòmic compleixen la funció d'emascarar aquest parc temàtic o aquesta televisió monotemàtica com si fossin de cartró pedra o falses, quan són ben reals. Justament l'enganyosa aparença de Terra Mítica i Canal 9 són dos monuments culturals paradigmàtics que amaguen que la Comunidad Valenciana és el veritable simulacre d'una permanent falsificació (de la democràcia, del progrés, dels valors socials, de la modernitat, etc.). En definitiva, la màxima representació de la impostura, l'estereotip matusser d'un país vampiritzat i devastat (com ha resumit perfectament Antoni Furió en «Repensar el país: un discurs alternatiu sobre la nació»).

Per això el país configurat pel discurs del govern del PP a la Generalitat resulta tan abstracte que és el triomf del des-

crèdit de la realitat — com deia Fuster en relació a la pintura — i encaixa prou bé en el concepte de societat líquida de què parla Bauman. Un país, una llengua i una cultura anul·lades a través d'una política corrosiva sostinguda, reforçada amb les noves tàctiques de l'anomenada comunicació *trash* governamental — que tan bé dissenyà i aplicà Karl Rove per al Bush jr. — i que sintonitzen molt bé amb les velles estratègies indígenes de l'Opus Dei, els Legionarios de Cristo Rey i els Propagandistas Catòlics sota la benedicció de l'arquebisbe García Gasco. Però «aquest país de la mentida pública», com bé assenyala Joan F. Mira, no només funciona així per la propaganda, com tampoc el nazisme va arrelar a Alemanya només per la propaganda, com argumentà Wilhelm Reich en *Die Massenpsychologie des Faschismus*.

I encara que sigui temerari, a hores d'ara cal preguntar-se si — com escriu Vicent Partal — «la dreta espanyolista (...) ha sabut crear un consens sobre la forma de ser dels valencians» o si també ha sabut apropiari-se políticament d'un — no l'únic, és clar — *ésser* valencià a imatge i semblança pròpia i genuïna. Alguns trets caracterials d'aquest prototip els podríem resseguir al llarg del segle XX des de certs elements del blasquisme fins al blaverisme, tot passant per vessants del clericalisme valencià o del franquisme llevatí. La política (malauradament?) és raó però també emoció. I el control (instrumentalització ben intencionada o maligna) de l'emoció, ara i abans, és una tasca primordial no només per generar il·lusions o consens entorn d'un projecte determinat, sinó per combatre l'enemic, per aconseguir el poder i mantenir-lo o per transformar-lo. Així expliquen els discursos sobre la política els teòrics del ram de tot color des d'*El Príncep* de Maquiavel fins a *No pensis en un elefant* de George Lakoff.

Diferents autors, entre ells Ferran Garcia-Oliver i Toni Mollà, han recordat que el nacionalisme valencià elaborat per Fuster va tenir durant bastants anys una component modernitzadora. Posteriorment, i a la vista del darrer quart de segle, no es pot negar —com asseguren aquests autors i també Vicent Pitarch o Joan F. Mira, tots ells en els respectius articles del vol. 1 de *País Valencià, segle XXI*— que el valencianisme no ha reeixit suficientment. Coincideixo amb Toni Mollà que el fracàs recau en els agents socials i polítics del nacionalisme. Potser, no només en ells i elles. Amb tot, a les portes de la segona dècada d'aquest segle, el «valor afegit» que ha comportat modernament el nacionalisme valencià necessita adequar-se, com afirma el mateix autor, a l'actual context social, econòmic i polític. D'entrada, la societat és una altra i molts dels seus integrants també són uns altres. Un 20 per cent de la població la formen nous immigrants, i molts dels fills dels joves que els anys seixanta i setanta del segle passat eren valencianistes progressistes no es senten tan identificats amb el discurs nacionalista ortodox. Molts d'aquells pares tampoc no han romàs fidels a les seves posicions de joventut.

Al meu parer, el nou valor afegit del valencianisme (laic, progressista i republicà), sense vetar ningú, ha de saber engriscar —a més dels encara convençuts— els joves i els immigrants; i, pel que fa als adults, ha de parar una especial atenció en les dones, perquè, en molts casos, elles més que no els homes representen l'avantguarda de les transformacions més radicals aconseguides en la segona meitat del segle passat. Bromes demagògiques i/o masclistes a banda, moltes dones, joves i immigrants estan més predisposats i podran ser més partidaris d'uns plantejaments quotidians radicalment igualitaris, com ara: la democràcia participativa (domèstica, social,

cultural, econòmica, política...); l'equitat fraternal; la sostenibilitat dels recursos (naturals i transformats); la no violència (de gènere, simbòlica, *de iure* i *de facto* —com la militar—, de grups organitzats, etc.); la defensa de la terra, la llengua i la cultura (pròpies o maternes, però amb la valenciana com a vehicular i integradora); una certa comprensió i acceptació de l'altre i dels altres (com la convivència entre diferents, sense intransigències ni sectarismes); la no marginació ni discriminació (dels vells, dels malalts, dels disminuïts, dels *perdedors*...); la vindicació i no ocultació dels afectes; el benestar col·lectiu sense renunciar a l'autonomia personal; l'antiautoritarisme (burocràtic, androcèntric, hereditari) o el rebuig del doble discurs o de la doble moral (tant política com religiosa, tant *forofa* com de capelleta, penya o banda). Valors amb un caire preferentment femení o juvenívol? No tan sols això: valors relativament llibertaris, del nou republicanisme, de la democràcia deliberativa, valors estrictament civils i cívics.

Bona part d'aquests valors ja són defensats habitualment per moltes organitzacions i col·lectius nostres, i practicats per una bona munió de conciutadans. No només cal cercar connexions, atès que en moments determinats o lluites específiques ja es donen, sinó reelaborar-los socioculturalment i politico-econòmicament de manera transversal per crear un consens *glocal* que pugui ser radicalment regenerador de la vida pública. És a dir, en clau local (de persona a persona, de proximitat física, d'espai ciutadà o vilatà, comarcal, interprovincial, entre organitzacions o col·lectius) i alhora en clau global (preferentment i primer dels territoris que conformen la nació lingüístico-cultural catalana, però sense donar l'esquena per principi als parents peninsulars dels nous valencians ni molt menys als pobles i les cultures de la Mediterrània ni tampoc descuidar

els països llatinoamericans que acolliren els nostres avis emigrants i els nostres exiliats). Ara bé, aquest conjunt de valors només poden ser creïbles i influents en amplis sectors populars si aquells que els expressen es comporten cívicament. I això —com molt bé diu Garcia-Oliver— necessita «entre els qui s’hi impliquen habilitat, preparació, sentit comú, ambició i fortalesa».

A tall d’eslògan, l’aposta decidida ha de ser per una *civilitat glocal amb denominació d’origen*. Sense renunciar a allò que hem estat, som i volem ser, hem de ser capaços —com escriu Josep L. Barona— de «continuar construint una comunitat humana més cohesionada» de caràcter *glocal* valencià, o sigui, del domini català nacional/universal. La marca o la contrasenya tal vegada ja no convé que sigui el *nacionalisme valencià* o el *valencianisme nacional*, tan fàcil d’atacar i tan embrutat pels enemics interns i externs, sinó el *civilisme* o la *civilitat* radical del País Valencià. Arribats en aquest punt, és poc operatiu entestar-se en aspectes de terminologia ideològica, perquè —com bé diu Barona— «el que queda per fer no és tant una qüestió de lleis o d’institucions —que també— com d’actituds i de transformacions dels valors socials». És ineficaç entossudir-se en oposar valencianisme nacionalista a anticatalanisme valenciano-espanyol ja que —com molt bé proposa Antoni Furió— «l’alternativa ha de ser un discurs crític i radical i no una altra narrativa nacional de signe contrari».

És evident que per dur endavant una alternativa amb possibilitats d’esdevenir suficientment majoritària cal dotar-se d’instruments adients. En Juli Capilla parla de «convergir cap a una entesa extensa», Adolf Beltran suggereix «definir una plataforma» i Carles Mulet proposar «bastir un intel·lectual col·lectiu». Si aquest últim autor es refereix a un partit, millor obli-

dar-ho. En la societat i cultura de masses, com en la societat de la informació i del coneixement, els *intel·lectuals col·lectius* que millor fan d'organitzadors socials i vertebradors ciutadans són els mitjans de comunicació i, sense ells, pràcticament no es pot fer política de gran abast. És imprescindible que la plataforma o moviment per una *civilisme glocal* valencià —sense descuidar les activitats mobilitzadores o organitzacions com, entre d'altres, el moviment de l'Escola Valenciana o Acció Cultural del País Valencià— intenti influir en tots els mitjans possibles i en promogui de propis: periòdics, revistes, webs, mitjans *socials* (tipus *facebook* o *my space*) i audiovisuals digitals, que es sumin a la producció editorial, les col·laboracions en premsa i alguns mitjans modestos que fins ara han estat les principals eines mediàtiques del nacionalisme valencià.

Ximo Puig

Més País. (Guanyar el paradigma)

EN AQUESTS TEMPS D'INCERTESES en què ningú sembla saber cap on anem i com podem defugir la catàstrofe, repensar el País Valencià és tan urgent com temerari.

La globalització apareix en un àmbit universal sense govern, sense institucions, sense regles. I enmig de l'embolic, l'antic estat-nació recorda per la via dels fets la seua reafirmació com a espai polític *natural* tot i aprofitant l'avinentesa per —en el cas europeu, especialment— recuperar sobirania cedida envers l'estat supranacional i en la descentralització cap a les nacions i regions sense estat.

La cosmovisió de la crisi —sense full de ruta— condiciona tota l'agenda i, d'una manera gens neutra, l'impuls centralitzador. Una crisi mundial que no afecta, però, de la mateixa forma tots els indrets. En el cas valencià hi ha una singularitat que accentua la profunditat de la recessió estructural, assolida després d'anys d'un model de desenvolupament arrelat en la desmesura immobiliària, la depreciació del medi ambient i l'exaltació de la banalitat en detriment de la cultura, de la recerca i de la innovació.

Totes les llums roges d'alarma ací s'havien encès fa molt de temps mentre l'èxit s'associava al diner fàcil i, en cap cas, a

la formació del capital humà o la captació d'infraestructures. El model PP, envoltat en la banderola de la prosperitat *exprés*, abandonava a la seua sort els sectors industrials que havien aconseguit desruralitzar l'economia valenciana i ho fiava tot al sol —somniant la Florida europea— i al sòl urbanitzat fins la darrera muntanya.

La dècada prodigiosa ha estat la gran oportunitat perduda per a la modernització econòmica i social del país, per posar les bases per a un nou patró de creixement basat en l'educació de qualitat, la implantació de la societat del co-neixement, el suport a la competitivitat dels sectors industrials i la potenciació efectiva dels recursos del món agroalimentari i turístic.

No hi ha hi hagut política en sentit estricte. Ha estat una apologia del *laissez faire, laissez passer*, combinat amb un intervencionisme incentivador d'una injecció enorme de recursos per facilitar l'especulació.

Per tant, el que ha passat no ha estat un terratrèmol accidental. Ni en la gran crisi global, ni en la peculiaritat valenciana. Hi ha accions de govern responsables i dirigents responsables tant per allò que han fet com per allò que han deixat de fer.

PERPLEXOS A L'HORA DE LA POLÍTICA

Certament l'esquerra no ha encertat anàlisi ni proposta i la dreta s'ha consolidat en una centralitat estranya al si d'una societat oberta conjugant folklorisme, apropiació dels espais públics i una intervenció patrimonialitzadora de les institucions, agenollades als peus dels interessos partidaris.

Tanmateix, ni tot el que ha dit l'esquerra estava desenfocat ni el paper de la dreta ha estat ni molt menys l'adequat per al país.

Sorpren que l'èxit electoral esborre la crítica ben fonamentada d'un temps que ha projectat les ombres viscudes en el moment actual. Ara —potser amb més contundència que mai— s'han constatat les errades estratègiques, les conseqüències de l'oportunisme i el preu de la devaluació identitària.

Per això, és difícilment qualificable la baixada de braços o, fins i tot, la mirada cap a la dreta per trobar una eixida progressista. Tan absurd seria mantenir-se en una mena d'ortodòxia recalitrant allunyada de les noves realitats com assumir la derrota que no és altra cosa que fer de tots el paradigma de la vella/nova dreta regional.

El món ha canviat extraordinàriament. Les receptes del neofusterianisme potser no valen però el renaixement del valencianisme no pot créixer del no res ni molt menys de les cendres d'una falla ideològica populista, xovinista i mancada de qualsevol arquitectura intel·lectual democràtica.

La gran crisi demana a la política solucions. Els *neoon* que han campat al seu aire per tot arreu ara s'amaguen als quaters d'hivern esperant una nova oportunitat per a la desregulació, la liquidació de l'estat del benestar i la uniformització neoliberal.

El País Valencià, no sé si serà o no però, en qualsevol cas, d'una manera inevitable serà al si d'un món en transformació. Les nostres forteses i febleses hauran de situar-se en un espai on les fronteres culturals lluitaran per la seua visibilitat o claudicaran per a sempre.

Pot haver-hi una eixida valenciana de la crisi que dissenye un nou model de desenvolupament arrelat en valors progressis-

tes amb una estratègia concebuda des d'ací atenent les exigències de l'entorn o bé podem continuar instal·lats en l'assumpció d'una subordinació sense capacitat de decisió autònoma.

Cal un nou inici també d'un valencianisme plural on puguen conviure opcions i sensibilitats sense aiatol·làs que dictaminen la doctrina vertadera. Respecto totes les opinions sobre la reformulació del país. Tanmateix, des de les meues conviccions socialistes i valencianistes, només entenc un país impulsat des de la transversalitat sense exclusions i amb la trobada de totes les mirades. El principi de la convivència democràtica, després del segle que hem passat, no és només l'axioma, és —probablement— el marc que conté tots els valors republicans.

Canviar el paradigma instal·lat no pot fer-se només des d'una part molt minoritària del poble valencià que excloga la majoria social sota una autoritat mai no compartida. El nihilisme no porta enlloc. Massa vegades en els diversos territoris del valencianisme i de les esquerres es respira un aire derrotista més aviat propi de la sala de visites d'un psicoanalista.

Hi ha molts espais universitaris, culturals i cívics que al si de la societat mantenen diverses hegemonies al marge de les insuficiències de la política. Vulguem o no, però, la crisi ha donat a la política l'oportunitat de reivindicar-se. El neoliberalisme autòcton beu de les fonts desreguladores i, a la vegada, de l'herència intervencionista, deixa en mans dels promotors la construcció de les ciutats però ocupa àrees de negoci per afavorir noves castes. Ara quan la realitat de les xifres li treu tota la raó demagògica del nou *Levante feliz*, és el moment de posar les bases del paradigma d'un país valencià modern, socialment avançat, cohesionat i compromès amb el patrimoni cultural i natural.

Els números rojos que ens situen en el pitjor escenari de creixement negatiu de les comunitats autònomes de l'Estat espanyol —mig punt el darrer trimestre— o en la consolidació d'una renda per càpita molt per baix de la mitjana i, fins i tot, en situacions més negatives que Ceuta i Melilla en els més diversos paràmetres, o la constant confirmació dels nefastos indicadors en educació —fracàs escolar d'un 40 per cent— o en sanitat —a la cua en llits hospitalaris o llistes d'espera—, han punxat definitivament el globus d'un liderat tan extravagant com el patèticament instal·lat en l'imaginari d'un país fabulat. S'ha acabat la festa. Ho entenen, però, els ciutadans com a fruit de les insuficiències de l'autogovern? Malgrat tot, no, de moment, no.

CANVIAR L'ESPILL

La urgència en la transformació de la vessant mediàtica resulta inqüestionable. El paradís recreat pel paradigma de la dreta ha comptat amb un univers molt homogeni en els mitjans de comunicació hegemonitzats per la televisió pública expropiada pel partit governant a la Generalitat.

El blindatge armat des de la concessió de les llicències audiovisuals que limiten el pluralisme als diversos matisos empresarials, grupals i religiosos de la mateixa orientació, l'absència d'alternatives, la permanent persecució dels mitjans que han mostrat objectivitat o si més no una certa independència, dificulten d'una manera considerable l'obertura d'un veritable i sincer debat democràtic.

La fractura esdevé perillosa per a la salut cívica, per a qual-sevol projecte de progrés i, molt especialment, per a la nos-

tra llengua que resta marginal en la comunicació. El valencià ha sobreviscut tres segles fora de l'oficialitat, però ¿quant de temps podrà sobreviure en l'era de la globalització sense l'ús normalitzat en l'àmbit dels mitjans? En la meua opinió, la revalencianització passa en gran mesura per l'enfortiment de la llengua en l'ús social i en la comunicació. Una obvietat, sense dubte, a la qual cal donar-li la prioritat que pertoca.

L'agenda de la construcció d'eixe paradigma valencianista, modern i progressista ha de capficar-se en remoure un mapa tancat del fet comunicatiu i en l'impuls d'un espai informatiu valencià potent. Promoure més veus i enfortir les presències alternatives formen part de la urgència de redreçar el país.

Les dificultats greus de l'economia no poden de bell nou fer que es deixe de banda la transcripció del relat en les mans d'un esperit totalitzador, obsessionat constantment en esvaïr la llum de la dissidència.

Tanmateix, sembla un poc patètic refugiar-se en el fatalisme. A hores d'ara, amb les tecnologies de la comunicació al si de la societat del coneixement és possible més que mai vèncer la incomunicació. Si en altres moments històrics —amb molt major dificultat— les forces del progrés han aconseguit canvis socials sense més recursos que la pròpia capacitat d'homes i dones posant en marxa la seua ambició col·lectiva de transformació, en aquesta primera dècada del segle XXI no podem amagar-nos. La comoditat, la incapacitat d'implementar acords, la falta efectiva de compromís només serà la nostra responsabilitat.

EUROREGIÓ, SENSE COMPLEXOS

La tirania de l'anticatalanisme ha resultat tan absurda com ineficaç per als interessos valencians.

Admetre en conseqüència la realitat d'uns fets comuns sense oblidar en cap cas les singularitats, és un pas que s'ha de donar per superar la fronterització que, a la fi, només actua en detriment de les opcions de futur de tots els territoris de l'arc mediterrani i molt específicament d'aquells que compartim trets culturals essencials.

Quin és el problema?

L'actual president de la Generalitat Valenciana no passa un parell de setmanes sense reunir-se amb el president murcià però mai s'ha reunit amb el president de Catalunya. Indubtablement, fins i tot des de les posicions més refractàries, la reformulació de les relacions amb Catalunya és una peça angular de l'impuls al desenvolupament, frenada només per la manipulació de qui sempre posa per davant l'afany electoralista. La dreta valenciana viu del «*xollo* anticatalanista», de l'excitació de les baixes passions tribals, de la falta de respecte a qui diuen representar. Saben el que fan. Quin dirigent del PP en una conversa privada s'atreveix a negar la unitat de la llengua o la necessitat d'articular espais de reivindicació i acció conjunta? Quin o quina acadèmica de la llengua no sap que l'única manera de garantir el futur del valencià és a través de l'aposta global, des de la relació efectiva i transparent de tots els territoris que compartim idioma?. Digueu-li cinisme, hipocresia o, senzillament, el més mediocre i senzill camí per mantenir el poder.

A l'hora de la veritat en qüestions claus com el finançament, les xarxes de transport, la visió de l'economia produc-

tiva, ningú amb un cert sentit de la racionalitat pot no assumir l'estricta necessitat d'articular un discurs compartit en un context on la cooperació és l'única eixida per competir.

En el marc europeu —si mirem per l'interès valencià— l'euroregió sense visions localistes ha de constituir-se com una aportació per a la construcció d'una Europa més cohesionada i, per tant, en el nostre cas, deixar de ser un tant perifèrics.

La centralitat es guanya amb liderat de país. Opcions ridícules com l'anomenat «*eix de la prosperitat*» amb Madrid i les Illes Balears són focs artificials que han durat allò que la conjuntura partidària ha permès.

L'arc mediterrani representa més de la meitat de l'economia de quasi bé tota la península ibèrica i, objectivament, ningú no pot dubtar de la potencialitat d'un desenvolupament potent, sostenible i obert als territoris de l'antiga Corona d'Aragó que mantenen des de l'autenticitat un arrelat procés històric i des d'on poden orientar tot un seguit de sinèrgies.

És el cas de la participació en xarxes com la Fundació Ramon Llull que d'una manera institucional organitza —per primera vegada en la història— la potenciació de la llengua arreu el món des d'una visió plural, des del respecte a tots els accents, des de la diversitat i atenent la urgència de trobar l'espai propi de difusió i promoció internacional. L'absència de la Generalitat Valenciana només pot entendre's en el context d'un relat de complexos, autoodis i moltes dosis de populisme mesquí. La xarxa de municipis valencians Ramon Llull pretén provisionalment donar-li suport amb la seua presència a la indústria cultural, als creadors del nostre país que malgrat el menyspreu del govern valencià mostren cada dia la seua vitalitat.

En l'àmbit universitari, la xarxa d'universitats Joan Lluís Vives que es constituí en Morella fa ja més d'una dècada, ha

aconseguit sumar pràcticament totes les universitats públiques i privades dels territoris que compartim llengua des de la universitat de Perpinyà fins la d'Alacant o Elx. Des de la normalitat, des de la raó, des de la voluntat de treballar junts en tot allò que ens és comú i tot allò en el que és possible sumar potencialitats.

El País Valencià en l'era de la globalització —i en aquesta fase de la crisi— té l'oportunitat de reformular-se. Per això, caldrà obertura intel·lectual, capacitat de superar clixés però sobretot voluntat sincera de construir país.

El que ha fracassat és el paradigma conservador. El projecte polític sustentat en un model de creixement depredador de recursos, els negocis ràpids, l'absència d'una estratègia territorial i la banalització de la identitat ha de ser superat, canviat i modernitzat en profunditat.

La solució no pot subsumir-se en una alternança d'adjectius lluny d'una transformació substantiva.

El nou paradigma, però, no podrà nàixer del no res. Cal dotar-lo de la solvència i la contemporaneïtat que exigeix el moment, guanyant la batalla del llenguatge que, a la fi, identifica els conceptes.

Un paradigma progressista, valencianista, transversal, autònom, intercultural, innovador, socialment avançat, igualitari, incentivador de nous drets cívics, és possible. Des dels anys 60 hi ha hagut extraordinàries aportacions en la configuració del País Valencià modern que cal aprofitar, com després totes les experiències i els avanços indubtables de la instauració de l'autogovern i moltes altres visions actuals en la via de transformació, mai de submissió.

La claudicació no és només una derrota injustificable, és un immens error.

Les cartes marcades

ELS ELECTORS introduiran la papereta a l'urna. Directament i sense passar abans per les mans del president de la mesa, que és qui empentava el sobre cap a dins, prèviament identificat el votant. Trenta anys després dels primers processos electorals emparats per la Constitució, la gran reforma legislativa del sistema que es dissenya permetrà que el subjecte faça servir els dits de la mà per a ficar la papereta en el contenidor. Tant s'hi valdrà la mà dreta o l'esquerra. El votant assoleix, tres decennis més tard de la restauració democràtica espanyola i traspassada la frontera que separa el segle XX del XXI amb totes les prestacions tecnològiques, una autonomia impensable en el procediment que mobilitza i coordina la voluntat del ciutadà i l'activitat psicomotora necessària per a executar l'acció de votar. Ja no caldrà la funció mitjancera del president, tot i que continuarà havent-hi la vigilància estricta dels components de la mesa electoral, interventors, apoderats, policia local i Guàrdia Civil. Com diria l'astronauta, un petit pas per a l'home, però un gran pas per a la democràcia. Transcendental? I tant. Qualsevol nimietat, per simbòlica que resulte, assoleix la categoria de transcendent —i per què no històrica?— en un escenari on es juga amb les cartes marcades.

Són les regles del joc. Allà i ací. En tots els camps socials d'acció i d'interacció. A Espanya, al País Valencià, entre Espanya i el País Valencià, i entre aquesta geografia i la de rodalia. Les cartes es marquen perquè guanye el mateix. O per impedir-hi l'avanç del contrari. Allò més sorprenent, allò vertaderament sorprenent, és la conformitat quan no l'entusiasme amb què hi juguen tots plegats, malgrat conèixer el resultat de la partida. Qualsevol anàlisi i projecció que tinga a veure amb la qüestió identitària al País Valencià ha de considerar, inevitablement, un marc de referència. La nostra realitat, la del temps actual, ens ve condicionada, i de quina manera, per una transició lamentable del tardofranquisme, que en el cas dels nacionalismes no espanyols va donar com a resultat, si més no en el País Valencià, un espai de renúncies permanents en el conjunt d'uns camps d'actuació en què ciutadans, agents polítics, econòmics, culturals... disputen unes posicions que sempre ocupa, hegemònicament, l'enemic. Es tracta d'un joc amb les cartes marcades i, et poses com et poses, el marge de maniobra és tan limitat com esgotador.

Algunes de les primeres vint-i-una reflexions crítiques del volum *«País Valencià, segle XXI»*, com ara la de Vicent Pitarch, aclarien, confiem que definitivament, el paper de Joan Fuster com a figura de referència en la mobilització d'un nacionalisme modern i emancipador durant la segona meitat del segle XX. Prou feina va fer l'assagista de Sueca il·lustrant un paisatge d'indigència intel·lectual i folklore ranci, perquè una colla de desagraïts i interessats s'entesten a descontextualitzar algunes de les seues aportacions, a fi d'acomodar el discurs a les pròpies ambicions, més personals que no polítiques. Hi ha un fet, però, que acostuma a deixar molt de banda, també interessadament, el revisionisme domèstic. I és el colp d'estat

que, sota el nom «Batalla de València» — «una discreta massacre», com la va definir el sociòleg Josep Vicent Marquès — va capgirar, entre els anys 1977 i 1979, tot un moviment — plural, jove i regenerador — que tot just abans del descens i la desmobilització política dels vuitanta lligava, també amb diferents matisos i intensitats, la qüestió nacional i la de classe. Però ajustar l'emancipació nacional i la dialèctica dreta/esquerra era massa, fins i tot per al reformisme acabat d'instal·lar en la política espanyola. I això explica, entre altres factors, l'espai de renúncies heretat i cultivat fins a esdevenir el cul de sac del present, i el panorama més aviat sinistre que se'ns presenta a l'horitzó.

L'Estatut d'Autonomia del 1982, degudament ajustat als marges insalvables imposats per la dreta juntament amb una determinada esquerra espanyola disposada a qualsevol transacció a canvi de gestionar més tard o més d'hora el govern, donava la mesura de qualitat democràtica assignada a aquesta demarcació. El sistema electoral de llistes tancades, proporcionalitat esbiaixada a favor dels partits majoritaris — regla d'Hondt —, barreres electorals addicionals (obligatorietat de superar el 5% dels vots en la circumscripció autonòmica, quan el règim electoral general i el de la majoria de comunitats autònomes de l'Estat només exigeix el 3% de vots en la circumscripció provincial per assolir representació institucional), consolidava l'hegemonia dels dos partits majoritaris de projecció espanyolista — tot i les tonalitats regionalistes que exhibeixen ocasionalment —, alhora que sentenciaven l'accés (i constrengien l'acció, divulgació i penetració) de les opcions minoritàries, entre les quals, i sobretot, les de caire nacionalista no espanyol. Amb més motiu, si basculaven a l'esquerra. El País Valencià ha estat un gran laboratori quant a restriccions

democràtiques. La segona gran reforma de l'Estatut d'Autonomia, l'any 2006, malgrat la pirotecnia verbal entre les organitzacions polítiques, tampoc no va canviar el sistema electoral. I no serà per manca de models vigents a l'entorn europeu. Laberració va arribar fins a l'extrem que les autonòmiques del 2007 es van celebrar d'acord amb una llei electoral derogada per l'Estatut acabat de reformar. I no ha passat res. Quan es juga durant més d'un quart de segle amb les cartes marcades, i tots els jugadors accepten de bon grat les regles, deu significar que ja els va bé als qui gaudeixen de la partida. I això a pesar que, del 1983 ençà, l'espai residual a què s'han vist abocades les opcions minoritàries ha esdevingut un camp de batalla per disputar-se la misèria atorgada per les regles del joc. Una foguera permanent que ha cremat vanitats i liderats, alhora que ha nodrit una tradició de fracassos, escissions i projectes condemnats d'antuvi, tot i les falses esperances alimentades mitjançant aplecs, trobades, urgències culturals, manifestos cívics i festes majors del santoral identitari.

Si hi ha cartes marcades en el terreny electoral, difícilment es poden amagar en els camps educatiu, lingüístic, territorial, productiu o audiovisual, entre tots els que interactuen en el marc geogràfic, i refermen o desmantellen el fet nacional (entès com distint i oposat a l'espanyol, amb independència dels supòsits teòrics quant a beneficis compartits —encara per demostrar—, ja siga cooficialitat lingüística, distribució de rendes, ordenació del territori, model productiu o societat del benestar). La celebració passada dels 25 anys de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, tot i la sobredosi d'autocomplaença, va posar en relleu, no només la insuficiència d'un text legislatiu sense capacitat sancionadora ni afectació als àmbits administratiu o audiovisual (públic i privat), entre

d'altres. També el fracàs de les polítiques adreçades a la hipotètica normalització lingüística. Les estadístiques sobre l'ús social i la involució del català en els darrers anys són ben eloqüents. Per descomptat, els impulsors de les rebaixes tenen la consciència tranquil·la i, com s'acostumava a dir, la satisfacció d'haver complit amb els deures. També jugaven amb les cartes marcades: condicionats, no tant pel (fals) conflicte lingüístic —una forma d'esquizofrènia—, com pel conflicte (real) derivat dels danys electorals amb què amenaça permanentment la caverna. De poc els va servir intentar recloure «el conflicte» en els pessebres blindats del Consell Valencià de Cultura, primer, i de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, després. La convivència remunerada entre mercenaris i analfabets, tinguen o no la paret plena de diplomes, tampoc no s'ha revelat com un encert polític, però ha provocat la caiguda d'alguns mites en els districtes universitaris. Perversitats que les universitats valencianes, amb la seua màniga ampla, tampoc no s'atreveixen a posar fi. O, si més no, a aplicar un règim d'incompatibilitats entre la ciència i el negoci. Pel que respecta al món educatiu, no cal insistir en les deficiències estructurals que han aflorat amb la doble xarxa i a propòsit de la qual, en combinació amb els efectes de l'allau migratori, algunes veus des de la Sociologia ja han advertit de la possible davallada a refugi ètnic en un context de recursos disminuïts que es destinen al sistema públic. Obviarem, de pas, la càrrega addicional imposada als ensenyants, encarregats quasi en exclusiva de «fer País» entre les noves generacions que van accedir a l'educació sota el paraigua de la societat democràtica. Construir el País? Amb quins mitjans? Només durant l'horari escolar? I després...? Qui controla l'oferta televisiva, els videojocs o la navegació informàtica i la xarxa de relacions potencial? En quina llengua opera

aquesta realitat? En aquesta baralla no queda una carta sense marcar. Però no falten romàntics que encara confien a que el País Valencià el faran els mestres, o no es farà. Santa Llúcia els conserve la vista.

Si la llengua, entre d'altres símbols amb els corresponents aldarulls i renúncies, conforma un dels principals trets de l'imaginari nacional, el territori és l'espai físic per excel·lència. Relacions socials, model productiu, ocupació i projecció conformen el present i defineixen el futur. Si no ens agrada, a l'univers virtual podem triar *Second Life* o configurar-ne un altre, ajustat als gustos particulars. Però l'espai físic és el que és. Més exactament, el que en queda. La devastació ha assolit dimensions irreversibles. Aquest, cal suposar, no era el País Valencià que es reclamava a les primeres manifestacions de la transició democràtica. Però, ara mateix, entre els agents polítics amb influència decisòria, ni entre els eterns aspirants a transformar la societat, no sembla emergir cap alternativa sòlida encarada a canviar/preservar/racionalitzar els usos del sòl. Això afecta el model productiu, el món del negoci, l'especulació institucionalitzada, la xarxa d'influències, la distribució dels excedents... Un exemple de l'absurditat —un entre tants— el trobem al Port de València. Ningú no sembla oposar-se a convertir el litoral en una imitació de Hong Kong. El tràfic de contenidors, i el de les mercaderies previstes en el conte de la lletera, reclama noves ocupacions de sòl (infraestructures, en diuen), amb els inevitables sacrificis per a la ciutadania. La de l'urbs i la que patirà els efectes col·laterals al llarg del litoral afectat. I tot això en un horitzó d'esgotament (i de reorientació de prioritats per a evitar el col·lapse energètic) dels combustibles fòssils que, abans del que puguem imaginar, hipotecaran qualsevol fantasia sobre «el nostre Hong Kong».

Quin territori, si en deixen, farà de contenidor per a l'imaginari «nacional»? La qüestió territorial, referida al marc legislatiu o quant als usos, també amaga un bon feix de cartes marcades.

Hi ha altres camps i múltiples variables que podríem abordar, totes relacionades amb la qüestió nacional. Parem atenció, ni que siga de passada, a l'entramat de la comunicació i a l'espai audiovisual que patim. Els mitjans de comunicació al País Valencià, sobretot des de la primera meitat dels anys 80, han esdevingut un paisatge de conformitat, derrota i rendició constant. La transició, en aquest camp, fou curta. No només s'hi va caure en la temptació del capital hegemònic i aliè al «país que ja anem fent», com cantava Raimon. És que s'hi van llançar de cap i a la primera ocasió en braços de l'enemic. Cap projecte periodístic aliè als grups empresarials forasters, o als vestigis més reaccionaris del terreny, va sobreviure a les il·lusions dels promotors. Idealisme, professionalitat i potser un futur menys uniforme van ser sacrificats, com una forma més d'ofrenar noves glòries a Espanya. La insolvència, econòmica i ideològica, també forma part dels trets identitaris. La premsa primer, però després les emissores radiofòniques i amb el temps les freqüències de televisió, han esdevingut un paisatge sucursalista, un espai de colonització de continguts i d'insult a la intel·ligència. A jornada completa. Enamorats de l'enemic, com és costum, continuarem aplaudint les reserves índies on situen alguns periòdics la llengua cooficial —i encara gràcies—, quan no demanant almoïna i posant-li ciris a Santa Rita per a treure el cap en algun espai, residual, dels mitjans de l'adversari. Que són tots. I com a colofó de l'estratègia informativa reclamarem, amb la indignació que calga davant les restriccions i atacs de la caverna, la presència —testimonial— de TV3 i dels altres canals de la Corporació Catalana de Mitjans Audi-

ovisuals, mentre evitem assajar estratègies de recuperació del nostre espai públic audiovisual capturat, devaluat i malversat, el qual continuarem pagant malgrat tot. Missió impossible, a pesar que no faltaran, en les vigílies electorals, els tradicionals manifestos d'intel·lectuals, artistes i professionals, reclamant la democratització dels mitjans públics. Sense oblidar les protestes d'alguns damnificats pel tracte, que també competeixen en el mercat del vot. Acabat l'escrutini, però, tornarem a les rutines habituals. Un declivi que ens aïllarà i subordinarà, encara més, en un context de tecnologies emergents, xarxes i relacions socials marcades per les noves generacions de ciutadans. Desdibuixat del tot l'antic imaginari, per bé que continuarà aportant durant un temps guanys a tots aquells que s'han instal·lat i treuen profit del parc temàtic, es fa evident la dificultat d'esbrinar a mitjà termini un país —millor dit, un paisatge— que no haja sucumbit totalment a la mediocritat imposada en tots els camps pels poders hegemònics i els seus agents: polítics, econòmics, comunicatius...

En aqueix horitzó, qualsevol proposta de redreçament nacional, aliena a les acostumades renúncies i a les que sobrevinguen, invalida tota la col·lecció de líders amortitzats, sigles consumides, empreses insolvents, trajectòries devaluades, productes caducats i d'altres formularis probablement útils en la segona meitat del segle xx, però sense capacitat d'emocionar a hores d'ara. Qualsevol nova inversió generacional enfocada a recuperar el fil de la història interrompuda trenta anys arrere, haurà de considerar les noves variables de la societat globalitzada, amb les seues fallides, amenaces i oportunitats, sense oblidar que es mou en un terreny de joc amb les cartes marcades i unes regles fixades per l'adversari. Allò que fa temps se'n deia les condicions objectives i subjectives.

Punts de meditació civil

FEAIA VINT-I-CINC ANYS que un servidor, valencià en exercici, no havia resistit la temptació de fugir del cap i casal durant la setmana de falles... Em sap greu —i em reafirme— que la nostra fama «turística» tinga un fonament tan poc sòlid en una tradició adulterada i hipertrofiada que vol amagar el negoci d'uns pocs, aprofitant la badoqueria, la ingenuïtat d'uns altres. Qui diu falles, diu gaiates, diu fogueres o *hogueras*. Ja sé que hi ha gent ben intencionada i fins i tot patriota en aquest món i que el foc purifica moltes coses. Vull anar més endins. Aquests dies m'ho han permès.

I. ALTRA VEGADA ELS NOMS

De la llengua. No m'agrada impartir doctrina i menys encara després de mig segle de predicar a les classes. No és el mateix la càtedra que el carrer: ho sé. No podem admetre, però, que en les qüestions fonamentals cíviques, els polítics, els mitjans, els sequaços vagen sistemàticament contra la Universitat. Vicente Rambla —13 de febrer— «creu inadmissible que es considere la *Comunitat* i Catalunya un lloc on es com-

parteix la mateixa llengua». Ell —valencià del nord— sap perfectament que diu una cosa contrària a la veritat, perquè ha passat i passa sovint la ratlla de la Sénia sense canviar un bri la seua verba. Catalana, òbviament.

I l'Acadèmia Valenciana de la Llengua no ha dit mot. Estic convençut que és una entitat prescindible —com el Consell Valencià de Cultura, però em dol profundament que amics meus que en formen part mantinguen un oprobios silenci quan els nostres dignataris polítics menteixen, tergiversen, difamen i embullen. El poble menut —el més digne de respecte— és objecte d'engany, de desinformació, de manipulació. La paraula *català* ha esdevingut suspecta; però totes les giragonses del món, els jocs lingüístics, els diasistemes i falòrnies semblants no són capaços de substituir-la. Parlem «clar i català»: el valencià és català, agrade o no al senyor Francisco Camps o als que el voten cegament. El fet que una idea no ens agrade no implica que siga falsa. No obligaré ningú a dir —o parlar— català, però exigiré que m'hi deixen a mi i als que volem mantenir la racionalitat i no argumentar amb la ventresca.

No manca qui ho ha volgut compondre amb el doblat «català-valencià» o «valencià-català». Ànimes cànides, és inútil. D'açò a dir que el català prové del valencià —que més voldríem—, no hi ha més que una passa. Les mitges tintes s'esvaeixen prompte. Amb tot el meu respecte per les varietats «genuïnes». No, per les corruptes. Ja m'enteneu.

Del país. Una renúncia més. Ens han imposat —jo no he obeït— una grotesca «Comunitat». I creuen que, si ho diuen en català en un context castellà, queden millor i en pau amb la seua desnerida consciència! De l'expressió «Comunidad valenciana», se'n burlava fins i tot el seu mateix inventor, el frustrat banquer Attard. No ens agradava *regió* a uns, ni *regne* als altres

—queden republicans?—i el *país* no era cap invent. Almenys des del segle XVII circulava l'expressió sense cap sotrac perceptible. Els objectors i adversaris del *país*, no sé si s'espanten del plural o, més aviat, creuen que *el País* és Espanya; i el diari —ai, tan progre— hi ha contribuït força.

Què podem esperar d'un país on els dos diaris principals es diuen *Levante* i *Las Provincias*: val més no triar per a no haver de prendre! Potser no donem per a més. Hi ha ciutadans honrats que se'ls trava la llengua en dir País Valencià. I *ells*, sense complexos, diuen Comunidad. A mi, Comunitat valenciana no se m'entravessa perquè no ho he dit mai. I, gràcies a Déu, no sóc l'únic.

2. BORDS O RENEGATS

No sé quin dels dos adjectius és més oprobios: eviteu-los, que denigren. Malparit o fill de mare o pare poc conegut, ningú no vol ser o parèixer. Ignorar els orígens, però, ve a ser el mateix. Tergiversar-los, també. Algú preferirà descendir directament dels ibers o dels visigots —dels moros, no, per favor— o dels quatre cavallers arplegats del Cid... Primer moros que catalans?

«No renegueu de vostra sang, oprobi / pel fill que n'és apòstata! / Per honra té ser bord. Son cor espuri / sols posa arrels paràsites», va afirmar el nostre poeta. Ja em direu, aquelles senyores i aquells senyors que porten cognoms Albinyana, Aleixandre, Badia, Ballester, Barberà, Bataller, Belenguer, Benages, Blanquer, Boix, Borrull, Bosc, Burguera, Caballer, Camps... (m'ature ací, ja n'hi ha prou), d'on vénen, de la lluna? o dels nius de cigonyes? Per molt que vulguen, ho tindran mal

de llevar-se l'estigma de ser catalans. I formen un percentatge ben alt del nostre repertori de llinatges. «Canten papers i menten barbes».

És clar que tothom és lliure de renegar. Un il·lustre geògraf valencià —de l'Opus, per més senyes— em deia fa anys que ell «era un renegat». I ho deia com a excusa o desgreuge, més que res referint-se a l'abdicació de la llengua que no volia parlar. Més honorat que els nombrosos valencians que defenen la *seua* llengua en castellà.

Encara que pug semblar el contrari, la senyera és l'antiborderia, la «contrarenegació». M'explique: per molt que s'eixample el blau, les barres —són més vistoses— dominen, comanden. Reconeixen d'on venim. No ignore que el blau és un actiu tòxic i que ha provocat una baralla estúpida en la que molts ens hem enganxat els dits. Em pregunte: si l'augment de la bandera de la ciutat, en lloc de ser atzur, haguera estat d'una altra color no feixista, hi haguera hagut tant d'enrenou? La corona fa patxoca, és ver. Com és que hi ha tants de monàrquics? I els blasquistes, on són? En Manuel Sanchis, altrament, em deia que com podien anar el Barça i el València mestallenc al camp amb la mateixa bandera. A mi tant se me'n dóna. Però les barres són comunes, coincidents, iguals, com la llengua.

3. QUI TÉ POR DELS PAÏSOS CATALANS?

Més preguntes. És mal de fer negar la realitat lingüística i cultural de l'espai catalànic. Uns l'han anomenat Gran Catalunya —o Catalunya, tot dret, és més senzill—, altres n'han dit Països-de-llengua-catalana; jo preferesc dir Països

Catalans, sense defugir-ne les connotacions polítiques. La reticència —fins i tot dels «catalanistes»— a emprar aquesta denominació respon a una prudència que ratlla en la covardia, en uns casos, i en altres, a la malvolença de considerar-la una opció irredemptista i imperialista... Ja em direu!

Els pobles acomplexats, els que més solen generar auto-odi, es refugien sovint en la xenofòbia: el perill sempre ve de l'exterior. Combinem-hi la tradicional animadversió pel veí i ja ho tenim: «el perill català». Queda algú que es crega que el poble català estricte vol annexionar la nostra tribu? Que s'ho faci mirar. Ja és difícil trobar un principatí que sàpiga què hi ha més al sud del riu de la Sènia... Els que voldríem —o volem— uns Països Catalans articulats, cohesionats (que no vol dir sotmesos) pensem que és l'única possibilitat de supervivència enfront dels que se senten amb la força «*de los trescientos millones*» (comptant-hi els *quechuas* i els *aymarás*) o enfront de la globalització, força més perillosa.

La por dels Països Catalans s'ha imposat, sobretot, entre els polítics que temen la pèrdua de qualche vot. Jo crec que el votant, en canvi, castiga la simulació, l'engany, la mitja tinta. No hi entenc, tanmateix, en matèria electoral. Ni en estratègies. El que sé és que el primer intent de prohibició de les emissions de la TV3 en territori valencià va partir d'un amic meu, en nom del Partit Socialista del País Valencià, quan... comandava! I també van ser els responsables de la deshomologació dels títols de català/valencià entre les Illes, el Principat i el nostre país. Ara, però, mantenen vergonyantment les seues sigles.

En aquest nostre país tan procliu a l'insult —fins i tot cordial: *desbonrat* pot ser carinyós—, l'afronta més grossa que et poden dir és «catalanista». Què hi hem de fer! Deu passar igual si diuen *español* o *españolista* a un xilè?

4. UN PAÍS, UN CAMÍ

Aquest mot d'ordre que va formular fa anys Lluís Aracil, l'he fet meu i l'he reiterat sovint. És l'eix mediterrani — amb alta velocitat o sense —, la Via Augusta, el carrer Major dels PP CC (que va dir Ernest Lluch, no sé on), que suara han descobert els polítics, després d'haver-lo combatut o oblidat durant dècades. És clar que González Lizondo venia les brotxes a Catalunya i trafegava amb la seua banca. I els murcians ho fan amb nosaltres i els catalans amb els francesos i els francesos amb els alemanys. *Leix*, tot i les seues connotacions feixistes, és el secret de la nostra història: no som un poble pur, ni de molt, però allò més peculiar de la nostra cultura i idiosincràsia — dret, art, llengua, costums... — ens ha vingut del nord, no de ponent. El llarg país nostre — «de set jornades de llong», que deia el *Llibre dels feits* — està fet de façana muntanyosa que mira a llevant (i en rep les pluges) i d'androna litoral de més de quatre-cents quilòmetres: pels camins més o menys paral·lels a la costa avançaren les legions romanes *de summo Pyrenaeo* i els escamots conqueridors aragonesos i catalans. Sabem perfectament qui hi deixà més petja en la conformació del regne croat.

No és casual que la toponímia es duplique (o triplique, si pensem en les Illes): els accidents del color més vistent són per tot arreu *rojós* i no vermells; el *puig* és un apel·latiu corrent i viu al Principat i les Illes, però al País Valencià n'hi ha una o dues dotzenes, més aviat fòssils; en canvi, el *tossal*, tan vivaç entre nosaltres, és menys usat al nord de la Sénia i a Mallorca en queden dos o tres, ara no entesos pel poble. No és una casualitat: la llengua és una i va seguir un camí. Per açò tenim Morvedre a Sagunt i a Menorca i Montcada vora Barcelona i

al costat de València, i Montserrat al monestir i a La Ribera —i Monserrate, ai, a Oriola... No cal que diga que si un estranger fa la lectura dels noms de carrers de les nostres primeres ciutats, no trobarà gaires diferències entre els de València —on tenim el miracle que els rètols siguen correctes, com al metro—, els de Ciutat de Mallorca i els de Barcelona. Té la sensació d'estar al mateix país.

La reflexió sobre el camí —un camí— em porta a la «tercera via»: l'abomine. Apliquem-li allò de la Sagrada Escripura (els beats la saben): «Perquè ets tebi —ni calent ni fred— t'he de vomitar de la meua boca» (*Ap* 3,16). Ni figa ni raïm, ni blan ni negre. Les mitges veritats, la dissimulació, la doble cara no porten enlloc. No té trellat pertànyer a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i a l'Institut d'Estudis Catalans. Quin partit admet la doble militància? Jo tal volta admetria un «tercer espai» on s'encabiren tots (un 5, un 10 o un 15 %?) els que *creuen* en el País, Regne o Regió i *usen* i defenen la llengua *sempre*. Amb tota la variació dialectal que vulguen. No un patuès corrupte i tavernari per a contar acudits bròfecs. El funambulisme de la tercera via no és per a mi.

La falsia no em fa peça. Ni la mollor tampoc. M'importa poc que em diguen fonamentalista o fusteria. Ho sóc de fa molts anys i no gens partidari de *La Vanguardia*. Potser la declaració és inútil ja que la meua escriptura em traeix. Mai no m'havia sobreposat a la prudència del «vell vençut», però ara que veig que tot se'n va en orris, que la televisió creada per a fomentar el valencià, el vilipèndia, que els meus representants treballen contra el meu país i contra la meua universitat, que cada vegada es redueix més la confraria dels catalanòfons, que als nacional(iste)s, ens volen extingir... em veig obligat a escriure aquests mots de resistència i de coratge, «car les pa-

raules vessen de sentit». El lema d'Israel encara val: esperar
contra tota esperança.

Epíleg: L'eterna qüestió

JOAN FUSTER AFIRMAVA —i perdó, si cal, per començar ja citant-lo— que «dir-nos valencians és la nostra manera de dir-nos catalans». Els qui hi estan en contra —la valenciana militant i els seus feligresos— podrien formular la seua posició tot parafrasejant la dels «fusterians», i declarar que «dir-nos valencians és la nostra manera de dir-nos espanyols». De fet, ja ho diuen i ho escriuen —generalment en castellà—, però amb retòriques difuses i confuses i, sobretot, amb la seua praxi diària, política, social, cultural, lingüística... En realitat, davant aquesta qüestió de principi, també tenen la seua frase-fórmula, que és: «primer sóc espanyol i després valencià». És una forma de declarar la seua identitat nacional, que, en el fons, ni tan sols arriba a ser l'equivalent espanyolista de l'altra, la catalanista. Diu purament i simplement que som espanyols. Què vol dir «després»? Encara que l'adverbi assenyalava una certa dualitat implícita, ser valencians *després* d'afirmar-se espanyols es converteix en un fet il·lusori —residualment o anecdòticament substancial. Els més adoctrinats manifesten: tenim un espai geogràfic i una història propis, tenim una cultura i una llengua pròpies, ja des dels ibers, si més no. Però tot això ho repeteixen només quan es tracta de refutar la posició nacional

catalana, encara que es plantege com «*la nostra manera de ser valencians*». És una precisió important que no volen veure. El que està ben clar —una obvietat, per a ells— és que ser valencià comporta uns senyals d'identitat perfectament compatibles amb la seua identitat espanyola, però absolutament incompatibles amb una identitat catalana.

És curiós comprovar com els mots «identitat», «arrels», «personalitat» i altres més que el valencianisme catalanista havia posat en circulació, amb èxit, com un revulsiu, com una crida desalienant —Raimon cantarà allò de «qui perd els orígens perd identitat»— van passar a la retòrica del blaverisme. El blaverisme repeteix aquests mots claus justament per desqualificar els qui van començar a utilitzar-los. Resulta grotesc escoltar el *muy honorable* Francisco Camps, o qualsevol de la seua banda, quan parla de les arrels o dels orígens de la personalitat valenciana. El pollastre autonòmic hi obliga, i s'ha passat del ranci típic identitari —primer sóc espanyol, etc.— a repetir *ad nauseam* que som valencians. Mira per on, gràcies als «catalanistes» tenen una identitat pròpia i han arribat a ser una *Comunidad*... I si no està prou clara aquesta identitat, hi ha també l'himne, que ha passat també de ser regional a comunitari.

En aquest ordre de consideracions no em puc estar de contar una anècdota, molt significativa. Quan, ja fa anys, es va fer un acte a la Llotja, en què intervenia David Rosenthal, el traductor del *Tirant* a l'anglès, la colla blavera va intervenir-hi com estava manat. Acabat l'aldarull, vam començar a sortir i em vaig girar per veure una senyora que renegava patriòticament. Aleshores li vaig dir que com era que defensava el valencià contra el català i no es presentava a Aitana, el canal de TVE a València, per protestar per la utilització del castellà. La

seua resposta immediata, com un reflex, va ser que l'emissora parlava en espanyol.

És l'eterna qüestió: la llengua dels valencians no pot ser de cap manera ni cosina germana de la de Catalunya o de la de les Illes Balears —de fet, no parlen mai del català de les Illes. El valencià no és català. No hi valen matisos, ni precisions, ni explicacions, ni nomenclatures que impliquen, per poc que siga, una certa unitat de la llengua, si més no, tal com està plantejada, per exemple, en el *Diccionari català-valencià-balear*. No tenen més remei que ser intransigents i intolerants davant qualsevol postulat que qüestione la idea d'una llengua valenciana —el vell dialecte ha passat ja a ser *llengua*— exclusiva dels valencians. Tan antiga i tan indesxifrable per a ells com els ploms d'Alcoi. I és clar, embalats en aquesta via, ni la història, ni la filologia, ni la literatura tenen res a dir-hi. No tenen inconvenient a defensar incoherentment el valencià *valencià* amb l'argument que forma part com la paella, la taronja —de Lizondo— i tantes altres coses més de la tradició valenciana. Mai no cediran un pam en aquest punt.

Aleshores, encara que siga amb un «després», o un segon lloc, no poden fer altra cosa que embolicar-se i embolicar amb el seu valencià *no* català. I encara que forçats pels moviments autonomistes de la represa cultural nacionalista, que volia ser també política, no van tenir més remei que acceptar, per pura estratègia, que el valencià era una llengua oficial, cooficial amb el castellà, a mesura que ha passat el temps el valencià ha esdevingut una llengua que ni és oficial, ni cooficial ni tan sols *sub*-oficial, sinó circumstancial o testimonial. Diguem-ne, si es vol, una mica oficial. Oficial *de iure*, però no *de facto*. En la nostra vida social ni tan sols arriba a ser *de iure*, perquè és completament ineficaç denunciar qui es nega a reconèixer el

dret de qui li parla en valencià. I són pocs els qui estan disposats a exigir poder parlar la seua llengua. Amb la hipocresia i la prepotència més canalles que es puguen imaginar, afirmaran —com van començar a fer-ho els grans ideòlegs valencians de l'UCD— que el *valencià* és un *tesoro* que tenen els valencians. I tant! Perquè, com que és un tresor, s'ha de mantenir amagat, per tal de salvaguardar-lo i protegir-lo, però no fer-lo servir. Aquest or garanteix la inqüestionable i innegociable identitat valenciana. *Risum teneatis?*

I el fet és que en aquesta primera dècada del segle XXI la verborrea anticatalanista s'ha reduït un poc. Com que la dreta valenciana compta ja amb el poder per una majoria absoluta, el «discurs» i l'«acció» blaveros estan, de moment, superats. Els agents turbulents i violents estan de vacances. Pagades. Hi ha una relativa tranquil·litat per aquest costat. A més, es presenten com a capdavanters d'una posició pròpiament valenciana. En un diari valencià el senyor González Pons declarava, entre altres opinions més a propòsit dels nacionalismes, que el plantejament de *Nosaltres els valencians* no era el seu —el del seu partit. No el compartia. Correcte, perquè té tot el seu dret a tenir un *altre* plantejament de la qüestió valenciana. No vivim en una democràcia com no es cansen de repetir? El mal, però, és que la proposta que no comparteix, és censurada, blocada, desvirtuada i descartada per principi. De més a més, en aquestes declaracions González Pons no especificava quin és el seu programa. No era, és clar, el moment de parlar-ne, ni ho permetia l'espai disponible. Tant se val, perquè ja l'expliquen en altres ocasions. El senyor Francisco Camps, per exemple, diu per activa i per passiva: «*Nuestro programa se llama Comunidad Valenciana.*» I un es queda perplex, perquè la frase no enuncia cap programa. Que es tracta de la *Comunidad Valenciana* és

obvi. Però quin és el programa a aplicar en la *Comunidad*? Ja ho sabem, observant-ne la pràctica política. Però Camps és més explícit, quan la seua *manera* —la «gunayadora», de més a més— d'entendre la *Comunidad* Valenciana és ser «*gran líder en España*». (Són citacions preses d'un article de Francesc Viadel a *LEspill*, núm. 28, 2008). És a dir, la seua *manera* de ser valencians és posar-se al front d'Espanya, ser més espanyols que tots els altres. Cal, doncs, negar la unitat de la llengua. Afirmar-la fóra obrir la frontera que han tancat amb Catalunya i això sí que no. Aquesta és la primera i l'última paraula del credo, del catecisme blau. Aquest és, tot plegat, el seu plantejament autònom, el seu programa, el seu negoci imparable i impagable.

I l'oposició? Quina és la seua posició? L'esquerra, que ja ha oblidat que és *esquerra*, no en té cap. Calla i atorga, mentre es calfa el cap per saber com guanyar vots i manar. O mamar...

De tota manera, encara que la cultura del país valencià es troba en un context tan inhòspit, resulta sorprenent l'impuls intern que té. La literatura, per exemple, —de creació o d'idees, o d'investigació— viu una etapa més que notable i no paren d'aparèixer nous escriptors —que, a més, no es conformen a escriure només un llibre...

Aquesta és la perspectiva, acabant ja la primera dècada del segle XXI, en què es troba el país valencià. Escric aquesta denominació col·lectiva, com la de «països catalans», en minúscula, perquè minúscula és la nostra situació actual, en el pla polític particularment. Sense polítics no mediatitzats ni hipotecats ni paralitzats per la ideologia dominant, sobretot la que fa referència a la llengua, no hi haurà una alternativa política vàlida per als valencians. Perdre la por a la veritat: aquesta és la qüestió que tenen pendent els polítics que es volen realment valencians.

Autors

Vicent Olmos, Universitat de València, historiador i editor.

Juli Peretó, professor de Bioquímica de la Universitat de València, membre de l'IEC, ex vicerector de la Universitat de València.

Rafael Xambó, músic i professor de Sociologia de la Universitat de València.

Francesc Esteve, Universitat de València, filòleg.

Rosa Serrano, escriptora i editora, directora de Tàndem edicions.

Carme Miquel, mestra i escriptora, fundadora d'Escola Valenciana.

Manuel Alcaraz, Professor de Dret Constitucional de la Universitat d'Alacant, ex diputat al Congrés dels Diputats.

Rosa Solbes, periodista, vicepresidenta de Valencians pel Canvi.

Víctor Maceda, periodista.

Vicent Usó, periodista i escriptor

Xavier Aliaga, periodista i escriptor.

Mavi Dolz, ex vicerectora de la Universitat Autònoma de Barcelona, cap d'Àrea de Llengua i Universitats de l'Institut Ramon Llull.

J. J. Pérez Benlloch, periodista.

Josep Sorribes, economista i assagista, professor d'Economia Urbana a la Universitat de València.

Marc Baldó, professor d'Història Contemporània a la Universitat de València.

Enric Balaguer, catedràtic de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant, i escriptor.

Ignasi Mora, escriptor.

Josep Lluís Gómez Mompert, catedràtic de Periodisme de la Universitat de València.

Ximo Puig, alcalde de Morella i diputat pel PSPV a les Corts Valencianes.

Manuel S. Jardí, llicenciat en Sociologia i periodista.

Vicenç M. Rosselló, catedràtic de Geografia Humana de la Universitat de València.

Josep Iborra, escriptor.

Títols publicats

- 1. Quin espai nacional, quin espai polític?**
Alfons Cucó, Ramon Lapiedra, Pere Mayor, Pasqual Mollà i Vicent Soler
- 2. Quin territori?**
Vicenç Rosselló, Ernest Garcia, Joan Olmos, Joan Romero i J. Fernando Vera
- 3. Quina cultura?**
Joan F. Mira, Francesc Fenollosa, Gustau Muñoz, Rosa Serrano i Vicenç Villatoro
- 4. A propòsit de Joan Fuster**
Alan Yates, Eulàlia Duran, Ramon Lapiedra, Toni Mollà, Encarna Garcia Monerris i Justo Serna
- 5. Qüestions per al debat, propostes per al canvi**
Manuel Alcaraz, Adolf Beltran, Josep-Maria Terricabras, Fabian Llisterri, Josep V. Boira, Enric Climent, Clemente Hernández, Ernest Reig, Vicent Soler, Amàlia Alba, Llum Sanfeliu, Carme Valls, Teresa Yebes, Isidoro Rodríguez, Empar Morelló, Vicent Garcés, Julià Àlvaro, Diego Gómez, Rafael Xambó
- 6. País Valencià, segle XXI. Vint-i-una reflexions crítiques**
Antoni Furió, Gustau Muñoz, Pau Viciano, eds.
Ferran Garcia-Oliver, Pau Viciano, Juli Capilla, Martí Domínguez, Vicent Pitarch, Doro Balaguer, Vicent Partal, Pasqual Mollà, Jordi Muñoz, Antoni Defez, Toni Mollà, Josep L. Barona, Francesc Pérez Moragón, Carles Mulet, Francesc Viadel, Francesc Burguera, Francesc Bayarri, Adolf Beltran, Gustau Muñoz, Antoni Furió, Joan F. Mira
- 7. País Valencià, segle XXI. Noves reflexions crítiques**
Antoni Furió, Gustau Muñoz, Pau Viciano, eds.
Vicent Olmos, Juli Peretó, Rafael Xambó, Francesc Esteve, Rosa Serrano, Carme Miquel, Manuel Alcaraz, Rosa Solbes, Víctor Maceda, Vicent Usó, Xavier Aliaga, Mavi Dolz, J. J. Pérez Benlloch, Josep Sorribes, Marc Baldó, Enric Balaguer, Ignasi Mora, Josep Lluís Gómez Mompart, Ximo Puig, Manuel S. Jardí, Vicenç M. Rosselló, Josep Iborra

